

Bidrar vestlige oljeselskap til en reduksjon av ressursforbannelsen?

Hvordan kan vestlige oljeselskap operere innenfor internasjonale lovverk i korrupte land, og kan et slikt lovverk bidra til reduksjon av ressursforbannelsen?

Linn Hovet Einang

Veileder

Stein Kristiansen

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet inntår for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

Universitetet i Agder, 2015
Handelshøyskolen ved UiA

Forord

Denne masteroppgaven markerer avslutningen på det femårige masterstudiet i økonomi og administrasjon, ved Handelshøyskolen ved Universitetet i Agder. Å skrive denne masteroppgaven har vært et spennende og utfordrende prosjekt. Det har vært en positiv og lærerik erfaring, som jeg har satt stor pris på.

En stor takk rettes til familie og venner for en fantastisk studietid. Dere har bidratt med støtte og motivasjon gjennom hele studieperioden. I tillegg må jeg takke min veileder gjennom oppgaven, Stein Kristiansen, for at han påtok seg rollen som veileder, og for alle gode råd og innspill, samt konstruktive tilbakemeldinger.

Eventuelle feil og mangler i oppgaven, er helt og holdent undertegnedes ansvar.

Kristiansand, 1 juni 2015.

Linn Hovet Einang

Innholdsfortegnelse

Liste over figurer	5
Liste over tabeller	5
Forkortelser	6
1. Innledning	7
2. Oljeeksporterende land og deres historie ved oljeutvinning	10
2.1 <i>Angola</i>	10
2.2 <i>Nigeria</i>	13
3. Internasjonale oljeselskap og organisasjoner	16
3.1 <i>Statoil og BP</i>	16
3.2 <i>Hva er Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), og hva jobber de mot?</i>	18
3.3 <i>NEITI- Overvåkningsfunksjonen til Nigerian Extractive Industries Transparency Initiative (NEITI)</i>	19
3.4 <i>Corporate social responsibility (CSR)</i>	20
4. Nasjonal og internasjonal korrupsjonslovgivning	22
4.1 <i>Den norske straffelovens bestemmelser om korrupsjon</i>	22
4.2 <i>USAs "Foreign Corrupt Practices Act"</i>	23
5. Ressursforbannelsen og forklaringer på dens opphav	25
5.1 <i>Hva er ressursforbannelsen?</i>	25
5.2 <i>Hva er korrupsjon?</i>	26
5.2.1 <i>Faktorer som fremmer og hinder korrupsjon</i>	29
5.3 <i>Ulike forklaringer på ressursforbannelsen</i>	33
5.4 <i>Vil transparens og bedre styresett i oljesektoren, bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen?</i>	35
6. Metode	40
6.1 <i>Casestudie</i>	40
6.2 <i>Innsamling av data</i>	42
6.3 <i>Reliabilitet og validitet</i>	43
7. Empiriske funn og diskusjon	44
7.1 <i>Case 1. Statoil i Angola</i>	44

7.1.1 Statoil sin utøvelse av samfunnsansvar	44
7.1.2 Hvordan kan lover og regler Statoil opererer innenfor, bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen i Angola?	48
7.2 <i>Case 2. BP i Angola</i>	52
7.2.1 BP sin utøvelse av samfunnsansvar i Angola	52
7.2.2 Hvordan kan lover og regler BP opererer innenfor, bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen i Angola?	56
7.3 <i>Case 3. Statoil i Nigeria</i>	59
7.3.1 Statoil sin utøvelse av samfunnsansvar i Nigeria	59
7.3.2 Hvordan kan lover og regler Statoil opererer innenfor, bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen i Nigeria?	61
7.4 <i>Er dårlige styringsmodeller en indirekte årsak til korrupsjon og ressursforbannelsen</i>	65
7.4.1 Styringsmodeller i oljesektoren for Angola og Nigeria	65
7.4.2 Hvordan kan Statoil og BP operere innenfor Corporate Social Responsibility (CSR)? Kan EITI og andre antikorrupsjonsorganisasjoner bidra positivt i Angola og Nigeria?	68
7.4.3 Antikorrupsjonstiltak og lovendringer: Hva slags problemer med lovene og antikorrupsjonsreformene står Statoil og BP ovenfor?	74
8. Oppsummering og konklusjon	76
9. Referanser	82

Liste over figurer

Figur 1: Korrupsjonsbarometer i Nigeria	15
Figur 2: Forklaring på korrupsjon	33
Figur 3: Ulike styringsformer i oljesektoren i utviklingsland	38
Figur 4: Ulike Casedesign	42
Figur 5: Antall angolanske borgere ansatt i BP Angola	55
Figur 6: Petroleumsforvaltningen i Norge	65

Liste over tabeller

Tabell 1: Utdrag fra CPI indeksen 2014	29
Tabell 2: Samfunnsinvesteringer av ulike oljeselskap i 2006	71
Tabell 3: Åpenhet av inntekter i de ulike oljeselskapene i 2006	72
Tabell 4: Borgerrettigheter og pressefrihet i 2007	73

Forkortelser

ADF	Akassa Development Foundation
BP	British Petroleum plc.
CPI	Corruption Perception Index
CSR	Corporate Social Responsibility
EITI	The Extractive Industry Transparency Initiative
FCPA	Foreign Corrupt Practices Act
FN	De Forente Nasjoner
FOIA	Freedom Of Information Act
MPLA	Popular Movement for the Liberation of Angola
MPR	Ministry of Petroleum Resource
NEITI	Nigerian Extractive Industry Transparency Initiative
NNPC	Nigerian National Petroleum Corporation
NOC	National Oil Company
NOK	Norsk krone
OMS	Operating Management System
PIB	Petroleum Industry Bill
PSA	Production Sharing Agreements
SEC	Securities and Exchange Commission
TI	Transparency International
UNITA	National Union for the Total Independence of Angola

1. Innledning

Oljeindustrien har over de siste tiårene vokst frem som en fremragende industri for utvikling av samfunnsansvar, også kjent som *Corporate Social Responsibility*. Vestlige oljeselskaper møter til daglig store og kompliserte utfordringer knyttet til samfunnsansvar i deres arbeid i mange land. For å kunne løse disse utfordringene er det viktig at oljeselskapene opererer etisk forsvarlig og innenfor lovgivningen i hvert enkelt land, da land som sitter på store naturressurser ikke alltid klarer å forvalte inntektene fra naturressursene på best mulig måte. En rekke studier viser at land som er rike på naturressurser, generelt sett har en svakere økonomisk utvikling enn land som er mindre ressursrike. Sachs og Warner (2001) avdekker i sin studie at land med store forekomster av naturressurser som olje, gass og mineraler ofte har en negativ økonomisk vekst. Det hevdes at ressursforbannelsen er sterkt knyttet opp mot svakt demokrati, dårlig styresett og utbredt korrupsjon i samfunnet.

Internasjonale antikorrupsjonsorganisasjoner har gjennom årene fått røtter i en rekke land, men på tross av et økende antikorrupsjonsfokus i verden, finnes det fortsatt flere internasjonale selskaper som er innblandet i store korrupsjonsskandaler. Et eksempel er Statoil, som tidligere har innrømmet korrupsjon i Iran (Andersen, 2006). Oljesektoren er en utsatt sektor, der hvor muligheten til å tjene penger fort kan overstige kostnaden ved å bli innblandet i en korrupsjonsskandale.

Svake institusjoner, korrupsjon og et dårlig styresett blir ofte brukt som en forklaring på ressursforbannelsen (Kolstad og Wiig, 2009; Al-Kasim, Søreide og Williams, 2013). Gjennom forretninger i utviklingsland har vestlige oljeselskaper blitt nært knyttet til problemet med ressursforbannelsen. Et spørsmål som stilles i henhold til selskapers samfunnsansvar, er om vestlige oljeselskaper har et ansvar for å sikre at inntekter fra deres virksomhet kommer samfunnet som en helhet til gode, og ikke kun enkeltpersoner. Det har blitt lansert flere forklaringer på hvorfor olje og andre naturressurser kan føre til fatale økonomiske og politiske konsekvenser. En av disse forklaringene er "Dutch Disease", eller hollandsk syke. Hollandsk syke fungerer slik at et overforbruk av midler tjent på naturressurser, slår tilbake med en høy verdiøkning i landets valuta, noe som fører med seg en rekke uheldige konsekvenser (Gylfason, 2001b; Gulbrandsen og Moe, 2007). Dette kan føre til at landets konkurranseutsatte sektor svekkes og at den økonomiske utviklingen hemmes. En annen forklaring på ressursforbannelsen er en svak politisk ledelse og korrupsjon i

offentlig sektor. Antar man at alle offentlige personer er motivert til å opptre korrumpert og ta i mot bestikkelser, blir korrupsjon et uunngåelig problem i land hvor det politiske systemet, deriblant lover og reguleringer, er strekt underutviklet eller totalt fraværende.

Flere akademikere mener at ressursforbannelsen ikke er forutbestemt, men at det avhenger av behov for og vilje til endringer i offentlig sektor. På grunn av store utenlandsinvesteringer har mange oljerike land blitt mindre avhengige av støtte og bistand fra andre land, og dermed vil vestlige myndigheter ha en begrenset innflytelse i disse landene. I forbindelse med dette har fokuset blitt flyttet over på større internasjonale selskaper som Statoil og BP, som opererer i ressursrike land, da man antar at disse selskaperes investeringer kan ha en sterkere påvirkningskraft enn vestlige myndigheters bistandsprosjekter og organisasjoner (Frynas, 2010; Tømte, 2012). Oljeindustrien har i mange år vært emne for en omfattende diskusjon både blant akademikere og folk flest, da industrien fører med seg betydelige endringer, både miljømessig og i lokalsamfunnene. Så hvordan kan oljeselskaperes arbeid bidra til å redusere korrupsjon og heve levestandarden for befolkningen? Problemstillingen som presenteres er ”*Hvordan kan vestlige oljeselskaper operere innenfor internasjonale lovverk i korrupte land, og kan et slikt lovverk bidra til reduksjon av ressursforbannelsen?*”.

I denne oppgaven skal jeg se nærmere på Angola og Nigeria sin utfordring knyttet til utnyttelse av landenes ressursrikdom og hvordan vestlige oljeselskaper som Statoil og BP kan bidra til at disse utnyttes på best mulig måte. Det skal mer spesifikt ses på hvordan disse oljeselskaperne i samarbeid med antikorrupsjonsorganisasjonen *Extractive Industries Transparency Initiative (EITI)* kan operere innenfor gjeldene internasjonale og nasjonale lover og regler, for å unngå at oljeinntektene forsvinner ut i korrupsjon og dermed bidra til en bekjempelse av ressursforbannelsen.

Forskningsspørsmålene som presiserer problemstillingen er :

1. Hvordan kan utenlandske oljeselskapers arbeid bidra, til en bedre utnyttelse av oljeinntekter i korrupte land og dermed til høyere levestandard og reduksjon av ressursforbannelsen?
2. Hva slags praksis i henhold til lovverket følger vestlige oljeselskaper, når de opererer i korrupte land for å forhindre korrupsjon?

3. På hvilken måte bidrar EITI til større åpenhet av pengestrømmer i Nigeria, i forhold til Angola som ikke er medlem?
4. Bidrar dårlige styringsmodeller i oljesektoren, indirekte til korrupsjon og ressursforbannelsen?

Formålet med denne oppgaven er å belyse om vestlige oljeselskap er med på å bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen. For å kunne belyse problemstillingen har oppgaven tatt utgangspunkt i kvalitativ metode, i form av et fortolkende casestudie design.

Denne masteroppgaven vil bestå av åtte hoveddeler. I kapittel 2 vil jeg gjøre rede for Angola og Nigeria, samt deres historie og problemer med utvinning av naturressurser. I kapittel 3 vil de internasjonale oljeselskapene Statoil og BP bli presentert, sammen med antikorrupsjonsorganisasjonen EITI og betydningen av Corporate Social Responsibility. Kapittel 4 vil omfatte norsk korrupsjonslovgivning, samt amerikansk korrupsjonslovgivning (FCPA), som Statoil er underlagt. Kapittel 5 vil omfatte sentral litteratur og tidligere empiriske funn om ressursforbannelsen, naturressurser, korrupsjon og styresett. Metoden som er lagt til grunn for oppgaven presenteres i kapittel 6. I kapittel 7 analyseres oljeselskapene innad i vertslandene, samt en diskusjon om styringsmodeller er med på å forebygge ressursforbannelsen. Til slutt i kapittel 8 oppsummeres funnene, etterfulgt av en konklusjon.

2. Oljeeksporterende land og deres historie ved oljeutvinning

2.1 Angola

Angola er en republikk i det sørvestlige Afrika, som grenser til Namibia i sør, Kongo i nord og Zambia i øst. Landet var tidligere en portugisisk koloni og har et innbyggertall i overkant av 20 millioner (Leraand, 2009).

Angola er et av Afrikas minst politisk og økonomisk utviklede land, men allikevel er landet et av de mest ressursrike i Afrika. En vesentlig årsak til den lave økonomiske utviklingen ligger i landets borgerkriger og tid som koloni. Da portugiserne trakk seg ut av Angola etter at landet ble selvstendig i 1975, etter tilnærmet 15 år med frigjøringskrig, oppstod det en maktkonflikt i landet som førte med seg bortimot 30 år med vedvarende borgerkrig.

Konflikten i landet var preget av en kamp mellom de to opprørsgruppene *National Union for The Total Independence of Angola (UNITA)* og *The Popular Movement for The Liberation of Angola (MPLA)* og gikk ut på å skaffe kontroll over landets ressursområder (Leraand, 2015). Forsøkene på fredsforhandlinger mellom de to opprørsgruppene kom i gang på begynnelsen av 1990-tallet, og det første valget ble holdt i 1992. Freden ble derimot kortvarig, da UNITA ikke aksepterte valgnederlaget og gikk til krig på ny. Etter en rekke mislykkede fredsforhandlinger endte krigen i 2002 med en fredsavtale mellom de to gruppene (Leerand, 2015).

Over 30 års mer eller mindre sammenhengende borgerkrig har påført Angola store materiale og politiske ødeleggelser. Med unntak fra oljeindustrien er store deler av infrastrukturen ødelagt, noe som har medført betydelige utfordringer for internasjonale selskaper som opererer i Angola. I senere år har landet gjort en betydelig fremgang med å forbedre infrastrukturen, med blant annet store investeringer i bygging av veier, samt oppbygging av skoler og sykehus.

I 1975, etter frigjøringen fra Portugal, fikk Angola sin første grunnlov (Leerand, 2009).

Landets rettssystem og lovgivende makt er lagt til nasjonalforsamlingen *Assembléia Nacional* med 220 medlemmer. Det er presidenten, som i tillegg er øverstkommanderende i militæret

som har den utøvende makten, og det er han som velger og leder regjeringen. Rettsvesenet til Angola stammer fra kolonitiden og bygger på portugisisk rett. I senere år har lovverket gradvis blitt endret for å bli tilpasset et mer demokratisk rettssystem. I første rettsinstans finner vi militære og sivile domstoler, men saker kan ankes opp til høyesterett (Berg, 2013). Angola er preget av et svakt og ustabil politisk system som fungerer lite optimalt, der manglende utdanning og korrupsjon er medvirkende årsaker til at landet er sterkt preget av ressursforbannelsen.

Under kolonitiden bygget portugiserne opp en rik mineralutvinning og et omfattende plantasjejordbruk, der de lokale innbyggerne ble brukt som billig arbeidskraft. Den afrikanske befolkningen ble i liten grad trukket med i utviklingen av økonomien, noe som har ført til stor mangel på kunnskap og en generell uvitenhet i samfunnet. Angola sin befolkning har derfor ikke tilstrekkelig kunnskap for å kunne bidra i oljeutvinningen, og utviklingen av lokalsamfunnene blir dermed stående stille. Selv om Angola har store ressurser av olje og mineraler, er det jordbruket som har vært landets viktigste kilde for sysselsetting. Omtrent 85 % av innbyggerne har sitt levebrød i jordbruket. Under borgerkrigen ble landets solide forekomster av olje og gass i stor grad skjermet, mens sysselsettingen til folk flest og jordbruket ble sterkt rammet (Leraand, 2014).

Til tross for store problemer har Angola et stort potensial for økonomisk vekst. Landet har store og rike forekomster av olje, gass, jordbruk, mineraler og diamanter. Oljeressursene har spilt en sentral rolle i økonomien, og en strek prioritering av oljesektoren har gjort at det har blitt gitt avkall på andre sektorer. Dessverre klarer ikke myndighetene å utnytte oljeinntektene fullt ut, da lover og regler om forvaltning av inntekter er svært mangelfulle. De som forvalter disse oljeinntektene, tenker ikke alltid på samfunnets beste. Man regner med at om lag US \$ 1 milliard av angolanske oljeinntekter forsvinner årlig gjennom korrupsjon (Kolstad og Søreide, 2009).

I 1955 startet det store oljeeventyret da det ble oppdaget olje i *Kwanza* bassenget, i havet like utenfor Angola. I 1968 ble det startet oljeproduksjon, og siden 1973 har oljen vært den viktigste eksportinntekten for Angola. Landet er den nest største oljeeksportøren i Afrika sør for Sahara. Angolas nasjonale oljeselskap *Sonangol* styrer all oljeaktivitet i landet uten å utvinne olje selv. Det nasjonale oljeselskapet (NOC) inngår kontrakter med internasjonale oljeselskap, der avtalen går ut på at internasjonale oljeselskaper dekker alle kostnader, men en

del av profitten deles med *Sonangol*. Dette kalles PSA avtaler (production- sharing agreements) (Andersen, 2008).

Fra starten av 1990-årene har store internasjonale oljeselskap vist betydelig interesse for Angola, og de 10 største oljeselskapene som opererer i landet er Sonangol, Statoil, TotalFinElf, Exxonmobil, Shell, Norsk-Hydro, BP plc, Agip, Petrogal og ChevronTexaco (Andersen, 2008). Landets største oljeforekomster finnes fortsatt offshore, og *Sonangol* har ikke tilstrekkelig kompetanse og teknologi til å utvinne oljen selv. Selskapet inngår derfor kontrakter med internasjonale oljeselskap som Statoil og BP for at naturressursene skal bli utnyttet på best mulig måte.

Etter over 30 år med vedvarende konflikt står Angola fortsatt ovenfor betydelige utfordringer knyttet til et svakt politisk styresett og utbredt korrupsjon. Korrupsjon viser seg i ulike former og har blitt en integrert del av samfunnet. Det viser seg spesielt i olje- og gassindustrien, der inntektene sjeldent kan gjøres rede for. Landet står fortsatt ovenfor store utfordringer knyttet til utbredt fattigdom, en ødelagt infrastruktur og geriljabevegelser som kjemper for frigjøring, nord i landet (Chêne, 2010).

Utvinningen av naturressurser har vært en viktig årsak til usikkerhet og konflikt i Angola, da alle parter vil ha størst mulig makt over landets ressursrikdom. Fraværet av fungerende politiske og økonomiske institusjoner i landet fører til at befolkningens rettigheter innskrenkes, og levestandarden blir liggende på et stabilt lavt nivå. I tidligere studier har man kommet fram til at de effekter en ressursrikdom skaper, bidrar til å blokkere utviklingen av politiske og økonomiske institusjoner, noe som fører til en ineffektiv økonomi og et grunnlag for korrupsjon (McMillan, 2005a). Korrupsjonen i Angola er hovedsakelig knyttet til bestikkelser for å vinne kontrakter. Spørsmålet man stiller seg, er hvordan selskaper vinner oljekontrakter, hvilke summer som betales og om selskapene betaler de skatter og avgifter de er pålagt? (McMillan, 2005a).

2.2 Nigeria

Nigeria er en republikk i Vest-Afrika og er Afrikas største produsent av råolje og verdens tolvte største oljeprodusent. Landet, som er Afrikas mest folkerike med i overkant av 180 millioner innbyggere, grenser til Niger i nord, Kamerun i øst, Benin i vest og Tsjad i nord-øst. Nigeria er en føderal republikk der presidenten er statsoverhode og øverstkommanderende for militæret. Landet har et solid føderalt system, med 36 delstater styrt av folkevalgte representanter. De etniske, regionale og religiøse forskjellene innad i landet er store, noe som er med på å skape alvorlige spenninger i samfunnet og bidrar negativt til landets økonomisk utvikling (Houeland, 2014).

Nigeria ble sakte bygget opp som et jordbrukssamfunn der handel med Europa og Midtøsten sto sentralt. På 1700-tallet var landet preget av omfattende slavehandel, der spesielt Storbritannia, Nederland og Portugal var sterkt deltakende. Den britiske interessen ble forsterket etter slavehandelens oppgjør, og i 1903 ble Nigeria anerkjent som en britisk koloni. Etter flere år med motstand mot kolonimakten ble landet en selvstendig stat i 1960, og i 1963 ble de erklært som republikk. I 1967 brøt det ut borgerkrig (Biafrakrigen), da den sørøstlige provinsen Biafra erklærte seg som en selvstendig stat. Krigen varte frem til 1970 og kostet mange hundre tusen mennesker livet. Etter borgerkrigen ble Nigeria styrt av militærmakten frem til 1999, da landet fikk et eget styre basert på frie valg (Globalis, 2015).

I 1956 startet det store oljeeventyret i Nigeria, og i 1958 ble de første oljefatene produsert. På begynnelsen av 1970 tallet begynte landet å frembringe store oljeinntekter og dermed ble store mengder kapital sprøytet inn i landets økonomi. En flerdobling av oljeprisen under oljekrisen førte til store inntekter. I tiden etter borgerkrigen (Biafrakrigen 1967-1970) økte produksjonen av olje svært fort, og på grunn av Nigerias geografiske posisjon, nær Atlanterhavet og med stor avstand til de sentrale oljeproduserende landene, slapp landet unna produksjonsstopp som følge av kriser i Midtøsten, slik som mange andre land. Selv om landet har kunnet opprettholde en relativ høy produksjonsmengde, har den generelle utviklingen, på grunn av svakt politisk styre og uvitenhet om hvordan disse pengene skulle forvaltes, ført til en negativ økonomisk utvikling, store låneopptak og utbredt korrupsjon i samfunnet (Houeland, 2014).

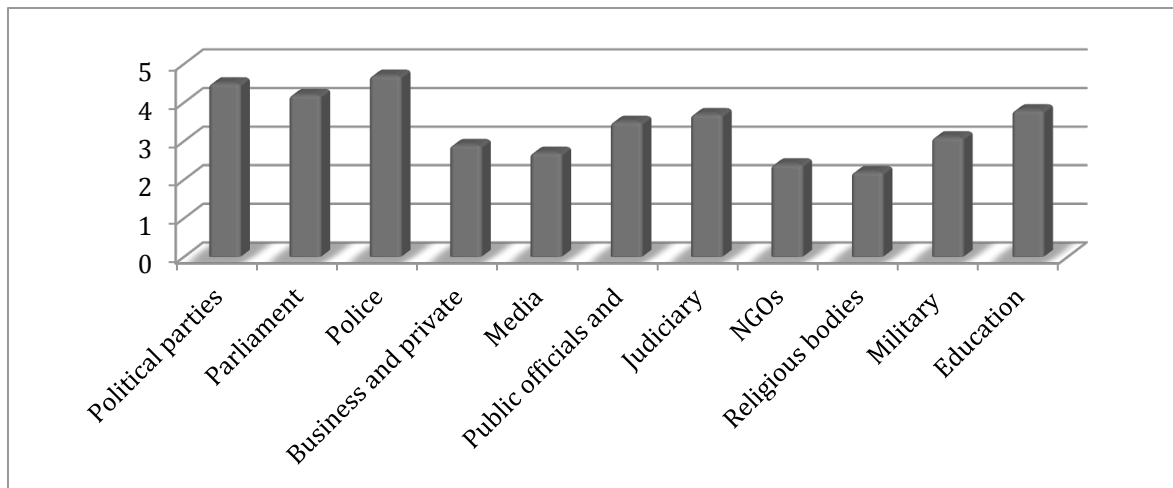
Oljesektoren har vært dominerende for økonomien i Nigeria siden begynnelsen av 1970-årene og har vært med å føre til at andre deler av økonomien, slik som eksport av jern, kull, bomull og jordbruksprodukter, ble oversett. I 1971 nasjonaliserte myndighetene oljeindustrien under ledelse av general *Yakubu Gowon*, da det statlige oljeselskapet Nigerian National Petroleum Corporation (NNPC) ble opprettet (Houeland, 2015). NNPC dominerer og kontrollerer den nigerianske oljesektoren og er regulert av oljedepartementet *Ministry of Petroleum Resources (MRP)*. Nasjonaliseringen av den nigerianske oljeindustrien ble sett på som en konsekvens av borgerkrigene, da myndighetene så nødvendighet av å sikre kontroll over oljeindustrien i landet. Korrupsjon anses å være et hovedproblem for å drive forretninger i Nigeria, i tillegg til mangelen på infrastruktur. De store internasjonale oljeselskapene har derfor satt seg strenge mål om korrupsjonsbekjempelse og om hvordan de skal unngå å havne i situasjoner der selskapene er nødt til å ty til bestikkelser, for å få inngått avtale om olje og gassutvinning.

Nigeria ble fullverdig medlem av EITI (Extractive Industry Transparency Initiative) i 2007 for å øke åpenheten rundt oljeinntektene, slik at en større del av inntektene fra naturressursene er med å bidra til økonomisk utvikling for landet og bedre levevilkår for befolkningen, i stedet for å bli misbrukt og skjevfordelt av landets myndigheter (NEITI, 2015).

Transparency International er en global organisasjon som står i spissen for bekjempelse av korrupsjon. I 2014 ble Nigeria rangert som nummer 136 av 175, der 175 anses for å være verdens mest korrupte land (Transparency International, 2014a). Lederen i Nigerias økonomiske og finansielle kommisjon for forbrytelser har estimert at så mye som US \$ 380 millioner av offentlige midler har forsvunnet ved korrupsjon eller blitt stjålet siden landets selvstendighet i 1960 (Kolstad og Søreide, 2009). Korrupsjonsutviklingen i Nigeria er på rett vei, selv om utviklingen går sakte da myndighetene har problemer med å rette seg etter lovverket.

Som tidligere nevnt har Nigeria et sterkt rykte for korrupsjon, og det ikke uten grunn. I 2000 var landet på toppen av Transparency International sin liste over de mest korrupte landene i verden, og landet ses fortsatt på som en base for korrupsjon og omfattende svindel.

Transparency International har utarbeidet en skala fra 0 til 5 (der 0 er lite korrupsjon, mens 5 sterk) som viser omfanget av korrupsjon i de ulike offentlige sektorene. Vi ser av figur 1 at korrupsjon er sterkest utbredt innad i Nigerias politiske system og i politivesenet.

Figur 1: Korrupsjonsbarometer i Nigeria (Transparency International, 2010/2011)

Politisk korrupsjon i Nigeria består i hovedsak av bruken av offentlig makt og statlige ressurser for å anskaffe seg private fordeler. Mange forskere har forsøkt å finne årsaken til det vedvarende korrupsjonsproblemet i Nigeria, der en av hovedteoriene man har kommet opp med, går ut på at mangel på disiplin og omfattende grådighet i de politiske avdelingene er en grunnleggende årsak. Den politiske ledelsen som sitter med makten i landet, bruker sin innflytelse til å oppnå autoritet og for å beskytte egne interesser (Thurber, Emelife, og Heller, 2010).

Gjennom de siste tiårene har det blitt lansert en rekke antikorrupsjonsreformer i Nigeria, som dessverre har hatt dårlig resultat, delvis grunnet sterk korrupsjon i det politiske systemet og innad i toppledelsen i NNPC (Agbibo, 2012). Uavhengig av årsaken til korrupsjonen i Nigeria, er man enige om at korrupsjon er et omfattende problem i samfunnet, som er nødt til å bekjempes fra flere områder. Det viktigste man må starte med, er å utarbeide et omfattende politisk og økonomisk regelverk som implementeres inn i det nigerianske politiske systemet, slik at man har klare lover og retningslinjer og arbeide ut i fra (Agbibo, 2012).

3. Internasjonale oljeselskap og organisasjoner

3.1 Statoil og BP

Statoil er et integrert olje- og gasselskap med virksomhet i 36 land og over 36 000 ansatte. Selskapet hevder å være et etisk forsvarlig selskap med et sterkt fokus på antikorrupsjon og bærekraftig utvikling (Statoil, 2014b).

Statoil er ledende operatør på norsk sokkel, men i internasjonal sammenheng er selskapet en forholdsvis liten aktør, sammenlignet med mange internasjonale oljeselskaper som *Saudi Aramco*, russiske *Gazprom* og amerikanske *Exxon Mobil*. I utlandet opererer Statoil som operatør på noen felt, men hovedsakelig er selskapet deltaker på lisenser. Det vil si at selskapet deltar som partner på felt, mens andre oljeselskaper er operatør og sitter med ansvaret for den daglige driften.

Statoil som et integrert olje og gasselskap, arbeider innenfor en rekke sektorer ved utvinning av energi. Oljesektoren er selskapets hovedfokus, men da olje og gass ikke er fornybare ressurser, kan ikke Statoil selv bestemme i hvilke land selskapet skal drive sin virksomhet. Problemet for Statoil og andre internasjonale oljeselskaper, ligger i at selskapene er nødt til å operere i de landene, der gass og olje befinner seg. Det vil si at selskapene er nødt til å tilpasse seg hvert enkelt land sin politiske og økonomiske situasjon.

Dette er en av grunnene til at oljeselskaper mer eller mindre velger å operere i trygge områder, samt å samarbeide med internasjonale organisasjoner og politiske ledere innad i ulike land. Statoil utviser stor politisk, økonomisk, og juridisk risiko knyttet til oljeleting og utvinning i land. Det er derfor svært viktig at selskapet har et sterkt fokus på å operere etisk forsvarlig og innenfor gjeldene lover og retningslinjer. I sine vertsland opererer Statoil med ulike CSR (Corporate Social Responsibility) programmer. CSR er programmer selskapene implementerer i vertsland, for å hjelpe lokalsamfunn med blant annet utdanning og utviklingen av landsbyer, slik at innbyggerne selv kan bidra til økt velstand i samfunnet (Statoil, 2006).

Statoil er engasjert i lete- og utvinningsvirksomheten av olje og gass, både i Angola og Nigeria. Angola ses på som den største bidragsyteren til Statoils produksjon utenfor Norge, der selskapet både opererer som operatør og partner (Statoil, 2015). Selskapet har store eierandeler i Nigerias dypvannsfelt (Statoil, 2014c). Statoil kom nærmere Nigeria i 1990 da de og BP dannet en allianse for internasjonale forbindelser. Statoil hadde overskuddskapital som de ville investere i utlandet, og BP hadde omfattende internasjonal erfaring (Amadi, Germiso, og Henriksen, 2006).

For å kunne forholde seg innenfor internasjonale lover og regler ved utvinning av olje og gass er Statoil underlagt FCPA, den amerikanske korrupsjonslovgivning. Selskapet er underlagt FCPA da selskapet er børsnotert i USA. Alle Statoil sine ansatte, eller personer som jobber under Statoil, vil kunne holdes personlig ansvarlig dersom de handler i strid med lovgivningen. Statoil kan selv holdes ansvarlig for handlinger utført av deres ansatte, tilsynsmenn, agenter eller styremedlemmer (Statoil, 2009b). I 2006 innførte Statoil FNs Global Compact, som tilsier at Statoil skal opptre ekstra varsomt for å kunne bidra til å fremme en bærekraftig global økonomi, gjennom samarbeid med næringslivet, regjeringer og andre interessenter (Statoil, 2009c).

BP plc, tidligere kjent som British Petroleum er et annet internasjonalt oljeselskap som opererer i angolansk sektor. BP er et av verdens største oljeselskap og har sitt hovedkvarter i London. Selskapets samarbeid med Angola strekker seg tilbake til 1970-tallet, men det var ikke før på slutten av 1990-tallet selskapet fikk betydelige kontrakter, etter en sammenslåing med det amerikanske oljeselskapet Amoco. BP kjøpte opp ytterligere eierandeler i 2011 og har dermed en ledende posisjon i Angola per dags dato (BP, 2014a).

Oljeselskapet har signert produksjonsdelingsavtaler (PSA) med det lokale oljeselskapet Sonangol, for å ha rettigheter til leting og utvinning av olje og gass.

BP opererer med et dokument omtalt som ”*Code of Conduct*”, det er deres guide til å gjøre det rette i virksomheten og for å kunne opptre så etisk korrekt som mulig. Dokumentet bygger på BP sine prinsipper og verdier, både juridisk og etisk. Selskapet opererer i over 80 land og derfor kan ikke ”Code of Conduct” dekke alle forskjellige lover, regelverk og andre juridiske krav. Dokumentet er dermed et utgangspunkt, men man må forholde seg til de internasjonale lover og regler innad i vertslandet (BP, 2014c). Retningslinjene i ”Code of Conduct” er basert på fire prinsipper 1) Hva vi gjør, 2) Hva vi står for, 3) Hva vi verdsetter, og 4) Man må si ifra.

Grunnprinsippene tar utgangspunkt i at BP leverer en høy standard på alt selskapet foretar seg. De verdsetter sikkerhet, respekt, fremragende arbeid og mot. Spesielt legges det vekt på å rapportere hvis ansatte oppdager brudd på lover eller retningslinjer, noe som vil håndteres på en konfidensiell måte (BP, 2014c).

3.2 Hva er Extractive Industries Transparency Initiative (EITI), og hva jobber de mot?

Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) er en internasjonal antikorrupsjonsorganisasjon som ble opprettet i 2002, etter et initiativ fra den britiske statsministeren Tony Blair. Formålet med organisasjonen er å øke åpenheten rundt pengeinnstrømninger fra olje-, gass-, mineral- og gruve-industri, spesielt i land som er rike på naturressurser slik som Angola og Nigeria. Målet til EITI er at inntektene fra naturressurser skal bidra til en forsvarlig økonomisk utvikling og bedre levevilkår for befolkningen (EITI, 2015b).

Opprettelsen av EITI startet med en sivilsamfunnskampanje, der BP og Angola ble valgt som hovedmål. Organisasjonen Transparency International avdekket hvordan store deler av Angolas oljeinntekter aldri dukket opp i budsjettene og forsvant inn i privat fortjeneste. Man plasserte skylden på den internasjonale oljeindustrien og på den angolanske regjeringen. Presset fra kampanjen ”*Publish what you pay*”, en organisasjon som fremmer større finansiell åpenhet, førte til et stort engasjement for BP som mente at oljeindustrien måtte endre forretningspraksis og skape nye idealer for åpenhet av pengestrømmer. Dette førte til sterke reaksjoner fra det statlige angolanske oljeselskapet Sonangol, noe som førte til at BP trakk seg ut av samarbeidet. Eksempelet er med på å illustrere hvordan vertsland kan være med på å påvirke utenlandske oljeselskapers samfunnsansvar. I senere tid har andre vestlige regjeringer gradvis sluttet seg til kampanjen, men tross for stor støtte fra den internasjonale oljeindustrien har EITI fortsatt en lang vei å gå for å oppnå sine mål (EITI, 2015a).

Det trengs mer åpenhet om hvordan et land styrer sin ressursriksom for å kunne sikre at disse ressursene kommer alle borgere til gode, og ikke kun et fåtall av befolkningen.

For å kunne hjelpe til med dette, har EITI utarbeidet et sett med prinsipper som fremstiller åpenhet og et godt styresett. Land, ulike selskaper og organisasjoner som velger å følge disse prinsippene og selv bidra med aktiv deltakelse, må oppfylle en rekke kriterier før de kan bli

tatt opp som fullverdige medlemmer. Per 17.02.2015 finnes det 48 land og organisasjoner som har implementert EITI, og 32 av disse møter alle kravene EITI fastsetter for å kunne være et fullverdig medlem (EITI, 2015c). I land som implementerer EITI må selskaper fra olje-, gass- og gruveindustriene offentliggjøre hvor mye de betaler i skatter og avgifter, samt at myndighetene må offentliggjøre hvor mye de mottar. Dette er med på å skape den åpenheten antikorrupsjonsorganisasjonen jobber for å oppnå.

For å kunne bli et fullverdig medlem av EITI må landene og organisasjonene oppfylle organisasjonens fem steg. Første steg er at landet må offentliggjøre en erklæring om sin hensikt med å implementere organisasjonen i landet. Andre steget går ut på at regjeringen forplikter seg med å jobbe mot det sivile samfunn og bedriftene med implementeringen av EITI. Steg nummer tre er å oppnevne en kvalifisert og dyktig person til å lede EITI. Ved steg fire forplikter regjeringen seg til å jobbe med det sivile samfunn, og det må opprettes en interessegruppe for å overvåke implementeringen og gjennomføringen av EITI. Det siste steget er at EITI krever at interessegruppen opprettholder en arbeidsplan, for å sørge for man når fristene for rapportering og validering (EITI, 2011).

I oljesektoren har EITI kjempet for mer åpenhet og fokus på korrupsjonsbekjempelse, de er et av verktøyene som er satt i gang for å bekjempe ressursforbannelsen. For å kunne nå målene om mindre korrupsjon og mer åpenhet i utvinningen av olje og gass, forsøker EITI å øke åpenheten omkring betalingsstrømmer, slik at man ser hvordan inntektene anvendes (EITI, 2015b). Gjennom forbedret åpenhet rundt betalingsstrømmer vil myndigheter i enkelte land kunne stilles ansvarlig, og dermed bidra til å bedre landets økonomiske utvikling.

3.3 NEITI- Overvåkningsfunksjonen til Nigerian Extractive Industries Transparency Initiative (NEITI)

Nigeria var et av de aller første landene i verden til å signere det internasjonale EITI programmet. I 2004 ble det satt i gang ulike aktiviteter i Nigeria for å få et godkjent EITI mandat og i 2007 ble *The Nigerian Extractive Industries Transparency Initiative* (NEITI) godkjent av parlamentet. Nigeria var dermed et av de første landene i verden med et eget lovverk for å støtte opp iverksettingen og fullføringen av EITI (NEITI, 2015).

NEITI har sett seg omfattende mål og mange av disse har strukket seg mye lenger enn hva EITI i utgangspunktet krever av sine medlemsland. Dette tyder på at myndighetene i landet kjemper for større åpenhet i petroleumssektoren. Målsetningene til EITI er å styrke åpenheten og ansvarligheten i petroleumssektoren, mens NEITI strekker den lenger ved at de i tillegg skal forbedre styringen og øke ansvarligheten innad i landet (NEITI, 2015). Etter NEITI ble opprettet har implementeringen av EITI gått sakte innad i Nigeria, mye på grunn av et svakt politisk offentlig system som er dårlig på iverksetting av tiltak, samt en omfattende holdningsendringsskampanje.

3.4 Corporate social responsibility (CSR)

Corporate Social Responsibility (CSR), eller bedriftens samfunnsansvar, refererer til selskapers ansvar for sin innvirkning på samfunnet som helhet. CSR er det sosiale og miljømessige ansvaret selskapene tar utover det som pålegges gjennom lover og reguleringer. CSR handler om i hvilken grad bedriften tjener penger på å drive sin virksomhet på en etisk og samfunnsmessig forsvarlig måte (European Commission, 2014). CSR tolkes ofte som selskapets bidrag til kunnskap og bærekraftig utvikling. Samfunnsansvar kan ses på som en strategi for å komme godt overens med lokalbefolkningen i land der virksomheten opererer, ofte i utviklingsland, der fattigdom er en stor utfordring.

I henhold til Branco og Rodrigues (2007) omtales samfunnsansvar som en påminnelse om at etterstrebt etter fortjeneste bør være begrenset av sosiale hensyn, og at CSR begrepet i praksis har utviklet seg fra å bli ansett som skadelig for en bedrifts lønnsomhet, til å bli betraktet som en fordel for selskapet på lang sikt.

Statoil bruker bærekraftig utvikling som en overordnet ramme for sin CSR strategi og ser på utviklingen som en langvarig prosess som bedrer utdanning, helse og arbeidsmulighetene innad i vertslandene. I 2014 betalte blant annet Statoil 107 millioner NOK til Angola for signaturbonuser og sosiale bidrag (Statoil, 2015). Dette beløpet medførte bidrag til sosiale prosjekter som opplæring av lokalt personell, samt bidrag til et forskning og teknologisenter. I Nigeria har Statoil blitt anerkjent for sitt initiativ i lokalsamfunnet Akassa, der selskapet siden 1997 har drevet et utviklingsprosjekt med formål om å forebygge fattigdom og utdanne lokale innbyggere, slik at de selv kan drive samfunnet (Statoil, 2009a).

I henhold til BP (2014b) brukte selskapet omtrent US \$10 millioner på CSR tiltak i 2013, for å forbedre det angolanske lokalsamfunnet. Selskapet støtter opp om bygging av skoler, infrastruktur, helsetilbud, samt sosial inkludering i samfunnet.

4. Nasjonal og internasjonal korrupsjonslovgivning

4.1 Den norske straffelovens bestemmelser om korrupsjon

I Norge er alle former for korrupsjon forbudt. Lovgivningen om korrupsjon er regulert i alminnelig borgerlig straffelov (herunder omtalt som straffeloven) kapittel 26, med hovedvekt på §§ 276a, 276b og 276c (Straffeloven, 1902). Straffeloven 2005 er ment å erstatte nåværende straffelov fra 1902. Loven er vedtatt, men vil ikke bli satt i kraft før oktober 2015 (Lovdata, 2014). Straffelovens § 276 ble nedfelt i straffeloven ved lov 4. Juli 2003 nr. 79 og trådte i kraft samtidig. Straffelovbestemmelsene som gjaldt før vedtakelsen, oppfylte ikke de krav som stilles etter Europarådkonvensjonen bestemmelser om korrupsjon, og bestemmelsen ble innført for å overholde disse pliktene (Eriksen, 2008).

Ved innføring av disse lovbestemmelsene fikk Norge en av de strengeste korrupsjonslovgivningene i verden. Den norske straffelovens bestemmelser om korrupsjon og påvirkningshandel får anvendelse ved korruperte handlinger, uavhengig om det begås av norske eller utenlandske innbyggere eller selskaper.

Straffelovens § 276a er hovedbestemmelsen om korrupsjon. Den lyder som følger: *”For påvirkningshandel straffes den som: a) for seg selv eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag eller b) gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag”* (Straffeloven, 1902). Denne bestemmelsen er relativt omfattende. Med korrupsjon etter denne bestemmelsen, omtales korrupsjon som å gi, eller på enhver måte kreve en ulovlig fordel i hensikt av å påvirke en annen persons arbeid eller stilling.

Straffelovens § 276b omhandler alvorlige former for grov korrupsjon. Loven har følgende ordlyd: *”Ved avgjørelsen av om korrupsjonen er grov skal det blant annet legges vekt på om handlingen er forøvd av eller ovenfor en offentlig tjenestemann eller noen annen ved brudd på den særlige tillit som følger med hans stilling, verv eller oppdrag, om den har gitt betydelig økonomisk fordel, om det forelå risiko for betydelig skade av økonomisk eller annen art, eller om det er registrert uriktige regnskapsopplysninger, utarbeidet uriktig regnskapsdokumentasjon eller uriktig årsregnskap”* (Straffeloven, 1902).

Grov korrupsjon er en svært alvorlig anklage, dermed må det vektlegges flere strenge kriterier for å kunne avgjøre om handlingen blir karakterisert som grov. Det er viktig å se om handlingen er utført av eller overfor en offentlig tjenestemann, og om handlingen har medført brudd på den tilliten som medfølger med tjenstemannens stilling, verv eller oppdrag. Ved en avgjørelse er man nødt til å ta i betraktning av om handlingen har medført en økonomisk gevinst for en eller flere av partene.

Straffelovens § 276c utvider korrupsjonsbegrepet til i tillegg å omfatte påvirkningshandel. Det strenge forbudet mot påvirkningshandel gjør at norske korrupsjonsregler anses som strengere enn i mange andre land. Påvirkningshandel har omtrent lik betegnelse som korrupsjon, men baktanken må være å påvirke en annen persons arbeid eller stilling på enhver måte.

Straffeloven § 276c lyder slik: *”For påvirkningshandel straffes den som a) for seg selv eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en utilbørlig fordel for å påvirke utførelsen av stilling, verv eller oppdrag, eller b) gir eller tilbyr noen en utilbørlig fordel i anledning av stilling, verv eller oppdrag”* (Straffeloven, 1902).

4.2 USAs ”Foreign Corrupt Practies Act”

USAs ”Foreign Corrupt Practies Act” (FCPA) er USAs korrupsjonsloving, og loven omtales som en av verdens strengeste korrupsjonslover, i likhet med Storbritannias UK Bribery Act. Loven forbyr direkte og indirekte bestikkelser av utenlandske offentlige tjenestemenn i det formål å skaffe seg ulovlige fordeler. FCPA retter seg primært mot amerikanske selskapers internasjonale handlinger, men loven kan også gjelde for utenlandske selskaper som praktiserer innenfor amerikansk lovgivning, slik som Statoil og franske Total. Oljeselskaper som opererer i utlandet, må respektere lovene i land de opererer innenfor. Det anbefales at selskapene knytter sine antikorrupsjonsbestemmelser opp mot de aller strengeste korrupsjonslovgivningene, og setter denne som standard i alle land. FCPA består av to hovedområder, antikorrupsjonsbestemmelser og regnskap/ internkontrollbestemmelser (Statoil, 2009b).

Den aller viktigste antikorrupsjonsbestemmelsen i FCPA finner vi i § 30a i ”Securities Exchange Act”: *”Ingen utsteder har anledning til å gjøre bruk av post eller noe middel eller*

organ for mellomstatlig handel i korrupsjonshensikt for å bringe tilbud, betaling, betalingsløfte, eller bemyndigelse av betaling av noe beløp eller tilbud, gave, gaveløfte eller bemyndigelse til å gi noe av verdi til- 1) En utenlandsk offentlig tjenestemann for (A)(i) Påvirke en handling eller beslutning av en den utenlandske tjenestemannen i hans offisielle stilling, (ii) friste den utenlandske tjenestemannen til å utføre eller unnlate å utføre en handling i strid med hans eller hennes plikter, eller (iii) sikre en utilbørlig fordel, eller (B) tilskynde den utenlandske tjenestemannen til å bruke sin innflytelse hos utenlandsk regjering eller organ til å innvirke på eller påvirke en handling eller beslutning hos vedkommende regjering eller organ, med sikte på å hjelpe utstederen til å sikre seg eller beholde en kontrakt for eller med, eller styre en kontrakt mot en bestemt person.”(Statoil, 2009b).

For å kunne bestemme om antikorrupsjonsbestemmelsene er overtrådt, må det foreligge en rekke faktorer. Bestikkelsen må være til en utenlandsk tjenestemann, det må foreligge kjennskap til betalingen, bestikkelsen må ha den nødvendige juridiske forbindelsen til USA, det må være et tilbud om betaling eller et betalingsløfte om penger eller noe annet av verdi, handlingen må være utført i hensikt av korrupsjon, man må påvirke en utenlandsk tjenestemann eller stat, eller at man sikrer en utilbørlig fordel. Den siste faktoren for at det skal foreligge et brudd på FCPA, er at betalingen må hjelpe til å sikre, styre eller holde på en kontrakt (Statoil, 2009b).

5. Ressursforbannelsen og forklaringer på dens opphav

5.1 Hva er ressursforbannelsen?

Ressursforbannelsen handler om land i den tredje verden med store mengder av naturressurser, men også en vedvarende fattigdom og negativ økonomisk vekst (Sachs og Warner, 1995). Forbannelsen går ut på at land som har store forekomster av naturressurser vil oppleve disse ressursene mer som en forbannelse enn som en velsignelse (Sachs og Warner, 1997, 2001).

Ressursforbannelsen er i hovedsakelig blitt studert i forbindelse med utviklingsland, mye på grunn av at utviklingsland i større grad enn industriland er utsatt for negative resultater ved utvinning av naturressurser (Sachs og Warner, 2001; Gylfason, 2001b). Ressursforbannelsen blir et utslagsgivende problem for utviklingsland som betrakter sin ressursrikdom som eneste vei ut av landets økonomiske og politiske problemer.

Land med stabile institusjoner og en god politisk økonomi viser seg å forvalte naturressursene på en bedre måte, enn land som har dårlig økonomi og manglende politisk kontroll. Mange afrikanske land sitter på enorme mengder naturressurser. Til tross for store naturressurser og utbygging av utvinningsindustrien, har dette ikke ført til en økonomisk vekst i alle land. En medvirkende årsak til problemet, er at utviklingsland som Angola og Nigeria ikke har det utdanningsnivået og de politiske systemene som skal til for å kunne forvalte naturressursene på en hensiktsmessig og fornuftig måte (Gylfason, 2001b; Kolstad og Søreide, 2009).

”Hollandsk syke” er et begrep som brukes i forbindelse med ressursforbannelse. Begrepet betegner den lave økonomiske veksten ressursrike land ofte går gjennom, når det oppdages store ressursforekomster. Begrepet ”Hollandsk syke” stammer fra Nederland, hvor de på slutten av 1960 tallet fikk store inntekter fra gassutvinningen på Groningen feltet. De store gassinntektene førte til en økning i offentlige utgifter, noe som medførte tap av konkurransevne og nedleggelse av arbeidsplasser i konkurranseutsatt sektor. Dermed fikk den nederlandske industrien en nedtur, som landet brukte mange år å komme over (Ross, 1999; Gylfason, 2001a, 2001b; Hugnes, 2014).

Inntektene fra olje og gassektoren førte til en relativ stor og rask økning i landets pengebeholdning, noe som medførte at inntektene ble brukt til å bygge og finansiere en omfattende og svært lite effektiv velferdsstat. Verdiøkningen av valutaen førte til at lønnsomheten i eksportsektoren gikk ned, noe som medførte at den totale eksporten til Nederland falt i verdi. Da utvinningen av olje og gass gikk mot slutten og inntektene avtok, måtte det en stor omstilling til for å redde økonomien. Denne prosessen førte til en høy arbeidsledighet og en svekket konkurransevne for industrien i landet. Nederland tok raskt grep og innførte tiltak for å begrense skaden, noe de klarte til en viss grad. Allikevel medførte krisen at det hollandske navnet festet seg om skaden man kan påføre et lands industri ved å bruke for mye av inntektene man oppnår ved utvinning av landets naturressurser (Gylfason, 2001a, 2001b).

Blant økonomer er ressursforbannelsen en etablert sannhet. Naturressurser vil føre til en negativ økonomisk vekst, hvis landet har dårlig institusjonell og politisk kontroll. Det må foreligge systemer, så naturressursene kan forvaltes til et lands økonomiske utvikling (Kolstad og Søreide, 2009; Sachs og Warner, 2001). Derimot strides det om de negative sammenhengene mellom rikelig med naturressurser og en vedvarende økonomisk vekst. Hva er sammenhengen? Hvilke faktorer bidrar til at ressursforbannelsen oppstår, og hva kan vestlige oljeselskap bidra med for å redusere ressursforbannelsen i vertslandene selskapene opererer innenfor?

I henhold til Kolstad og Søreide (2009) kan korrupsjon ses på som en av hovedårsakene til at ressursrike land opplever dårlig økonomisk vekst. I svært mange oljerike land har man fått store inntekter fra oljesektoren, før det har blitt etablert gode kontrollinstitusjoner. Når det er mangelfulle lover og regler for forvaltning av oljeinntekter, vil det bli lagt til rette for korrupsjon.

5.2 Hva er korrupsjon?

Korrupsjon har gjennom tidene blitt viet stor oppmerksomhet, både i fattige og rike land, da det er et omfattende problem som skaper store utfordringer for samfunnet. Fakta viser at omfanget av korrupsjon er større i fattige land enn i rike land, og at ressursrike land fortsetter å vokse saktere enn ressursfattige land (Sachs og Warner, 2001).

Transparency International, den ledende antikorrupsjonsorganisasjonen, definerer korrupsjon som *”The abuse of entrusted power for private gain”* (Transparency International, 2015b). Korrupsjon vil si at man misbruker makt for privat gevinst. Ordets opprinnelige betydning er latinsk og betyr at en korrupt person, er en person som mangler integritet (Fjeldstad, 1999).

Korrupsjon blir av Utenriksdepartementet omtalt som *”enhver samhandling mellom offentlige aktører, som på en ulovlig måte gjør offentlige goder om til private fordeler, og samtidig bryter tillitsforholdet mellom myndigheter, privatpersoner, samt i tillegg skader staten og ødelegger demokratiet”* (Johnson, 2002).

I løpet av de siste tiårene har bekjempelse av korrupsjon kommet høyt på agendaen i det politiske systemet. Korrupsjon er et symptom på grunnleggende problemer innenfor politisk og økonomisk sektor. For å kunne bekjempe dette, er man nødt til å ta utgangspunkt i de underliggende årsakene til korrupsjon. Man bør i henhold til Fjeldstad (1999) sette i gang tiltak for å begrense mulighetene for korrupsjon tidligst mulig. Årsakene til korrupsjon, og effektene det fører med seg, rammer alle deler av samfunnet. Derfor vil det ikke være essensielt å utarbeide en spesifikk plan for bekjemping av hvert enkeltområde korrupsjon omfatter, da planen vil være forskjellig hver gang.

Leite og Weidmann (1999) finner i sin studie, at det er spesielt to korrupsjonstiltak som har effekt på samfunnet. De mener at ved å bygge opp en solid institusjon med en god overvåkningskontroll vil korrupsjon gradvis kunne reduseres i utviklingsland, slik som Nigeria og Angola. I i-land vil effekten kunne bedres ved at det blir et større juridisk nærvær og påfølgende oppfølging.

I litteraturen oppgir Fjeldstad (1999) tre sentrale vilkår som må være tilstede for at en offentlig person skal være korrupt. For det første må handlingen være i strid med det arbeidsbeskrivelsen innebærer. Vilkår to går ut på at personen som utfører handlingen, må oppnå en fordel for seg selv, eller sine nære relasjoner. Det siste vilkåret sier at fordelene må være en direkte konsekvens av handlingen som utføres. På dette grunnlaget omfatter korrupsjon et bredt spekter av aktiviteter der formålet er å skaffe seg ulovlige fordeler til privat fortjeneste.

Korrupsjon kan fremstå på utallige mange måter og komme i ulike former. Transparency International opererer med følgende kategorier (Transparency International, 2009):

Storstilt korrupsjon: Storstilt korrupsjon er den mest alvorlige formen for korrupsjon, der de høyeste nivåene i politiske system blir misbrukt for privat vinning. Når det politiske systemet i landet ikke fungerer godt, legges det til rette for at landets inntekter forsvinner og ikke bidrar til økonomisk utvikling.

Simpel korrupsjon: Sempel korrupsjon omtales gjerne som tilrettelegging og innebærer at man misbruker sin stilling for å få utført en offentlig tjeneste. En offentlig tjeneste kan handle om å utføre en transaksjon eller å gi en godkjenning. Denne typen korrupsjon beløper seg til små verdier, men den er like alvorlig somorstilt korrupsjon, da det fører med seg store konsekvenser for lokalsamfunnet.

Korrupsjon i offentlig og privat sektor: I offentlig og privat sektor utføres korrupsjon tradisjonelt ved bruk av bestikkelser. Ofte går det ut på at det offentlige blir betalt av en privat aktør for å inngå en avtale, til deres fordel.

Korrupsjon innad i privat sektor: Korrupsjon i private selskaper omtales på samme måte som korrupsjon i offentlig sektor, da det er like alvorlig. Etter straffebestemmelsene som ble innført mot korrupsjon i 2003, likestiller norsk straffelov korrupsjon i offentlig og privat sektor.

Korrupsjon versus annen økonomisk kriminalitet: Det kan være vanskelig å skille korrupsjon fra annen økonomisk kriminalitet. Ofte forekommer dette sammen i store og komplekse saker.

Å undersøke korrupsjon er krevende prosedyre, da korrupsjon ofte foregår i det skjulte og er vanskelig å avsløre. Å måle korrupsjonens omfang i ulike land er en komplisert oppgave, samt det er nærmest umulig å komme frem til et eksakt mål på hvor mye korrupsjon som preger et samfunn. Likevel har det de siste tiårene blitt utarbeidet ulike korrupsjonsindekser som skal gi et bilde på nettopp dette. *Corruption Perceptions Index* (CPI) er en indeks utarbeidet av Transparency International i 1995 (Transparency International, 2015c).

Korrupsjonsindeksen oppdateres årlig, og rangerer land ut i fra hvor mye korrupsjon man oppfatter at det eksisterer i landet. Indeksen er basert på en utspørring av mennesker i næringslivet og måler dermed korrupsjonsnivået basert på disse menneskenes uavhengige rangering av ulike land. Korrupsjonsindeksen for 2014 rangerer 175 av landene i verden, der de blir rangert på en skala fra 0 til 100, der 0 er mest korrupt (Transparency International, 2015a).

Rank	Country	2014 Score	2013 Score	2012 Score
1	Denmark	92	91	90
2	New Zealand	91	91	90
3	Finland	89	89	90
5	Norway	86	86	85
136	Nigeria	27	25	27
161	Angola	19	23	22
172	Afghanistan	12	8	8
173	Sudan	11	11	13
174	Korea (North)	8	8	8
174	Somalia	8	8	8

Tabell 1: Utdrag fra CPI indeksen 2014 (Transparency International, 2014b)

I CPI indeksen for 2014 kan vi se at Norge ligger på en 5. plass med 86 poeng, mens Nigeria ligger på en 136. plass med 27 poeng og Angola på en 161. plass med 19 poeng. CPI blir omtalt som en av verdens mest troverdige korrupsjonsskalaer, men den har fått kritikk for at den kun tar med et begrenset antall land. Grunnen til dette er at det minst må eksistere tre kilder om korrupsjonssituasjonen innad i landet for at landet skal bli med i skalaen (Transparency International, 2015b).

5.2.1 Faktorer som fremmer og hinder korrupsjon

For at korrupsjon skal oppstå og bli en del av samfunnet, er det flere grunnleggende faktorer som må være til stede. Tanzi (1998) opererer med flere direkte og indirekte årsaker til at

korrupsjon blir innarbeidet i det politiske systemet. I denne delen skal jeg ta for meg noen av årsakene som er med på å fremme og avverge korrupsjon i et samfunn. Blant de direkte årsakene til korrupsjon finner vi 1) reguleringer og fullmakter, 2) skattesystemet, 3) budsjettbestemmelser og 4) tildeling av offentlige goder til under markedspris.

Utarbeidelsen av statlige reguleringer er noe av det mest sentrale for å vite hvordan det politiske systemet fungerer. De personene som fastsetter lover og reguleringer, får ofte beslutte hvilke selskaper som skal få tildelt lisenser og kvoter til leting og utvinning av olje, gass og andre naturressurser.

Et skattesystem som er basert på klare lover og regler og som ikke krever kontakt mellom skatteyttere og skatteinspektører er mindre utsatt for korrupsjon. Allikevel kan korrupsjon bli et problem hvis det oppstår situasjoner der hvor man har vanskeligheter med å tolke lover og regler. Man kan oppleve at lovene gir rom for ulike tolkninger og at de åpner for mer kontakt enn nødvendig. Korrupsjon kan fremmes hvis det er pålagt hyppig kontakt mellom innkrever og skattebetaler ved innbetaling av skatt. Det kan også skapes grobunn for korrupsjon hvis lønnsnivået til skatteinnkreverne er vesentlig lavt, da de vil ha større motivasjon for å utføre korrupte handlinger (Tanzi, 1998).

Tanzi (1998) peker på tre områder innenfor offentlige utgifter som er utsatt når det kommer til korrupsjon. Disse tre områdene omfatter 1) investeringsprosjekter som er finansiert av staten, 2) innkjøp av varer og tjenester til staten og 3) investeringsfond.

Ved investeringsprosjekter i offentlig sektor, sitter ofte offentlige tjenestemenn med kontroll over beslutningene. Ved korrupsjon i utviklingen av investeringsprosjekter, vil ikke oppdragstakerne bli valgt gjennom fastsatte kriterier, men gjennom den offentlige tjenestemannen som har kontroll over beslutningene i prosjektet. Innkjøp av varer og tjenester til staten er et område som fort kan utsettes for korrupsjon da det er mangelfull kontroll på hvilke leverandører som benyttes. For å redusere muligheten for korrupsjon har noen land utviklet kompliserte og kostbare prosedyrer for å kunne kontrollere prisen på varer og tjenester som kjøpes inn. Investeringsfond er vanlige i mange land. Noen er satt opp for bestemte formål som pensjonskasse og infrastrukturmidler, mens andre er satt opp for å redusere den politiske og administrative kontrollen, gjennom mindre kontroll og åpenhet.

Den siste direkte faktoren Tanzi (1998) omhandler er knyttet opp mot statens evne til tildeling av offentlige goder, til under markedspris. Det kan dermed være aktuelt for selskaper å tildele seg goder fra offentlige ansatte som sitter med fordelingsmakten av disse godene.

Ovenfor er det lagt frem en rekke direkte faktorer som er med på å fremme korrupsjon. Tanzi (1998) opererer også med en rekke indirekte faktorer som kan påvirke korrupsjonsnivået i et samfunn. Av disse indirekte faktorene finner vi 1) kvaliteten på byråkratiet, 2) lønnsnivået til offentlige ansatte, 3) rettssystemer, 4) institusjonell kontroll og 5) åpenhet av lover, regler og prosedyrer.

Betydningen av et godt fungerende byråkrati er meget sentralt for at et lands politiske system skal fungere optimalt. Byråkrater kan ha stor makt, da de sitter i posisjoner hvor korrupsjon ofte blir brukt som et middel for å få tak i goder som lisenser eller for å få fortlgang i en behandlingsprosess. Når det gjelder lønnsnivået til offentlige ansatte, kan vi se en sammenheng hvis lønnsnivået til offentlig ansatte i korrupsjonsutsatt sektor er for lavt, vil dette bidra til at økt korrupsjon blant de ansatte, da de ansatte vil finne en annen måte å øke inntekten sin på. Spesielt vil dette være relevant i petroleumssektoren, da man har store summer i omløp. I henhold til rettssystemet så viser Becker (1968) sin teori at kriminelle handlinger ofte henger sammen med sannsynligheten for å bli tatt. Er sannsynligheten for å bli tatt for stor og straffen for korrupsjon høy nok, vil de kriminelle handlingene begrenses. Når det gjelder institusjonell kontroll er teorien til Becker (1968) om forbindelse mellom straff og handlinger gjeldene. Det gjelder også i det offentlige systemet der man understreker hvor viktig det er med en god institusjonell kontroll. Siste indirekte faktor som Becker (1968) opererer med omhandler åpenhet av lover, regler og prosedyrer. Hvis lovverket er uoversiktlig og ikke allment tilgjengelig, er dette et yndig sted for korrupsjon. Et åpent system med full innsikt er vesentlig med på å forebygge korrupsjon og bidra til et stabilt politisk system i landet.

En av de avgjørende faktorene for at korrupsjon er ødeleggende for økonomisk utvikling og vekst, er at korrupsjon skader legitimiteten i samfunnet. Korrupsjon er med på å bidra til redusert kvalitet på offentlige oppgaver, ved at fokuset blir flyttet vekk fra produktive områder i samfunnet til andre deler der man kun er fokusert på egen vinning. Effektene av korrupsjon avhenger av hvordan midlene som tilegnes gjennom korrupsjon forvaltes i systemet. Klitgaard (1998) mener at korrupsjon vil forsterkes når det er monopolmakt i landet

og liten konkurranse. Sitter beslutningstakerne med for stor makt, uten å kunne stilles ansvarlige for sine handlinger, vil dette legge til rette for ressursforbannelsens opphav.

I henhold til Fjeldstad (1999) avhenger effektene av korrupsjon om midlene går tilbake i landets økonomi, eller om de blir ført ut av landet. Dersom pengene forblir innenlands vil korrupsjon sannsynligvis føre til mindre skader på økonomien, enn om de blir ført utenlands. Hvilke effekter korrupsjon fører med seg kommer ifølge Fjeldstad (1999) an på 1) hvordan korrupsjonen forgår, 2) hvordan korrupsjonsinntektene benyttes og 3) hvordan korrupsjonen påvirker den økonomiske politikken. Måten korrupsjon er organisert på, har en solid betydning på investeringsmulighetene innad i landet.

Selv om det er bred enighet i samfunnet at korrupsjon bidrar til en negativ økonomisk utvikling og at det burde bekjempes, er det alltid noen som mener at korrupsjon kan være med å påvirke økonomien på en positiv måte. Et hovedargument er i følge Beck og Maher (1986) at de som har råd til de største bestikkelsene, ofte er de mest effektive og de som får mest ut av naturressursene. Noen kan mene at korrupsjon er styrkende for samfunnet, da man kommer unna hindringer som for eksempel lang behandlingstid i det offentlig, og at det dermed blir positivt for økonomisk vekst og utvikling. På en annen side må man passe på at gevinsten man oppnår ved korrupsjon og bestikkelser, ikke overgår kostnadene som er forbundet ved korrupsjon da investeringene ofte vil finne sted uansett.

For å forebygge at korrupsjon skal oppstå og dermed bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen, kan vestlige oljeselskap bidra med å implementere antikorrupsjonsreformer i samfunnet der de opererer. Opp gjennom årene har det blitt gjennomført en rekke antikorrupsjonsprogrammer i ressursrike land, i forsøk på å redusere omfanget av korrupsjon. Selv om disse programmene innføres i offentlig sektor, kan korrupsjon eksistere parallelt med regimet i landet. Nigeria er et eksempel på dette, der landets statssjef Muhammad Buhari ble avsatt i 1985 grunnet korrupsjon (Houeland, 2015). Omfanget av offentlige reguleringer og korrupte myndigheters tolkning av disse, er en av de større kanalene for korrupte handlinger.

Kaufmann (1997) sikter til at svake samfunn har et dårlig og mangelfullt system, som sammen med dårlig implementering i samfunnet, bidrar til å fremme korrupsjon. For å unngå

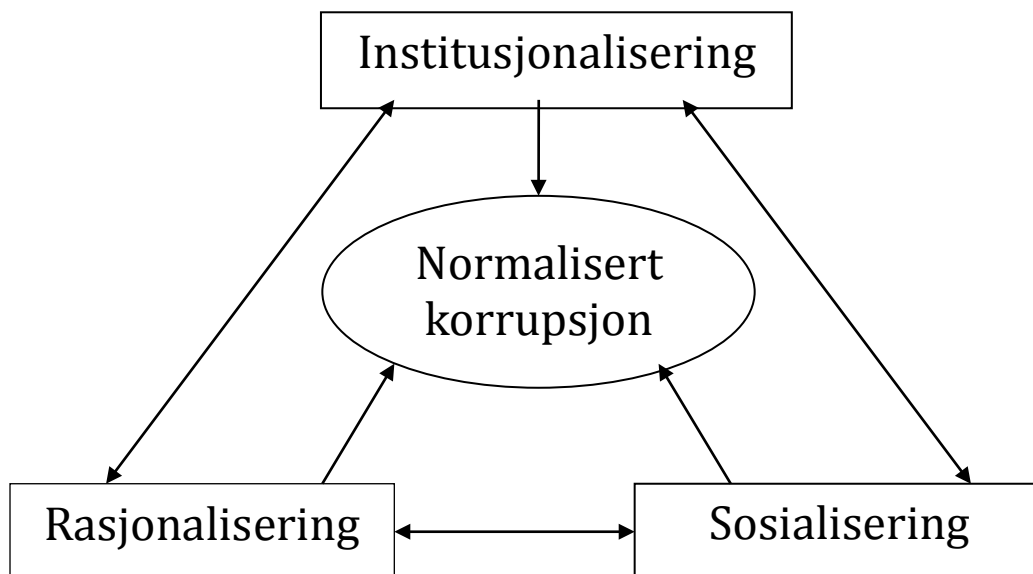
dette må det implementeres et bredt spekter økonomiske reformer, satt sammen av antikorrupsjonstiltak for å kunne oppnå den effekten som er ønsket.

En viktig faktor for at antikorrupsjonstiltak skal ha en effekt, er at de må ha en bred støtte i det politiske systemet. Her oppstår det et problem. Det er ikke alltid det holder å øke pengestøtten til eksisterende antikorrupsjonstiltak, hvis ikke engasjementet til myndighetene er tilstede. De politiske lederne må engasjere seg og gå foran som gode eksempler for resten av samfunnet, slik at de gode holdningene føres videre. Uten støtte og tillitt fra befolkningen vil implementeringen av antikorrupsjonstiltak i samfunnet være forgjeves.

5.3 Ulike forklaringer på ressursforbannelsen

Det har blitt lansert flere ulike forklaringer på hvorfor store oppdagelser av olje og andre naturressurser ofte drar med seg ugunstige politiske og økonomiske følger. Det finnes flere årsaker til ressursforbannelsen, og korrupsjon er en av hovedårsakene. Robert Klitgaards korrupsjonsformel sier at korrupsjon er avhengig av forholdet mellom monopolmakt, diskresjon og ansvarlighet ($C=M+D-A$) (Klitgaard, 1998).

Korrupsjon er bestående av ulike institusjonaliserte, rasjonaliserte og sosiale faktorer og er et krevende tema, da korrupsjon kan oppstå i mange ulike former og på atskillige områder.

Figur 2: Forklaring på korrupsjon (Kristiansen, 2013).

Robert Klitgaard, en amerikansk professor har i løpet av de siste tiårene arbeidet med antikorrupsjonsforskning. Klitgaard har oppsummert sitt perspektiv på årsakene til korrupsjon i ”korrupsjonsformelen” (Klitgaard, 1998).

$$C = M + D - A$$

Der C står for Corruption, M for Monopoly, D for Discretion og A for Accountability. Formelen lyder altså ”Korrupsjon er lik monopol pluss diskresjon minus ansvarlighet”. Klitgaard mener at korrupsjon vil forsterkes når personer eller organisasjoner har monopolmakt og det er liten konkurranse i samfunnet, når beslutningstakere har stor myndighet, og når personer og organisasjoner i liten grad må stå til ansvar for sine beslutninger og handlinger. Når samfunnet ikke er preget av konkurranse, vil ingen ta ansvar for den økonomiske og politiske utviklingen. Man vil dermed la de som styrer landet fortsette uten å gripe inn. Det vil dermed indirekte bli lagt til rette for at ressursforbannelsen skal få et fotfeste i landet.

$$C = M + D - (A + T) - S$$

Korrupsjonsligningen har blitt endret og diskutert opp gjennom årene. Ligningen ovenfor er en variant der transparens og sanksjoner er trukket inn (Kristiansen, 2013). Korrupsjon vil da være lik monopol pluss diskresjon minus summen av ansvarlighet og transparens, minus sanksjoner som settes.

I henhold til Gylfason (2001b) finnes det fire hovedårsaker til at et land går fra rikelig med naturressurser og over til en dårlig økonomisk utvikling. Den første årsaken er hollandsk syke som vi tidligere har vært inne på.

Den andre potensielle årsaken omhandler rent-seeking. Rent-seeking oppstår i følge Kolstad og Søreide (2009) når et land plutselig genererer store inntekter. Det vil føre til at betydelig arbeidsinnsats rettes inn mot å få tak i en del av denne inntekten, istedenfor å bruke inntekten til å skape økt verdi for samfunnet. Rent-seeking perspektivet tyder på at land som har svake institusjoner vil lide som følge av ressursforbannelsen, mens land med sterke institusjoner vil komme unna. En tredje årsak dreier seg om god selvtillit. Når man tror at alt kommer til å gå

fint, kan man ha urealistiske forventninger knyttet til ressursforvaltning og dermed ta beslutninger som viser seg å være lite lønnsomme for samfunnet.

Ved funn av ikke-fornybare ressurser som olje, gass og mineraler vil utvinningen opphøre når beholdningen tar slutt, og inntektene vil stoppe opp. Land som fort blir rike på naturressurser, kan tro de er finansiert i fremtiden, da de ikke tenker at ressursene vil ta slutt. Dermed er det viktig at inntektene ressursene bidrar til, forvaltes på best mulig måte slik at man sikrer seg økonomisk og politisk i fremtiden, også etter at ressursinntektene har tatt slutt. Den fjerde og siste medvirkende årsaken til ressursforbannelsen Gylfason (2001b) opererer med er mangelfull utdanning. Fattige land som er preget av ressursforbannelsen kan ha en tendens til å overse utdanning, da samfunnet ikke er lagt til rette for å gi innbyggerne den kompetansen de trenger for å drive samfunnet i riktig retning. Når utdanningen ikke er på plass vil det medføre svake institusjoner, byråkratier og rettsvesen, da man ikke har kompetanse nok til å lede samfunnet på riktig måte. Svake institusjoner fører med seg lite ansvarlighet, da ingen tar ansvar for å forbedre styresettet og føre arbeidet mot en stabil og ansvarlig institusjon.

5.4 Vil transparens og bedre styresett i oljesektoren, bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen?

Transparens eller åpenhet av lover, regler, transaksjoner og styresett er en viktig forebyggende faktor for bekjemping av ressursforbannelsen. Åpenhet er ikke tilstrekkelig i seg selv for å redusere korrupsjon, som er en hovedårsak til forbannelsen, men det krever i tillegg pålitelige sanksjoner av korruperte tjenestemenn (Kolstad og Søreide, 2009).

Hvis et land opererer med uoversiktlige og utydelige lovverk, vil dette bidra til smutthull i det politiske og økonomiske systemet, for dem som ønsker å opptre illegalt. Mange land har ikke lovbestemmelser og reguleringer tilgjengelig for allmenheten og dermed blir det et problem å vite hva som er rett, og hvilke lover og regler man skal forholde seg til.

Tanzi (1998) mener en viktig forutsetning for å hindre dette er at kontrakter og konkurranser legges ut på anbud, slik at man får en rettferdig konkurranse og at man senere har full åpenhet i dokumentene for etterkontroll. Ved å opptre med et åpent system og full innsikt, vil det være

vanskeligere å opptre korrumpert. Man vil da være nødt til å opptre i et åpent anbud ved kontraktinngåelse, så lover og regler følges i hvert punkt av kontraktinngåelsen.

Freedom Of Information Act (FOIA) er en amerikansk lovgivning som gir deg rett til å få tilgang til informasjon fra den føderale regjeringen. Over 93 land i verden har iverksatt landsdekkende lover, som gir rett og prosedyrer til å be om og motta statlig informasjon (Vleugels, 2012). Den første loven ble vedtatt av Sverige i 1766, deretter fulgte Finland, USA og Norge raskt etter. Under FOIA etableres det en ”right to know” prosess der offentlige byråkratier må offentliggjøre informasjon som etterspørres, med mindre denne informasjonen er beskyttet fra offentligheten (FOIA, 2011; Right 2 info, 2012). Ved å offentliggjøre informasjon har vestlige oljeselskap mulighet til å se hva inntektene i oljesektoren brukes til. Om inntektene bidrar positivt til samfunnet, slik at de kan brukes til å redusere ressursforbannelsen eller om inntektene går i privat gevinst.

Offentlighetsloven er en viktig del av landets demokrati, den bidrar til å skape åpenhet og er dermed en viktig forebyggende faktor. Offentlighetsloven, lov om offentlighet i forvaltningen trådte i kraft 19. juni 1970 i Norge (Bernt og Frihagen, 2014). I 2005 ble loven revidert av Stoltenberg regjeringen, og den reviderte utgaven trådte i kraft 1. januar 2009.

Offentlighetsloven gjelder all forretningsvirksomhet, hvor et offentlig organ handler på vegne av stat eller kommune, med unntak av forretningsvirksomhet eller hvis endringer i lov tilsier det (Bernt og Frihagen, 2014). De fleste offentlighetslover utelukker privat sektor fra deres jurisdiksjon. Ved bekjempelse av ressursforbannelsen er dette et problem, da privat sektor utfører mange funksjoner, som tidligere var lagt til offentlig sektor.

For at graden av korrupsjon i oljesektoren skal gå ned, og ressursforbannelsen bekjempes, kreves det at selskaper har tilgang til informasjon. For eksempel er det nasjonale oljeselskapet Sonangol i Angola, nødt til å offentliggjøre hva selskapet gjør med inntektene de tjener fra internasjonale oljeselskaper, slik at man viser at pengene ikke går til bestikkelser og annen økonomisk kriminalitet. Skal man bekjempe ressursforbannelsen, må det begynne med små skritt, så inntektene går til landets økonomiske utvikling og ikke i hendene på en liten elite.

Utviklingsland med et høyt korrupsjonsnivå, blir ofte karakterisert ved at de har en uformell sektor, der transaksjoner ofte gjennomføres uten godkjennelse fra myndighetene. Når det ikke finnes kontroll på om transaksjoner blir gjennomført i henhold til lover og regler, er det lett å

foreta bestikkelser. En svak institusjon og et dårlig styresett i oljesektoren tilrettelegger dermed samfunnet for dårlige handlinger og korrupsjon. Styring av petroleumssektoren kan først og fremst defineres som de systemene og de beslutningene som må tas ved utvinningen av oljeressurser. Det inkluderer alt fra den hierarkiske organiseringen av prosessen, målsetninger som styrer virksomheten, de som foretar beslutninger, samt de lover og regler som styrer virksomheten og reguleringen av disse aktivitetene (Lahn, Marcel, Mitchell, Myers, og Stevens, 2007).

Når man snakker om styring av oljesektoren, er det viktig at man har klart for seg at det ikke foreligger en enkelt modell, som passer for alle land og selskaper. Oljeselskapene må ta i betraktning at hvert land er ulikt oppbygd og dermed krever ulik fordeling av ressurser. Hvis vi ser på Nigeria, som fortsatt er sterkt preget av uro og borgerkriger, vil ikke styringen av petroleumssektoren være lik som i Angola der samfunnet er mer stabilt. På den andre siden har man kommet lenger i grad av åpenhet i pengestrømmer i Nigeria, enn i Angola. For å kunne sikre en stabil, sikker og god styring av petroleumssektoren opererer Lahn et al., (2007) med 5 generelle prinsipper vestlige oljeselskaper bør følge, for å sikre en god styring ved oljeutvinning. Statoil og BP, samt andre selskaper må sørge for at de har:

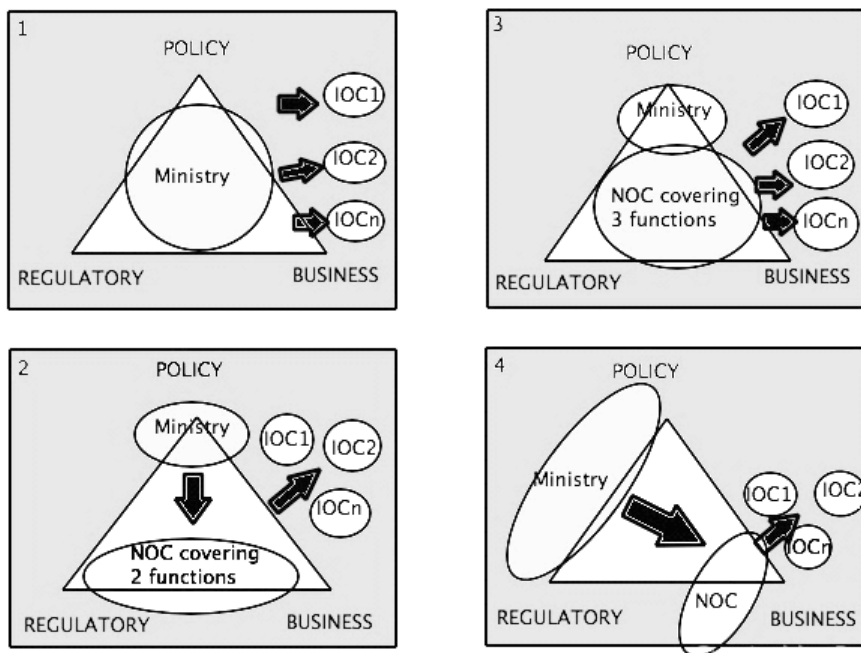
1. Klarhet i mål, roller og ansvarfordeling.
2. Bærekraftig utvikling til fordel for fremtidige generasjoner.
3. Muligheten til å utføre rollene de har blitt tildelt.
4. Ansvarlighet for beslutningstakere og prestasjonen som utføres.
5. Transparens og nøyaktig informasjon.

Uansett hvilken organisasjonsmodell oljeselskapene benytter seg av, er det viktig at de har en klarhet i fordeling av ansvar og roller. På grunn oljesektorens store betydning for nasjonal økonomi og politikk i mange land, kan uklare beslutninger lede til motstridende handlinger, og dermed kan det politiske systemet lammes. Det er viktig at selskapene tar hensyn til å møte nåtidens behov, uten å la det gå på bekostning av fremtidige generasjoner. Olje og gass er ikke fornybare ressurser, dermed bør bærekraftig utvikling stå i sentrum for politikktutforming som settes. Man er nødt til utforme et lovverk, som er med på å støtte opp om forvaltning av naturressurser. Oljeselskaper som Statoil og BP må innsette kompetent personell der det trengs, så det ikke oppstår et misforhold i samarbeidet med lokal sysselsetting av arbeidskraft. Skal styringen av oljesektoren gå uten problemer i land som er

sterkt preget av ressursforbannelsen, er selskapene nødt til å få kontroll over hvem som sitter med ansvaret i hvert prosjekt til enhver tid.

Den siste tiden har det vært et økende fokus på hvordan oljesektoren skal struktureres på best mulig måte, for å kunne få et størst mulig utbytte av naturressursene. Det finnes en rekke ulike måter å strukturere styringen av oljesektoren på. Land som har et svakt politisk styresett, som vi ser i Angola og Nigeria, har ofte en fordel av å samle makten i en og samme institusjon. Makten blir da samlet i et såkalt "National Oil Company" (NOC). Ulempene ved å samle makten i et NOC er at det blir vanskelig å fordele ansvarlighet og ressurser, da makten er såpass sterk og samlet i en institusjon. Løsningen på dette problemet kan være at landet senere går over til en styring der makten er fordelt, når det politiske systemet er forbedret.

Al-Kasim (2006) opererer med en modell som viser fire ulike styringsformer, utviklingsland kan implementere i oljesektoren.

Figur 3: Ulike styringsformer i oljesektoren i utviklingsland (Al-Kasim, 2006)

I rute nummer 1, øverst til venstre finner vi en styringsmodell der hvor departementet har overordnet kontroll over oljesektoren. Nederst til venstre i rute 2, omtaler Al-Kasim (2006) en

styringsmodell der hvor det nasjonale oljeselskapet (NOC) har kontroll over institusjon, samt det regulatoriske, mens departementet har kontroll over det politiske. Som vi kan se i modell nr. 3 kontrollerer NOC institusjonen og det regulatoriske, men hvor departementet har det overordnede ansvaret for politikken og NOC. I den siste styringsmodellen har departementet kontroll over institusjonen og det regulatoriske, mens det nasjonale oljeselskapet kan operere fritt og samarbeide med de internasjonale oljeselskapene. Hvilken styringsmodell for oljesektoren ulike utviklingsland bør implementere avhenger av den politiske og økonomiske stabiliteten til hvert enkelt land. Styringsmodellen er ikke lik i alle land, den må tilpasses individuelt.

Riktig styring av oljesektoren er svært viktig for at naturressursene skal kunne forvaltes på best mulig måte. Utvinning av olje og gass er en kostbar og omfattende prosess, så det er avgjørende at de som leder oljesektoren i land som er preget av ressursforbannelsen, slik som Angola og Nigeria, utnytter oljeinntektene til landets beste og ikke til enkeltpersoner. For å forhindre at korrupsjon oppstår, er det viktig at vestlige oljeselskaper opererer i henhold til gitte lover og regler. Antikorrupsjonsorganisasjoner, slik som EITI og Transparency International spiller en stor rolle for transparens og bekjempelse av korrupsjon i oljesektoren. Ved å være medlem av EITI, er landene med å bidra til åpenhet og en mer demokratisk oljesektor, ved at EITI setter kriterier landene er nødt til å oppfylle, for å kunne bli medlem av antikorrupsjonsorganisasjonen.

Denne oppgaven vil videre ta for seg oppgaves metode, for å kunne forklare hvilke data som ligger til grunn for drøftelsen. I delen empiriske funn og diskusjon vil oppgaven ta for seg tre case, om hvordan de vestlige oljeselskapene Statoil og BP opererer innenfor internasjonale lovverk, i henholdsvis Angola og Nigeria, samt en drøftelse av hvordan ulike styresett i oljesektoren kan bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen.

6. Metode

Dette kapittelet omhandler oppgavens metode som er den generelle tilnærmingen til undersøkelse som legges til grunn i oppgaven. For å gå løs på problemstillingen vil oppgaven ta i bruk kvalitativ metode. Kvalitativ metode er et naturlig valg når oppgaven tar utgangspunkt i et case, der formålet er å forstå ulike fenomener som har utviklet seg over tid. Valg av forskningsmetode blir hovedsakelig tatt på bakgrunn av valg av problemstilling. Yin (2009) tar utgangspunkt i fem viktige kvalitative forskningsmetoder. Disse er casestudie, arkivanalyse, historie, eksperiment og spørreundersøkelse.

Yin (2009) hevder at den viktigste måten å gjennomgå de ulike forskningsmetodene, er å klassifisere problemstillingen. En kvalitativ metode ved bruk av casestudie fremstår som mest egnet i denne oppgaven, siden studier av vestlige oljeselskapers innsats for å bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen så langt er begrenset. Ved gjennomføringen av et casestudie må man stille seg spørsmålene ”hvordan” og ”hvorfor”. Denne metoden er foretrukket når man ikke kan endre hendelser som er oppstått, slik som ressursforbannelsen.

6.1 Casestudie

Et casestudie er i henhold til Ringdal (2013) presentert som en analyseenhet som er emne for en intensiv undersøkelse. I den samfunnsvitenskapelige metoden foreligger det flere ulike definisjoner på et casestudie. Et casestudie kan bli definert som ”*en metodisk innsamling av opplysninger om en bestemt person, en sosial sammenheng, en hendelse eller en gruppe for å gjøre det mulig for forskeren å forstå hvordan observasjoner fungerer*” (Berg og Lune, 2012).

Ved å gå i dybden gjennom et casestudie kan oppgaven få frem forhold som ikke er målbare, forhold som ikke ville kommet frem ved kvantitative undersøkelser slik som spørreundersøkelser, der hvor man har målbare data som kan presenteres i tabeller og grafer (Yin, 2009). Yin (2009) definerer et casestudie som: ”*The essence of a case study, the central tendency among all types of case study, is that it tries to illuminate a decision or a set of decisions: why they were taken, how they were implemented, and with what result.*” (Yin, 2009). Et casestudie blir definert som et dybdestudie, med en eller få enheter, hvor formålet er

generalisering til en større gruppe av liknende tilfeller (Johannessen, Tufte, og Christoffersen, 2011). Lijphart (1971) påpeker at ikke alle casestudier har generalisering som mål, men at de indirekte kan gi viktige bidrag til dannelsen av generelle utsagn og dermed til teori bygging.

Fordelen med et casestudie er at det er intensivt og det går i dybden. Dette gir en mulighet til å håndtere komplekse årsakssammenhenger, samt testing av teori på forskjellige case (George og Bennett, 2005). Det finnes flere ulike casestudier å velge mellom. Lijphart (1971:691) skiller derfor mellom seks forskjellige typer casestudier:

1. Fortolkende
2. Avviklende
3. Hypotese genererende
4. Teoribekreftede
5. Teorisvekkende
6. Ateoretiske

Et casestudie kan i midlertidig være sammensatt av flere ulike typer case. Metoden vi legger til grunn i denne oppgaven, er et fortolkende casestudium. Det vil si at det brukes teoretiske perspektiv for å forklare og analysere hvordan vestlige oljeselskaper kan bidra til å redusere ressursforbannelsen, gjennom å operere innenfor et internasjonalt lovverk. På grunn av et stort omfang og en omfattende litteratur som er knyttet opp mot ressursforbannelsen og dens oppstandelse i korruperte land, så er oppgavens problemstilling basert på andre- og tredjehånds data.

Denne oppgaven vil bestå av 3 case, som tar for seg de spesifikke landene og oljeselskapene, samt hvordan ulike styresett i oljesektoren kan påvirke omfanget av korrupsjon og ressursforbannelsen. For å strukturere analysen tar oppgaven utgangspunkt i hvordan vestlige oljeselskaper kan operere innenfor et internasjonalt lovverk og dermed unngå korrupsjonsproblematikken i vertslandet. De to vertslandene vil i hovedsak bli studert hver for seg med utgangspunkt i det teoretiske rammeverket. Dette er med på å legge grunnlaget for en sammenlignende analyse av hvordan Statoil og BP kan bidra til å redusere ressursforbannelsen, gjennom å operere innenfor lovverket knyttet til oljeutvinning i Angola og Nigeria.

I henhold til Yin (2009) og Johannessen et al. (2011) benyttes det fire designstrategier for casestudier. Man opererer med enkeltcase design med en analyse, enkeltcase design med flere analyseenheter, flercasedesign med en analyseenhet og flercasedesign med flere analyseenheter.

Forskerens avgrensning	Antall caser som studeres	
	Enkeltcase design	Flercasedesign
En analyse enhet	<i>Forskeren får informasjon fra en enkelt enhet innenfor studiet av et avgrenset system (organisasjon, samfunn, osv.)</i>	<i>Forskeren får informasjon fra en enkelt enhet innenfor studiet av flere systemer (organisasjon, samfunn, osv.) Hvert enkelt casestudie består av "hele studien".</i>
Flere analyseenheter	<i>Forskeren får informasjon fra flere enheter innenfor studiet av et avgrenset system (organisasjon, samfunn osv.)</i>	<i>Forskeren får informasjon fra flere enheter innenfor studiet av flere systemer. Hvert casestudie består av "hele studien".</i>

Figur 4: Ulike Casedesign (Johannessen et al., 2011; Yin, 2009)

Som vi kan se ut fra figur 4, benyttes det både enkelt og flercasedesign. Innenfor disse variantene kan man operere med en analyseenhet eller flere analyseenheter. I denne oppgaven er det valgt å benytte et enkeltcase design med flere analyseenheter ved et fortolkende casestudie, der vi går inn å ser på hvordan vestlige oljeselskaper kan bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen ved å opptre etisk forsvarlig og innenfor gjeldene lovgivning og retningslinjer.

6.2 Innsamling av data

Forskning og undersøkelse skiller seg ut fra generelle vurderinger ved at det må samles inn data som gjenspeiler virkeligheten. Denne oppgaven tar for seg tre casestudier som er basert

på andre og tredjehåndsdata. De dataene som samles inn er de mest relevante og pålitelige ut ifra problemstillingen og forskningsspørsmålene. Litteraturen som benyttes er i hovedsak forskningsartikler, samt faglitteratur på området. Dataene som samles inn, analyseres og tolkes. Denne oppgaven har tatt i bruk informasjon fra tidligere publiserte forskningsartikler, nyhetsartikler, informasjon fra hjemmesidene til Statoil, BP og selskapenes partnere, samt fra ulike internasjonale organisasjoner.

En metodisk begrensning ved denne oppgaven er at den hovedsakelig bygger på informasjon fra tidligere forskning på området, samt informasjon innhentet fra selskapenes egne hjemmesider og samarbeidspartnere. Det hadde vært interessant å innhente data gjennom intervjuer med representanter fra Statoil og BP, samt fra Angola og Nigeria. Dette lot seg dessverre ikke gjennomføre, da selskapene henviste til allerede publisert informasjon.

6.3 Reliabilitet og validitet

Et casestudie er i hovedsak ikke noe man kan trekke slutninger ut i fra, da det er vanskelig å si om funnene man kommer frem til, er typisk for andre som undersøker lignende tilfeller (Gerring, 2007). Allikevel så mener Yin (2009) at bruk av ulike teorier er med på å åpne for en fornuftig generalisering. Dersom det viser seg at Statoil og BP gjennom sitt lovverk og oljeutvinning er med på å redusere ressursforbannelsen i Angola og Nigeria, kan funnene deres vises til andre oljeselskap som opererer i utsatte land. Oppgavens funn kan dermed gi en god innsikt i hva slags utfordringer oljeselskaper møter, når de gjør funn av betydelige naturressurser i utsatte områder.

Ved bruk av en kvalitativ metode som casestudie, er fordelen at man får en dypere innsikt og forståelse av det man undersøker, uten å måtte tallfeste det.

Begrepene reliabilitet og validitet er viktige når det kommer til kvalitetssikring av vitenskapelige undersøkelser. Validitet beskriver dataens relevans i forhold til problemstilling og teori, mens reliabilitet forklarer dataens pålitelighet. Man angir at reliabilitet er en forutsetning for validitet (Ringdal, 2013). I denne oppgaven er reliabilitet i stor grad knyttet til vurdering av kildenes pålitelighet. Man må passe på at kildene man velger er pålitelige og det er derfor viktig at det stilles kritiske spørsmål, slik at man får undersøkt validiteten til det man vil undersøke.

7. Empiriske funn og diskusjon

I dette kapitlet tas det utgangspunkt i tre casestudier for å gi en oppfatning av hvordan oljeselskapene opererer innad i landene Angola og Nigeria, for å holde seg innenfor fastsatte lover og regler. Begge landene er sterkt korrupte og preget av ressursforbannelsen, så hvordan kan oljeselskapene operere innad i landene, uten å måtte å ty til bestikkelser for å inngå avtaler? Kapitlet vil bidra til å gi en forståelse av hvordan Statoil og BP kan operere i henhold til internasjonal lovgivning, samt utøve samfunnsansvar. Videre vil jeg se på hvilke implikasjoner styresett og maktforhold i vertslandene, har for korrupsjon og ressursforbannelse.

Kapitlet er delt opp i fire underkapitler for å analysere oljeselskapene innad i vertslandene, samt for å analysere hvilken betydning et stabilt og pålitelig styresett har. Hvert underkapittel vil være delt opp i delkapitler som omfatter hvordan oljeselskapene opererer innad i vertslandene.

7.1 Case 1. Statoil i Angola

7.1.1 Statoil sin utøvelse av samfunnsansvar

Statoil har som tidligere nevnt, status som partner på enkelte av lisensene selskapet er deleier på i Angola. Kan derfor Statoils mangel på operatørskap i landet ha innvirkning for selskapets samfunnsansvarspraksis? Andre oljeselskaper opererer som operatører og har dermed ansvaret for den daglige driften av oljeutvinningen. Da Statoil kun har status som partner og ikke operatør på en mengde felt, kan dette bidra til å påvirke selskapets CSR strategi på to måter. Enten kan Statoil sin manglende påvirkning skape problemer med å få gjennomslag for sine CSR strategier. På den andre siden kan manglende operatørskap også føre til det motsatte. Nemlig at Statoil kan skyve ansvaret for samfunnsansvar over på operatøren og argumentere med at selskapet bare er deltaker på en lisens, og derfor ikke har ansvar eller innvirkning på hvordan virksomheten som en helhet tar hensyn til CSR arbeid i vertslandet (Jelstad, 2005).

Det er viktig å huske at selv om Statoil er partner på en lisens og ikke operatør i enkelte områder, er selskapet ikke fritatt fra kravet om samfunnsansvar. I henhold til Statoils etiske retningslinjer for atferd, fastholder selskapet sine mål om å bidra til en mer bærekraftig utvikling i alle områder hvor Statoil driver utvinning av olje og gass (Statoil, 2014a).

Angola er som nevnt den nest største produsenten av olje i Afrika sør for Sahara, og gjennom årene har det vært en betydelig sum utenlandske investeringer fra internasjonale oljeselskaper i landet. For å belyse problemstillingen ”Hvordan kan vestlige oljeselskaper operere innenfor internasjonale lover i korrupte land, og kan et slikt lovverk bidra til reduksjon av ressursforbannelsen?” er det viktig at man ser på hvilke tiltak oljeselskapene gjør i samfunnet, for å bedre landets økonomiske utvikling.

På grunn av internasjonale oljeselskapers entré i utviklingsland, er det viktig at oljeselskapene er med og bidrar til økt samfunnsansvar. I 2008 kunngjorde Statoil at de ville bevilge 15 millioner norske kroner til CSR tiltak i Angola (Kolstad, Larsen, og Wiig, 2008). Statoil ser på samfunnsutvikling som en langvarig prosess som bedrer arbeids-, utdannings- og helsemuligheter i et land. Gjennom sitt arbeid i Angola, gir selskapet støtte til lokalbefolkningen gjennom å tilby utdanning, arbeidsplasser, benyttelse og opprettelse av lokale leverandører, samt ved å tilby befolkningen et helhetlig helsetilbud, mener Statoil at selskapet bidrar til en bærekraftig utvikling (Kolstad et al., 2008). På en annen side går mye av dette omfattende CSR arbeidet gjennom det lokale oljeselskapet Sonangol, som ikke offentliggjør eller har systemer på hvordan evalueringer av CSR tiltakene skal gjøres. Dette er dessverre et vedvarende problem i Angola. Selv om inntektsstrømmer de siste årene har blitt mer offentlige, har ikke dette skjedd med utgiftsstrømmene. Det er vanskelig å se hva pengene som er øremerket CSR tiltak, fra internasjonale oljeselskaper brukes til.

Sonangol har et sterkt samarbeid med angolanske myndigheter, som sammen med presidenten har full kontroll over oljeindustrien i landet. I en rapport utført av den angolanske journalisten Rafael Marques de Morais, kommer det frem at tre av presidentens høytstående tjenestemenn er med på å rane statskassen i Angola (Rodum og Skjæraasen, 2011). Hvordan kan Statoil se gjennom fingrene på dette, når store deler av deres CSR bidrag når gjennom Sonangol?

I henhold til Wiig og Kolstad (2010) og Hopstock (2011) bidrar Statoil til ulike sosiale aktiviteter i lokalsamfunnet gjennom tre ulike kanaler:

1. Produksjonsdelingsavtaler
2. Signaturbonuser
3. Frivillige bidrag etter skatt

Den første kanalen omhandler produksjonsdelingsavtaler (PSA) som er en av de viktigste kanalene for å finansiere sosiale prosjekter. Her inngås det avtaler mellom utenlandske oljeselskap, deriblant Statoil og angolanske myndigheter. Man regner med et grovt anslag av sosiale bidrag i Angola under PSA avtaler beløper seg til oppunder US \$ 100 millioner årlig (Amundsen og Wiig, 2008). Disse kostnadene blir behandlet som vanlige produksjonskostnader og gjør det dermed lovpålagt og finansiere, samt å gjennomføre CSR tiltak.

Den andre kanalen for sosiale aktiviteter er signaturbonuser. Signaturbonuser er den pengesummen utenlandske oljeselskap betaler ved inngåelse av kontrakter og lisenser. Ofte er deler av denne summen øremerket et eller flere sosiale prosjekter. I Angola er det oljeselskapet Sonangol som forvalter beløpet av de øremerkende midlene, samtidig som selskapet offentliggjør hvor stort beløpet er. I 2012 betalte for eksempel Statoil US \$ 3,1 millioner i signaturbonuser til Angola i forbindelse med operatørskap i to blokker og partnerskap i tre andre (Lindberg, 2013).

Den tredje og siste kanalen Statoil bidrar gjennom, er frivillige bidrag etter skatt. Det er altså frivillige bidrag utenlandske oljeselskaper gir til blant annet sosiale prosjekter.

Størrelsesmessig er beløpene i beskjedent omfang i forhold til de to andre kanalene, men denne kanalen er ofte mer synlig innad i selskapene. De mest etablerte selskapene i Angola gir rundt US \$ 1 million eller mer til ulike sosiale formål per år. Som det fremgår av disse frivillige bidragene, gir få av disse aktivitetene noe som helst for å forbedre det politiske styresettet i landet (Wiig og Kolstad, 2010). Dette er i tråd med Frynas (2005) sine meninger, da det heves at midler for å kunne forbedre den angolanske regjeringen og institusjoner, ikke ser ut til å være en viktig del av oljeselskapenes CSR aktiviteter. Frynas (2005) sikter til at selv om internasjonale oljeselskap ikke velger å ta institusjonelle problemstillinger under sine tiltak, så kan det finnes alternative arenaer, der selskapene indirekte kan prioritere tiltak for å

forbedre styresettet. Ved at oljeselskapene legger til rette tiltak for å bidra til forbedring av landets styresett, kan oljeselskapene gjøre det lettere for seg selv å operere i henhold til internasjonale lovverk i korruperte land.

Statoils tilslutning til Global Compact i 2000 innbar en tilknytning til FNs menneskerettighetserklæring, som er basert på en svært omfattende og allsidig definisjon av menneskerettigheter. Her inkluderes det både politisk, økonomisk og ideelle rettigheter, så vel som de sosiale. Ved fremstilling av menneskerettigheter i forbindelse med tilknytning til CSR tiltak, har fokuset til oljeselskapene ligget på de politiske og sosiale rettighetene. Oljeselskapenes ansvar for å sikre disse rettighetene, i land der rettsikkerhet, ytringsfrihet og organisasjonsfrihet er lite tilstedeværende, slik som Angola.

I samsvar med andre internasjonale oljeselskaper, er de lokale investeringene Statoil gjennomfører i Angola, kjennetegnet ved at selskapet bidrar til økt velstand i lokalsamfunnet. Et eksempel er at Statoil er kjent for å gi utdanning til lokale innbyggere, slik at befolkningen kan heve sin kompetanse og føre kunnskapen videre. Dette kan bidra til at innbyggerne lærer effekten av å operere i henhold til lover og regler. Prinsippene til Statoil tilsier at de forplikter seg til å skape varige verdier for samfunnet, da lokalsamfunnene er en aktør som er med på å forme Statoils miljø og skape suksess for selskapet.

Statoil gjennomfører og bidrar til prosjekter som jobber med forbedring av sanitære forhold, utdanning, omfattende minerydding og spesielt vannforsyning. I 2008 avsatte Statoil omtrent US \$ 3 millioner på CSR tiltak i Angola, der støtte til en sikker vannforsyning utgjorde omtrent halvparten av støtten (Kolstad et al., 2008; Statoil, 2009d, 2013). Som et krav fra angolanske myndigheter for å få dekket sitt eget behov for kvalifisert arbeidskraft, har Statoil satset på lokal bruk av arbeidskraft og oppbygging av lokale leverandører. Dette bidrar til en økt verdi for lokalsamfunnet og en videre økonomisk vekst.

Statoil er innforstått med og innrømmer at deres olje- og gassutvinning i Angola har mer effekt på utviklingen innad i landet, enn det deres CSR tiltak har. En årsak til dette er at oljeutvinningen fører med seg store mengder arbeidsplasser, mens det er vanskelig å måle hvor stor effekt CSR tiltakene bidrar med i samfunnet (Kolstad et al., 2008; Sogge, 2009).

I henhold til Jorde (2012) har i overkant av US \$ 32 millioner forsvunnet fra Angolas statskasse mellom 2007 og 2010. Pengene som er borte, er knyttet opp mot det nasjonale oljeselskapet Sonangol, som Statoil og mange andre internasjonale oljeselskaper samarbeider med og jobber tett opp mot. Statoil er blant annet operatør i Angola, med Sonangol som partner. Det er mangelfull dokumentasjon på hvor pengene har kommet fra, og hvor de har blitt av. Har inntektene kommet den angolanske befolkningen til gode, eller har de gått i lommene på landets elite? For Statoil blir dette et problem, da selskapet tar full avstand fra korruperte samarbeidspartnere. Det er ikke lett for Statoil og forklare deres samarbeid med Sonangol, når det nasjonale oljeselskapet ikke kan forklare hvor pengestrømmene tar veien.

Problemet for Statoil er at mistankene knyttet opp mot bestikkelser og korrupsjon i Sonangol, bare blir styrket. Spesielt når organisasjonen Human Right Watch tidligere har funnet et tilsvarende hull i den angolanske statskassen på US \$ 4 milliarder, mellom 1997 og 2002 (Human Right Watch, 2004).

Til tross for at Statoil i stor grad overholder sine forpliktelser knyttet til utøvelse av samfunnsansvar i Angola, er det en begrenset mulighet for at deres arbeid er med på å bidra til en økonomisk og bærekraftig utvikling, så lenge effekten av CSR tiltakene ikke offentliggjøres.

7.1.2 Hvordan kan lover og regler Statoil opererer innenfor, bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen i Angola?

Angolanske myndigheter har som tidligere nevnt, blitt beskyldt for å ha for liten grad av åpenhet og transparens i sine lover og regler i oljesektoren. Statoil har en vesentlig posisjon i landets oljesektor, og samlet sett har de internasjonale oljeselskapene en solid makt. Dette kom fram da de internasjonale oljeselskapene valgte å stille samlet ovenfor angolanske myndigheter, i kampen mot offentliggjøring av oljeinntekter (Amundsen og Wiig, 2008).

Basert på litteraturen som finnes på feltet, er det påfallende hvor liten grad Statoil og andre internasjonale oljeselskaper bidrar til å løse styresett problematikken i Angola (Kolstad et al., 2008). CSR tiltak som rettes inn mot å styrke det politiske systemet i landet, ved å redusere korrupsjon eller legge til rette for åpenhet av oljeinntekter, slik at myndighetene kan stilles

ansvarlige for forvaltningen av oljeinntektene, ser ikke ut til å være et prioritetsområde for Statoil. En hovedgrunn kan være at oljeselskapene ikke vil komme i konflikt med myndighetene i landet, i frykt for å skade forholdet mellom oljeselskapet og regjeringen.

Statoils engasjement i land som Angola, med store korrupsjonsproblemer og dårlig utbredte politisk og økonomiske systemer, trekkes frem av selskapet som en utfordring for å overholde Statoils lover og etiske retningslinjer (Statoil, 2014a). Lovbestemmelsen om hvordan oljeselskapet skal drives, er implementert i Statoils etiske retningslinjer som setter rammen for både forretningspraksis og for personlig atferd innad i selskapet. Statoil har derfor implementert et omfattende etikk- og antikorrupsjonsprogram for å forebygge korrupsjon, der målet er å ha lovgivning og etiske programmer, på lik linje med andre internasjonale oljeselskap (Statoil, 2009b). Lovgivningen Statoil opererer innenfor i sine vertsland, er norsk straffelov, FCPA og UK Bribery Act (Ihenacho, 2014).

Statoils etiske retningslinjer beskriver hvordan selskapet skal forplikte seg til og overholde alle gjeldene lover og forskrifter, samt hvordan selskapet kan opptre på en måte som er sosialt og etisk forsvarlig i Angola. Statoils etiske retningslinjer for atferd er knyttet til selskapets forretningspraksis og personlig atferd (Statoil, 2014a):

Retningslinjer for personlig atferd:

1. *Beskyttelse av Statoils eiendom og ressurser*
2. *Konfidensialitet*
3. *Korrupsjon*
4. *Gaver, gjestfrihet og utgifter*
5. *Interessekonflikt*
6. *Styreverv, ansettelser eller andre oppgaver*
7. *Innsideinformasjon*
8. *Føring av journaler*
9. *Informasjon og IT system*
10. *Kjøp av seksuelle tjenester*
11. *Rusmidler (Statoil, 2014a)*

Retningslinjer for forretningspraksis:

1. *Korrekt informasjon, regnskap og rapportering*

2. *Rettferdig konkurranse og antitrustlover*
3. *Bekjempelse av korrupsjon*
4. *Offentlige tjenestemenn*
5. *Relasjoner til leverandører, partnere og kunder*
6. *Bruk av mellomledd*
7. *Bruk av lobbyister*
8. *Politisk aktivitet*
9. *Likeverd og mangfold (Statoil, 2014a)*

Selv om Statoil er i mot alle former for økonomisk kriminalitet, kan selskapet i realiteten ikke sikre seg mot at det ikke vil oppstå. Statoil jobber derfor mot en helhetlig og effektiv implementering av antikorrupsjonsprogram, som innebærer at programmet skal forankres i selskapet gjennom opplæring, kontroll og hyppig kommunikasjon mellom de ulike partene.

For at Statoil skal kunne operere innenfor et internasjonalt lovverk i korruperte land, som Angola, er det viktig hver enkelt ansatt utfører sine plikter i henhold til retningslinjene. Lederne må kontrollere at aktivitetene som foregår innenfor deres ansvarsområde utføres i henhold til lov og retningslinjer (Wiig og Kolstad, 2010; Statoil, 2014a). I tillegg er hver enkelt ansatt pliktig til å rapportere om en kommer over brudd på selskapets retningslinjer. I henhold til FCPA kan ansatte straffefølges, hvis det viser seg at de har unnlatt å rapportere brudd på selskapets prinsipper (Statoil, 2009b).

Senatet i USA vedtok i 2010 en lov som krever at alle energi og gruveselskaper, som er børsregistrert av amerikanske myndigheter, Securities and Exchange Commission (SEC), må offentliggjøre årlig hvor mye de betaler til både myndighetene og til andre, for utvinning av olje og gass. Statoil er børsnotert i USA, og følger deretter dette lovvedtaket (Statoil, 2009b). Organisasjonen Publish What You Pay mener den nye loven er med på å skape mer åpenhet og kontroll i hva slags inntekter myndighetene bestemmer over og at denne, samt internasjonalt lovverk som FCPA, UK Bribery Act og Freedom of Information vil være med å bidra til, og bekjempe korrupsjon, som er en hovedårsak til ressursforbannelsen (Speed, 2010). Ved å praktisere oljeutvinning i henhold i internasjonale lover og reglement, kan dette bidra til åpenhet som igjen gir makt til tilsynsmyndigheter, innbyggere og investorer som er nødvendig for utvikling av et godt styresett i utviklingsland.

Den amerikanske oljeindustrien forsøker å oppheve en amerikansk åpenhets lov, som er med på å forhindre korrupsjon og fremme åpenhet i oljesektoren. I henhold til DiPetro og Rubenfeld (2013) støtter ikke Statoil, det amerikanske søksmålet mot åpenhetsloven. Den amerikanske oljeindustrien, mener åpenhetskravet vil bidra til å sette investeringer for milliarder av kroner i fare, i land hvor man foretrekker å holde noe skjult. Statoil derimot, distanserer seg fra spørsmålet og offentliggjør utbetalinger de foretar til myndigheter i vertsland. Dette er med på å styrke Statoils kamp for åpenhet.

Regjeringen i Angola og det nasjonale oljeselskapet Sonangol har de senere årene har blitt mer åpne om bruk av oljeinntektene. Problemet for Statoil er at lovene og reformene i landet fortsatt er ufullstendige, med lite innsyn i oljesektoren. Spørsmålet selskapet står ovenfor omfatter hvilke lover, reguleringer og områder innad i vertslandet oljeselskaper skal holde seg innenfor, når reformene ikke er fullstendige.

Utviklingen av det politiske systemet i Angola har stått stille, dermed hjelper det lite at Statoil frivillig i mange år har åpnet opp for innsyn i pengestrømmene mellom oljeselskapet og den angolanske regjeringen. Når det nasjonale oljeselskapet Sonangol ikke åpner alle dokumenter for innsyn, er det begrenset hva Statoil kan gjøre. Dette er kanskje med på å vise at utviklingen av demokratiet i Angola, ikke har kommet så langt man hadde håpet (McMillan, 2005a). Noe som styrker denne teorien er at Angola har valgt å ikke delta med medlemskap i EITI. Det kan tyde på at Angola har noe landet ikke ønsker å offentliggjøre, da gjennomføringen og oppfølgingen av EITI sannsynligvis vil bli et problem (Kolstad og Wiig, 2009).

Det er lite Statoil kan gjøre med Sonangol sin offentliggjøring av internasjonale pengestrømmer, når selskapet ikke kan styre hvordan Angola forvalter sine inntekter. Statoil kan derimot bidra med å rapportere hva selskapet selv betaler til landets myndigheter, men offentliggjør Statoil alle betalinger?

Avisen Aftenposten hadde i januar 2014 et intervju med Statoils pressetalsmann for selskapets internasjonale virksomhet, Knut Rostad. Han kunne ikke utelukke at selskapets overføringer havner i lommene på en liten elite, men mente at Statoils hovedansvar er å drive en ansvarlig næringsvirksomhet basert på deres verdier, nasjonal lovgivning og internasjonale regler. Da spesielt henvist til åpenhet av finansielle transaksjoner, nulltoleranse for korrupsjon og

strengt krav til helse, miljø og sikkerhet. Hvis Statoil ikke kan gjennomføre sine forpliktelser i henhold til nasjonalt lovverk, internasjonale standarder og etiske retningslinjer, kan ikke selskapet ha operasjoner i landet (Skjæraasen, 2014). Men hvor åpen er egentlig Statoil om sine betalinger til myndighetene i Angola? På en side offentliggjør selskapet hva de betaler, men på den andre siden holder det nasjonale oljeselskapet Sonangol tilbake og offentliggjør svært lite. Hvor sikre kan Statoil være på at Sonangol ikke tyr til bestikkelser for å inngå avtaler?

I henhold til NTB (2013) har Statoil investert i overkant av NOK 300 millioner i sosiale prosjekter i Angola, men flere organisasjoner hevder at Statoil ikke har noen anelse av hvor pengene blir av. Blant annet er deler av de 300 millionene rettet mot bygging av et forskningscenter ingen ennå har sett noe til. Så ser Statoil bare gjennom fingrene på korrupsjonen i Angola, eller gjør de virkelig en innsats for å forbygge det? Det er vanskelig å si med tanke på at Statoil tidligere har innrømmet korrupsjon i Iran (Andersen, 2006).

7.2 Case 2. BP i Angola

7.2.1 BP sin utøvelse av samfunnsansvar i Angola

BP sin oljeutvinning i Angola bygger på en bærekraftig forretningsvirksomhet med høy standard, noe som gir fordeler for Angola og for selskapet internt. Selskapet setter sine mål ved å maksimere en langsiktig verdi for samfunnet, gjennom å holde i gang en sikker og pålitelig drift, en god ressursutvinning og en sikker prosjektgjennomføring. For å kunne nå disse målene sørger oljeselskapet for å samordne sin daglige forretningsvirksomhet i Angola, i tråd med landets økonomiske utvikling. BP sine aktiviteter i Angola er en viktig del av selskapets totale virksomhet. Netto produksjon fra BP Angola utgjorde omlag 7 % av den totale netto oljeproduksjon på verdensbasis i 2012 og er en av selskapets viktigste områder for utvikling av hydrokarbon (BP & Morris, 2013).

I henhold til Christiansen (2002) definerer BP samfunnsansvar som et resultat, som kan måles i tre avhengige variabler:

1. Atferd

2. Innvirkning på mennesker
3. Selskapets samlede bidrag til samfunnet

For at BP sin utøvelse av samfunnsansvar skal være akseptert, må selskapet leve opp til sine etiske og politiske verdier. I tillegg er må selskapet se på hvordan deres CSR tiltak har innvirkning på menneskene og lokalsamfunnet som helhet.

Man er klar over at Angola står ovenfor store problemer, knyttet til å omgjøre landets oljeformue til en positiv økonomisk utvikling, noe strategien til BP er med på å erkjenne. Bare mellom 2007 og 2010 forsvant det rundt 185 milliarder NOK fra Angolas statskasse, det er rundt en fjerdedel av landets statsbudsjett (Bjørnsen, 2013). Oljeselskapets visjon er at BP Angola skal bli anerkjent som et selskap som bidrar til å gjøre en forskjell i samfunnet, samt å sette fokus på det angolanske lokalsamfunnet (BP & Morris, 2013). BP er anerkjent som en pådriver for å sette nye mål og standarder på CSR problemer som korrupsjon og åpenhet. Selskapet tar også nye steg i utvikling og implementering av styringssystemer og teknikker (Christiansen, 2002).

BP opererer under produksjonsdelingsavtaler (PSA) i Angola, noe som setter solide rammer for deres forhold til det statlige oljeselskapet Sonangol. PSA omfatter forhold knyttet til CSR tiltak, som helsetilbud, sikkerhet, miljø, samt behov for å rekrutere og utvikle lokal arbeidskraft og materialer der det er mulig. Bruk av PSA er for BP en viktig kanal for å finansiere sosiale prosjekter innad i landet (BP og Morris, 2013) .

I løpet av det siste tiåret har BP investert millioner av amerikanske dollar i sosiale tiltak for å støtte opp det angolanske lokalsamfunnet. Et eksempel på prosjekter tilknyttet infrastruktur, er et prosjekt der BP i 2012 brukte US \$ 1 million på veisikkerhet, samt bygging av to skoler i lokalsamfunnene, *Funda* og *Luanda* til en verdi på rundt US \$ 500 000. Ved bygging av skoler i Angola vil BP fremme hvor viktig det er med utdanning, slik at innbyggerne lærer effekten av å drive samfunnet i henhold til nasjonal og internasjonal lovgivning.

Det er BP sin regionale ledelse i Angola som sitter med ansvaret for å lede, samt å føre tilsyn av selskapets aktiviteter i landet. BPs president i Angola, *Martyn Morris* opplyser at oljeselskapet har langsiktige forpliktelser og ambisjoner for deres virksomhet og at selskapet allerede har investert over US \$ 22 milliarder i landets fremtid (BP og Morris, 2013).

BP står ovenfor de samme problemene som Statoil, knyttet til Sonangol sin offentliggjøring av pengestrømmer. BP er på en side nødt til å kjempe for offentliggjøring av Sonangol sin pengebruk, samt hvem det nasjonale selskapet samarbeider med. På en annen side er BP nødt til å stole på at Sonangol anvender pengene slik at inntektene går til landets økonomiske utvikling, slik at Angola sakte men sikkert kan benytte fortjenesten fra naturressursene og komme seg ut av ressursforbannelsen. Men tidligere studier viser at Sonangol har sterke tilknytninger til myndighetene og presidenten i landet, som har flere korrupsjonsanklagelser bak seg (McMillan, 2005a; Global Witness, 2014).

I tillegg til at BP opererer innenfor deres Code of Conduct, som er selskapets guide til å gjøre det rette i virksomheten, har BP også implementert et *Operating Management System (OMS)*. Oljeselskapets styringssystem ble implementert i 2012 og integrerer selskapets krav til helse, miljø, sikkerhet, sosialt ansvar og driftssikkerhet, samt relaterte problemer som måtte oppstå. Selskapets styringsprinsipper og systemer setter en ramme for hvordan selskapet kan levere disse tjenestene på best mulig måte, og innenfor de rammene som Code of Conduct krever.

Som den nest største oljeprodusenten i Afrika sør for Sahara etter Nigeria, fortsetter Angolas oljesektor å underbygge landets økonomiske utvikling, samt at oljesektoren er den viktigste kilden til utenlandske investeringer. På grunn av sine store oljeressurser er Angola svært avhengige av god etterspørsel etter olje og gass. For å kunne møte uforutsette svingninger i den internasjonale etterspørselen etter olje og gass, har den angolanske regjeringen satt i gang tiltak for å fremme vekst i andre næringer, først og fremst med et offentlig investeringsprogram, for å kunne gjenoppbygge infrastrukturen i landet. BP erkjenner risikoen oljeavhengigheten utsetter Angola for og hjelper derfor til med å utvikle landets økonomi, ved å støtte økonomisk diversifisering ved kjøp av varer og tjenester fra lokale leverandører, samt hjelpe til med å utvikle ferdighetene til lokale innbyggere og fremme utdanning og næringsutvikling i selskapets investeringsprogram (BP & Morris, 2013).

I henhold til Wiig og Ramalho (2005) er det spesielt tre CSR tiltak regjeringen i Angola er svært opptatt av:

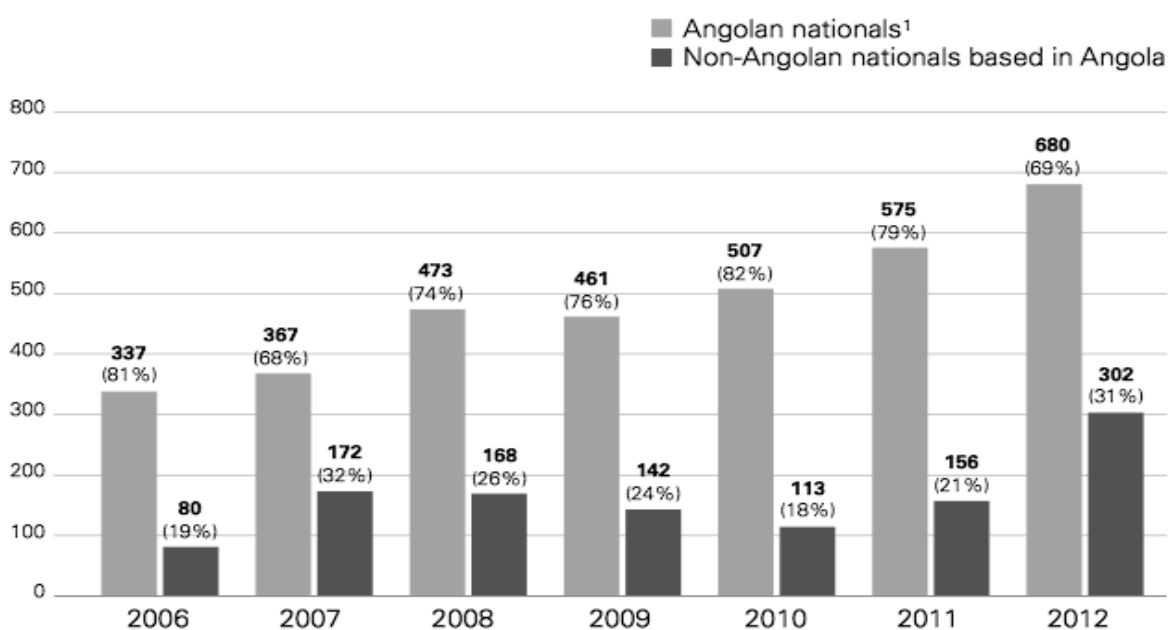
- 1) Angolanization
- 2) Opplæring

3) Bruk av lokale ressurser

Hvordan bidrar BPs utøvelse av samfunnsansvar i Angola, til at selskapet overholder internasjonale lovverk og bidrar til reduksjon av ressursforbannelsen?

Angola presenterer betydelige utfordringer for BP, knyttet til overholdelse av antikorrupsjonslover og fremming av etisk forretningspraksis, da landet er oppført som betydelig korrupt på korrupsjonsindexen (CPI). BP sin divisjon i Angola gir derfor omfattende opplæring til ansatte og leverandører på deres etiske retningslinjer og gjeldene lover, samt et program til nåværende og potensielle partnere. Oljeselskapet tar sikte på at arbeidsstyrken gjenspeiler de lokalsamfunn selskapet arbeider innenfor. I Angola sitt tilfelle er dette målet forsterket av forventninger knyttet til rekruttering av lokale ressurser. Som vi kan se ut fra figur 5, er om lag 69 % av selskapets totale arbeidsstyrke i Angola angolanske borgere. Problemet med å ansatte lokale borgere er knyttet opp mot at få av disse har relevant utdanning og erfaring, samtidig som selskapet må tilby dem en attraktiv karriereutvikling (BP og Morris, 2013). Ved å tilby lokale ansatte en karriereutvikling mot enkelte premisser, kan det bidra til at arbeidstakerne er mer lojale mot BP og at de holder seg innenfor selskapets retningslinjer, i frykt for å miste muligheten til forfremmelse og videre jobbmuligheter.

BP Angola workforce: Angolanization

¹This number includes both Angolan nationals based at BP's operations in Angola and those on overseas assignments.

Figur 5: Antall angolanske borgere ansatt i BP Angola (BP og Morris, 2013)

Ut i fra figur 5 kan vi se at BP har hatt en jevn vekst i antall angolanske medarbeidere fra 2006 og frem til 2012. Årsaken til veksten er at BP har utvidet sin virksomhet, for å tilfredsstille kravet om Angolanization.

I tillegg kjører BP et stipendprogram med mål om å følge opp, og utdanne ingeniører. Dette bidrar til å sikre lokale innbyggere den utdanningen og erfaringen som kreves, for å arbeide i petroleumssektoren. Det lokale arbeidet BP bidrar med i Angola, er med på å forvalte naturressursene på en bedre måte ved at innbyggerne opparbeider seg den kunnskapen som skal til, for å kunne drive samfunnet som en helhet alene. Dette bidrar til at de angolanske innbyggerne lærer seg verdien av å drive et samfunn i henhold til lover og reglement. Ved å kunne sette seg inn i betydningen av lover og regler i et samfunn, vil angolanske innbyggere lære seg konsekvensene korrupsjon fører med seg, og derfor følge de lover og regler som er fastsatt.

7.2.2 Hvordan kan lover og regler BP opererer innenfor, bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen i Angola?

BP opererer innenfor sitt reglement, Code of Conduct i alle 80 landene selskapet driver virksomhet og forplikter seg dermed ovenfor sine partnere, vertsland og samfunn om å operere etisk forsvarlig og innenfor de lover og regler som er gjeldene i hvert enkelt land. Selskapets retningslinjer gjelder for alle BP sine ansatte, ledere og medlemmer, samt selskaper og tredjeparter som har en direkte innvirkning på selskapets omdømme. Code of Conduct stiller krav til politikk, prosedyrer og utførelse i praksis, men fordi ingen reglement kan dekke alle mulige situasjoner selskapet kan komme opp i, er de ansatte i BP avhengig av å bruke god dømmekraft. Det vil si at hvis det oppstår en konflikt eller et avvik mellom en juridisk lov i Angola og BP sitt reglement, må selskapet følge den strengeste lovgivningen som er angitt (BP, 2014c).

Ved å operere innenfor Code of Conduct og nasjonalt lovverk, kan BP bidra til å sette en standard for hvordan internasjonale selskap lovlig og etisk forsvarlig kan operere i korrupte land, uten å måtte ty til korrupsjon for å operere fritt i landet.

BP sitt reglement er med på å fremme full åpenhet i oljesektoren, både ved offentliggjøring av pengetransaksjoner og ved utførelse av CSR tiltak. Ved å operere i henhold til lovverket, vil selskapet kun gjøre forretninger med godkjente samarbeidspartnere og i henhold til konkurranselover. Dette er lover som beskytter konkurransen i deriblant oljesektoren, ved å forby konkurranseskadelig atferd. Disse lovene kan omfatte: inngåelse av konkurransehemmende avtaler, deriblant prissamarbeid med konkurrenter, misbruk av markedsrett og utveksling av informasjon (BP, 2014c).

I likhet med Statoil og andre internasjonale oljeselskaper som opererer i angolansk sektor, står BP ovenfor de samme problemene knyttet til høy korrupsjon og en udemokratisk politikk. I samsvar med Statoil, åpnet BP i 2001 opp for innsyn i betalingene selskapet foretar til Angola, for å skape mer åpenhet av finansielle transaksjonene og forebygge korrupsjon i samfunnet (McMillan, 2005b). Ved å legge til rette for krav om åpenhet av finansielle transaksjoner i lovverket, bidrar BP til å holde Sonangol og de angolanske myndighetene ansvarlige for forvaltningen av oljeinntektene. Dette kan bidra til at inntektene forvaltes for nasjonens og ikke enkeltpersoners beste.

På grunn av det nasjonale oljeselskapet Sonangol, og deres manglende villighet til å åpne opp for innsyn, ble det ikke godt mottatt da BP offentliggjorde at selskapet hadde betalt angolanske myndigheter en signaturbonus på US \$ 111 millioner. De angolanske myndighetene reagerte sterkt og truet BP med å opphøre kontrakten deres. Ingen av de andre internasjonale oljeselskapene valgte å følge etter BP, og forretningene mellom selskapet og Angola fortsatte senere som normalt (McMillan, 2005b). Det er skremmende at Angola tyr til så drastiske tiltak og det styrker selvsagt sannsynligheten for at alt ikke foregår etter loven.

Angola har vært avhengig av store oljeinntekter for å gjenoppbygge landet fra tiden med borgerkriger, men presidentens styre har kommet under kritikk for mistanke om korrupsjon og ujevn fordeling av landets ressursinntekter. I 2011 fant organisasjonen Human Right Watch ut at det manglet US \$ 32 millioner fra oljeinntektene. Man fant senere ut at disse pengene mest sannsynlig ble brukt direkte av Sonangol, og ikke overført til den angolanske staten.

I henhold til Fernholz (2014), mener man at historien kan ha gjentatt seg på nytt. I løpet av de siste årene har BP og andre amerikanske børsnoterte selskaper har bidratt med US \$ 175

millioner for å finansiere et prosjekt i Angola, kjent som *Sonangol Research and Technology Center*. I tillegg skal det betales ytterligere US \$ 175 millioner innen januar 2016. Global Witness og flere antikorrupsjonsorganisasjoner har stilt spørsmål til om prosjektet finnes, da ingen vil gi informasjon for å bekrefte at prosjektet er i gang. BP har uttalt at Sonangol har informert selskapet om at prosjektet kun er i planleggingsfasen, men hvordan kan man stole på troverdigheten til Sonangol, når det nasjonale oljeselskapet tidligere har en historie bak seg med korrupsjon? Internasjonale oljeselskap er kontraktmessig forpliktet til å gjøre denne type betalinger til Sonangol, men mangelen på informasjon om prosjektet virkelig finnes, reiser alvorlige bekymringer om at pengene ikke er gått til det de skal (Global Witness, 2014).

Spørsmålet om total åpenhet av finansielle transaksjoner i verdens oljesektorer stilles dermed med forsiktighet. På en konferanse om "Publish What You Pay" sa Storbritannias tidligere statsminister, Tony Blair at " *Når det gjelder korrupsjon, er det alltid de fattige som lider mest. Vi trenger derfor åpenhet i inntekter og økonomisk styring for å holde regjeringen ansvarlig og bygge offentlig tillitt*" (McMillan, 2005b). Men hvordan skal oljeselskapene kunne holde myndighetene ansvarlige når regjeringen er udemokratisk og korrupt?

Global Witness har argumentert at for at oljeselskaper som ikke er åpne om sine betalinger til den angolanske regjeringen, eller til det statseide selskapet Sonangol, er "medskyldige i ran av den angolanske stat" (Christiansen, 2002). BP var angivelig det første selskapet til å offentliggjøre erkjennelsen av behovet for endring i denne forbindelsen. BP fulgte opp med en erklæring om at økt engasjement i Angola kan bli problematisk "hvis ikke regjeringen klarer å leve opp til forpliktelsene fra internasjonale selskaper om økt demokrati, åpenhet og ansvarlighet, og hvis oljeinntektene fortsetter å være den viktigste inntektskilden til regjeringen". For å vurdere om selskapet klarer å leve opp til sine forpliktelser i Angola, har BP siden 1997 bestilt en årlig rapport for å evaluere sitt arbeid (Christiansen, 2002).

I henhold til samfunnene BP opererer innenfor, forplikter selskapet seg til å hjelpe til med tiltak som fremmer en ansvarlig oppførsel i forhold til miljø, sosial inkludering og bekjempelse av fattigdom og ressursforbannelsen i land der det er krevet. For at BP skal kunne operere innenfor gjeldene lover og regler, samt overføre denne praksisen til samfunnet i Angola, slik at myndighetene lærer å forvalte sine naturressurser på en bedre måte, samarbeider BP med den angolanske regjeringen for å utvikle lokale bedrifter og HR (Human Resource) tiltak. Dette inkluderer blant annet utdanningsprosjekter på alle akademiske nivåer,

mikrokredittprogrammer, mangfold og inkludering i samfunnet, samt utvikling av lokalsamfunn og lokale bedrifter (BP, 2014c; McMillan, 2005b; Sogge, 2009).

For å kunne drive en etisk og lovlig forretningsvirksomhet har BP implementert komplekse lover og retningslinjer i Code of Conduct, knyttet til konkurranse, kommunikasjon, antikorrupsjon og bestikkelser, sikkerhet, samt helse og miljø (BP, 2014c). Disse reglene gjelder i Angola og alle steder BP driver forretninger. Selv om selskapet fremmer åpenhet og opererer innenfor de lover og regler de er pålagt, er det vanskelig for oljeselskapet og påvirke det politiske systemet i vertslandet og deres bruk av inntekter, hvis landene selv ikke åpner opp og er villige til å få samfunnet i riktig økonomisk utvikling. Gjennom lover og regler kan vestlige oljeselskap sette krav til myndighetene i landet, knyttet til åpenhet, samarbeidspartnere, leverandører og konkurranseregler og håpe det er med på å bidra til en mer rettferdig oljeindustri, der oljeinntektene kommer hele landet til gode.

7.3 Case 3. Statoil i Nigeria

7.3.1 Statoil sin utøvelse av samfunnsansvar i Nigeria

I likhet med andre internasjonale oljeselskapers CSR arbeid i utviklingsland, bidrar Statoil i Nigeria til å skape en økt velferd for lokalsamfunnene selskapet opererer innenfor. Statoil sine prinsipper tilsier at selskapet forplikter seg til å skape varige verdier for samfunnet, da lokalsamfunnene er en aktør som er med på å forme Statoils miljø og skape suksess for selskapet (Statoil, 2014a).

Representanter fra internasjonale oljeselskap er alle enige om at Nigeria er et av de mest utfordrende landene og operere innenfor, da innbyggerne i vertssamfunnene ofte forventer at oljeselskap som opererer i landet, skal ta på seg ansvaret for levering av grunnleggende fasiliteter som helsetilbud, vannforsyning og utbygging av infrastruktur (Amadi et al., 2012). En rekke av disse kravene kan selskapene ta under sin arm som CSR tiltak, men på en annen side er det begrenset hvor mye Statoil og andre oljeselskap kan ta av regjeringens ansvar. Man må huske på at oljeselskapenes hovedmål er å utvinne olje med profitt og ikke ta over ansvaret for innbyggerens velferdstilbud (Amadi et al., 2006; Victor et al., 2012).

Statoil ble i 2005 anerkjent for sitt samfunnsengasjement i lokalsamfunnet *Akassa* i Nigeria, da et av deres utviklingsprosjektet fikk utmerkelse for beste samfunnsprosjekt. Selskapet mottok i 2006 den ærverdige prisen *CWC Excellence Award* innen bærekraftig utvikling, som følge av deres arbeid i samfunnet (Statoil, 2009a).

Akassa er et lokalsamfunn i Niger feltet, sør i Nigeria der Statoil i 1997 startet et utviklingsprosjekt med formål om å forebygge fattigdom og utvikle lokalsamfunnene gjennom å gi innbyggerne økt ansvar (Elde, 2009; Statoil, 2009a). I henhold til problemstillingen kan økt ansvar bidra til at innbyggerne ser resultatet av å utvikle et samfunn, i henhold til lover og regler, og at man på den måten får mer igjen for de ressursene man har tilgjengelig. I samsvar med Statoil sine prinsipper om bærekraftig utvikling, inngikk selskapet et partnerskap med den frivillige organisasjonen *Pro Natura International*. På den måten kan de som har best kjennskap til de 19 lokalsamfunnene legge til rette for den økonomiske og politiske utviklingen, ved at alle lokalsamfunnene blir samlet i en felles organisasjon med en kobling opp mot lokalsamfunnet, *Akassa Development Foundation (ADF)* (Statoil, 2009a).

Samfunnsprosjektet Akassa, har vært et av Statoil mest vellykkede CSR prosjekt, der alle interessentene i samfunnet blir hørt og tar del i styringen av lokalsamfunnet ADF. På denne måten bidrar Statoil til å utdanne befolkningen, slik at innbyggerne opparbeider seg kunnskap om hvordan et samfunn styres på best mulig måte.

I henhold til Norli og Hanstad (2013) er samfunnsansvaret vestlige oljeselskap utfører i Nigeria med på å fungere som et sikkerhetstiltak. På grunn av sikkerhetsrisikoen i mange fattige og ustabile land, ofte stammer fra opprørsgrupper med økonomiske motiver som drar nytte av en dårlig utarbeidet stat. For Statoil vil dette bli et moralsk spørsmål. Har selskapet en plikt til å hjelpe? Man kan se på selskapets utførelse av CSR tiltak i Nigeria, som en måte å kjøpe seg ”goodwill”, for å minimere risikoen ved å operere i land preget av korrupsjon. På den måten vil Statoils CSR tiltak bidra til at selskapet lettere kan operere i henhold til lovgivning, enn om oljeselskapet kun hadde utført de tiltakene de er pliktig til å utføre i lokalsamfunnene.

7.3.2 Hvordan kan lover og regler Statoil opererer innenfor, bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen i Nigeria?

Nigeria har vært og er fortsatt et utfordrende land for Statoil å operere innenfor, ettersom selskapet ønsker å opptre på en ansvarlig og sikker måte. Korrupsjon er sterkt utbredt og lover og reguleringer er underutviklet, noe som skaper store utfordringer for oljeselskaper som opererer i landet. Byråkratiet i Nigeria er svakt og gjør det dermed vanskelig for Statoil og lokale myndigheter å inneha samme holdninger til korrupsjon og hvordan dette skal bekjempes.

Statoil arbeider spesifikt ut ifra to politiske områder knyttet til, og formulert av den nigerianske regjeringen. Det ene området omhandler åpenhet om finansielle transaksjoner, slik at det offentliggjøres hvor mye som betales i skatt til hvem, hvor mye olje som produseres og hvor inntektene fra oljeutvinningen tar veien. Det var til dette formålet Nigeria knyttet seg til Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) og opprettet Nigerian Extractive Industries Transparency Initiative (NEITI). Det andre politiske området Statoil arbeider ut fra er ”*local content*”. Utvikling av lokalt arbeidskraft og arbeidsplasser står sentralt i Statoils arbeid med CSR tiltak og er viktig for både selskapet og for Nigerias videre økonomiske utvikling.

For at Statoil sine ansatte i Nigeria, i likhet med andre land, skal forplikte seg til å til å overholde selskapets gjeldene lover og regler ved oljeutvinning, er de ansatte nødt til å følge Statoils retningslinjer for forretningspraksis og for personlig atferd (Statoil, 2014a).

Statoil er som tidligere nevnt underlagt USAs korrupsjonslovgivning ” *Foreign Corrupt Practices Act*”(FCPA), en av de strengeste korrupsjonslovgivningene som er utarbeidet. Selskapet hevder de følger alle lover og regler de opererer innunder, og dermed er med på å bidra til et mer stabilt samfunn i vertslandene selskapet opererer innenfor (Statoil, 2009b, 2014a).

Etter opprettelsen av FNs Global Compact prinsipper i 2000 innlemmet Statoil disse prinsippene i sin avtale om letelicens i blokk OPL 315 i Nigeria. Avtalen tilknyttet Global Compact er særegen i Nigeria, på grunn at vedtaket sier at organisasjonens prinsipper er juridisk bindene. Oljeselskapene er dermed pliktige til å implementere 10 prinsipper knyttet

til menneskerettigheter, arbeidskraft, miljø og antikorrupsjon. Global Compact prinsippene er med på å forklare hvordan alminnelige lover og regler kan sette standarden for transaksjoner i politisk og økonomisk ustabile land, samt bidra til å skape et inkluderende internasjonalt marked (Statoil, 2009c). Den spesielle avtalen tilknyttet Global Compact er med på å sette en standard for en lovlig og etisk forsvarlig utvinningsindustri, som bidrar til at oljeinntektene forvaltes inn i landets økonomi og kan bidra til reduksjon av ressursforbannelsen.

En av de viktigste utfordringene Statoil står ovenfor i Nigeria, omhandler ansvarlighet og åpenhet ved tildeling av blokker, leieavtaler og kontraktinngåelse. Ved tildeling av oppdrag, der det er lav konkurranse og samtidig et krav om lokalt eierskap, er selskapet nødt til å være ryddige i anbudsprosessen og styre etter klare kriterier. Det er viktig at selskapene kjemper om kontrakten på like vilkår, slik at anbudsprosessen blir rettferdig.

Hvorfor har Nigeria valgt å publisere inntektene myndighetene får fra Statoil og ulike oljeselskap som opererer i landet? Stanley Rerri, direktør i NEITI, forklarer det er viktig å opptre med åpenhet av oljeinntektene, da de utgjør over 70 % av alle inntektene til myndighetene, og dermed er svært sentrale i den nigerianske økonomien. På grunn av store kostnader, usikkerhet og risiko som ligger i oljeutvinning, samt det faktum at oljeresursene ikke er ubegrenset, bidrar det til at en økonomisk styring av oljesektoren blir vanskelig (Statoil, 2006).

Ved en offentliggjøring og publisering av oljeselskapers pengestrømmer, vil det bli mulig for nigerianerne og holde myndighetene ansvarlige for forvaltningen av oljeinntektene. På den måten vil det ikke legges til rette for økonomisk kriminalitet, samt det bevarer likt spillerom for produksjonsselskapene i landet og styrker eierstyring og ledelse (Statoil, 2006).

Statoil har i henhold til Amadi et al. (2006) ikke hatt problemer med å overholde reglene som er satt av NEITI. Det er mer overraskende er at Statoil ikke offentliggjør alle sine rapporter, knyttet til de miljømessige konsekvensene deres handlinger fører med seg. På en måte vil det kanskje ikke være logisk for Statoil å ha samme praksis som selskapet har i Norge, men på en annen måte så har selskapet fått en pris for sitt samfunnsprosjekt Akassa, så det burde foreligge åpne dokumenter som viser hva Statoil har gjort i lokalsamfunnet for å fortjene denne utmerkelsen.

I henhold til NTB (2010a) gransket Statoil seg selv, etter et prisavslag på i overkant av 30 millioner NOK i handel med det nigerianske oljeselskapet Allied Energy. Etter en gransking i 2003 og 2004 ble det konkludert med at prisavslaget var underlig og det ble anbefalt at Statoil så nærmere på saken. Etter den første eksterne granskingen ble det funnet svært lite dokumentasjon på transaksjonene som var gjennomført, og det ble foretatt en rekke intervjuer med Statoil sine ansatte som ga både motstridende og uklare redegjørelser. De eksterne granskerne konkluderte med at det fantes et stort rom for spekulasjon i hva som hadde skjedd og anbefalte Statoil om å foreta en intern gransking for å bringe klarhet i forholdene. Allerede dagen etter granskernes konklusjon, frikjente Statoil seg selv på en pressekonferanse i Oslo. Hvordan kan Statoil frikjenne seg selv så raskt, etter en slik konklusjon? På en side hadde de eksterne granskerne ikke funnet solide tegn på korrupsjon, men 30 millioner forsvinner ikke sporløst, uten man kan gjøre rede for dem. Det kan tyde på at Statoil ikke vil vie dette stor oppmerksomhet, ettersom den andre og siste rapporten av granskningen ikke er offentliggjort av selskapet.

Statoil hevder at selskapet retter seg etter gjeldende nigerianske lover og reformer, som deretter overrekkes til regjeringen i landet. Det er regjeringen i Nigeria som avgjør om dokumentene skal publiseres eller ikke. Problemet er i midlertidig at selv om regjeringen gjør dokumentene ”offentlig tilgjengelig”, er det svært vanskelig for Statoil og andre selskaper, samt myndigheter å få innsyn i disse dokumentene.

Statoil har stadig fått anklager og kritikk mot betalinger som de ikke kan gjøre rede for. I en granskningsrapport fra 1994 ble det stilt spørsmål ved at den nigerianske konsulenten John Abebe ved tildeling av oljeblokker. Konsulenten var i virkeligheten en nigeriansk lege, som fikk utbetalt US \$ 2,2 millioner for å sikre Statoil oljefelt i Nigeria. Ut ifra granskingsrapporten er dette mistenkelig atferd, da det ikke finnes noe dokumentasjon på at John Abebe har vært ansatt av selskapet. Siden beløpet som er utbetalt, er av en slik sum som gjør det vanskelig å forklare verdien av arbeidet, kan man stille seg spørsmålet om Statoil greier å operere i henhold til lover i korrupte land, uten å ty til bestikkelser? (NTB, 2010b).

I et forsøk på å forbedre Nigerias mangel på en selvstendig politikk og reguleringsmyndighet i oljesektoren opprettet myndighetene flere nye organer og styringsreformer. Blant annet ble det nasjonale oljedirektoratet (OD) og det nigerianske petroleumstilsynet (NPI) opprettet.

Disse skal bidra til å øke sikkerheten, samt åpenheten av oljeressurser. I tillegg ble styremåten av oljesektoren endret i 2012 og nedfelt i reformen *Petroleum Industry Bill* (Hugnes, 2014).

Hovedformålet er å lage og opprettholde et nytt juridisk og regulatorisk lovverk for oljeindustrien i Nigeria, som er med på å støtte opp forvaltningen og ledelsen av oljesektoren. Lovverket skal være med på å støtte opp mot internasjonale lovbestemmelser, som mange oljeselskap opererer under.

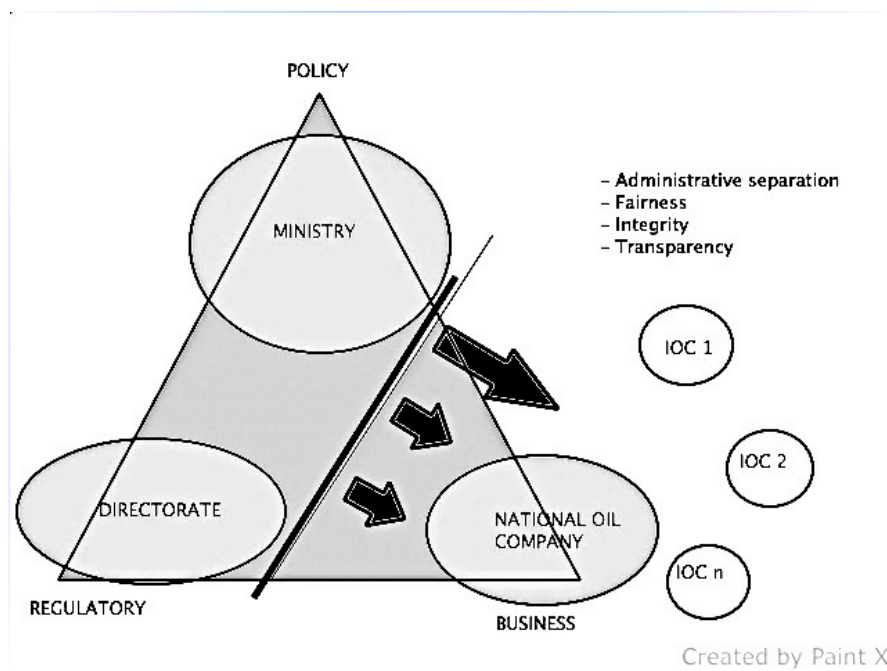

7.4 Er dårlige styringsmodeller en indirekte årsak til korrupsjon og ressursforbannelsen?

7.4.1 Styringsmodeller i oljesektoren for Angola og Nigeria

I mange ressursrike utviklingsland er naturressurser som olje og gass den viktigste inntektskilden for landet. Korrupsjon er meget relevant i sammenheng med utnyttelse av naturressurser, da leting og utvinning av olje og gass er en sektor som fort kan vise seg å være svært så innbringende dersom man finner naturressurser av stor betydning. En svikt i den politiske ledelsen av oljesektoren, vil dermed medføre store konsekvenser ovenfor et lands økonomiske og politiske styring. En velfungerende politisk styring fra ulike institusjoner vil bidra til en mer økonomisk og sosial stabilitet, en bærekraftig utvikling, samt at landets formue vil øke betraktelig, noe som er essensielt for økonomisk vekst (Lahn et al., 2007).

For at Angola og Nigeria skal kunne forvalte oljeressursene sine på best mulig måte, er man nødt til å operere innenfor gjeldene lover og rettingslinjer i landet, slik at pengestrømmer fra oljesektoren kommer nasjonen til gode og ikke forsvinner i korrupsjon.

Figur 6: Petroleumsforvaltningen i Norge (Al-Kasim, 2006)

I Norge opererer man med en demokratisk styringsmodell som visst i figur 6, der det kreves åpenhet på mange områder. I oljesektoren finnes det få hemmeligheter, da Norge har strenge

og klare regler for olje- og gass utvinning, samt for inntektsfordelingen vi får fra dette. Media er en viktig kanal for å kunne skape åpenheten vi har i oljesektoren her i Norge. Når noe skjer, er media på saken og oljeselskapene må da forklare sine handlinger og ta ansvar. En sak som media var med på avsløre var Statoils korrupsjonsskandale i Iran. For 100 millioner NOK skulle Irans tidligere presidentsønn Mehdi Hashemi, sørge for at Statoil kom i de rette posisjonene ved inngåelse av kontrakter (Andersen, 2006). Spørsmålet man stiller seg, er hvordan langt oljeselskaper er villige til å gå, ved å bryte forretningsskikk og lover for å inngå kontrakter?

I Angola og Nigeria har ikke internasjonale oljeselskap lik innflytelse i samfunnet som i vestlige land. Hovedproblemet ligger hovedsakelig i dårlig utarbeidet lovverk og en ustabil regjering. For at vestlige oljeselskap skal kunne bidra til reduksjon av ressursforbannelsen, ved og operere i henhold til internasjonalt lovverk, må myndighetene og oljesektoren i vertslandet legge forholdene til rette for det. Hvordan skal Statoil og BP operere på best mulig måte i Angola og Nigeria for å sikre en åpen utvinningspolitikk?

I Angola har man per dags dato ikke en uavhengig organisasjon som overvåker oljeindustrien. I praksis er det det nasjonale oljeselskapet *Sonangol* som er sektorleder og det er selskapet som er den viktigste leverandøren for hvilke behov som dekkes gjennom oljeselskapenes CSR tiltak (Kolstad et al., 2008). I 2014 betalte Statoil 107 millioner NOK, knyttet til selskapets forpliktelser i Angola, som bonuser og sosiale bidrag. Det er viktig at Statoil og BP legger til rette for at deres opplæringsaktiviteter er med på å utvikle kvalifisert personell, som igjen kan bidra til en positiv utvikling av samfunnet.

I tråd med den norske oljemodellen (figur 6) har Sonangol klart å bygge opp en svært effektiv oljesektor, med en jevn vekst av produksjon og reserver i løpet av de siste tiårene. Den byråkratiske kapasiteten i landet er ekstremt lav og store deler av befolkningen lever under fattigdomsgrensen. Men i motsetning til ellers stabile institusjoner, er rammene rundt oljesektoren i Angola effektivt styrt av oljeselskapet Sonangol, som sammen med presidenten i landet har full kontroll og styring over oljesektoren. Sektoren er i tillegg dårlig integrert i den bredere økonomien i landet og bidrar derfor i liten grad til sysselsetting, utenom plassene oljeutvinningen fører med seg (Kolstad et al., 2008; Wiig og Kolstad, 2010; Ovadia, 2014).

I henhold til NTB (2002) advares det mot at den ”norske modellen kan bidra til mindre åpenhet i oljesektoren og økt korrupsjon i Angola, da millioner av kroner sporløst forsvinner fra statsbudsjettet. Skal den norske modellen være effektiv, er man nødt til å ha stabile institusjoner, også i oljesektoren, noe Angola per dags dato ikke har.

For at vestlige oljeselskaper skal kunne operere trygt og påse at ens handlinger er innenfor lov, er det viktig at styringsmodellen i oljesektoren er lagt til rette for dette.

På en side følger oljeselskapene sine egne og vertslandets pålagte lover og retningslinjer. Men er det respektabelt nok? Kan man være helt sikker på at det ikke forekommer bestikkelser og korrupsjon, ved blant annet inngåelse av avtaler? Sannsynligvis kan ingen oljeselskaper være helt sikret mot dette, spesielt i land som er sterkt korrupte. Man er nødt til å gå inn med et ensidig lovverk, samt være åpen om avtaler og inntektsstrømmer for å forebygge korrupsjon.

Nigeria er et av landene i verden som har implementert den norske oljemodellen (figur 6). Riktignok er modellen utarbeidet for å tilpasses det nigerianske samfunnet, og kan dermed ikke sammenlignes totalt med den norske modellen. Oljesektoren i Nigeria er kontrollert av det statlige selskapet *Nigerian National Petroleum Corporation (NNPC)*, som sammen med sine datterselskap dominerer den nigerianske oljesektoren. For å kunne analysere Statoil sitt inntog i Nigerias oljesektor, må man først og fremst få en innsikt i hvor mye makt det nasjonale oljeselskapet NNPC sitter på og hvordan selskapet fungerer (Miller, Vandrome, og McBrewster, 2009). På tross av at NNPC er formelt selskap er de verken en vesentlig oljeprodusent eller en vesentlig aktør, men selskapet utfyller en rekke roller i oljesektoren gjennom sine aktiviteter og datterselskaper (Thurber et al., 2010). I land som Nigeria, der man styrer i et etablert NOC, involverer styringen av oljesektoren i hovedsak tre områder (Victor et al., 2012; Hugnes, 2014):

- 1) Regulering
- 2) Politikk
- 3) Kommersielle aktører

Et av hovedproblemene for Statoil og andre oljeselskaper som opererer i Nigeria, er at NNPC er lite effektiv, samt at selskapet ikke utfører sine oppgaver på en vellykket måte.

I 2012 ble det foretatt endringer i den nigerianske styringsreformen, som skulle endre NNPC sin styremodell. Reformen ble nedfelt i Petroleum Industry Bill (PIB), og har bidratt til at

NNPC har styrket sine lover og reguleringer. Selskapet har i tillegg lagt til rette for økt grad av åpenhet, slik at oljeselskapet kan sørge for å maksimere sine langsiktige oljeinntekter til den nigerianske staten. PIB forsøker å sikre at ledelsen og fordeling av oljeressursene blir gjennomført i overensstemmelse med prinsippene om god styring, samt at det opereres med en høy grad av åpenhet ved utførelsen (Victor et al., 2012; Hugnes, 2014).

Nigeria har gått et stort skritt i kampen mot et urolig politisk styresett. For første gang har det blitt foretatt et historisk demokratisk maktskifte i Nigeria. Den 72 år gamle generalen Muhammadu Buhari har vunnet presidentvalget i landet, og for første gang har en sittende regjering blitt valgt bort på demokratisk vis (NTB, 2015a). Dette er et stor seier for afrikansk demokrati. Risikoen for Statoil og andre internasjonale selskaper som opererer i landet, er ennå stor, da man ikke vet utfallet presidentvalget har på oljeindustrien (Fridstrøm og Løvås, 2015).

7.4.2 Hvordan kan Statoil og BP operere innenfor Corporate Social Responsibility (CSR)? Kan EITI og andre antikorrupsjonsorganisasjoner bidra positivt i Angola og Nigeria?

For å kunne operere etisk forsvarlig innad i sine vertsland, har en stor andel av verdens internasjonale selskaper i møte med disse utfordringene, implementert Corporate Social Responsibility (CSR) tiltak. De fleste internasjonale oljeselskap som opererer innenfor land som er preget av ressursforbannelsen, prøver å snu denne forbannelsen ved å legge til rette for økt samfunnsutvikling.

CSR tiltak som er implementert av oljeselskapene, arbeider med å forbedre lokalsamfunnene. På en side er dette bra, da samfunnet selv kan bidra til økt sysselsetting og levestandard. Men når mange oljeselskap ikke har institusjonelle problemstillinger innenfor sin CSR politikk, kan det tyde på at oljeselskapene ikke legger stor vekt på å forbedre den politiske styringen innad i vertslandet. Allikevel kan selskapene bidra til forbedring av styresettet, gjennom passivt arbeid knyttet til korrupsjonsbekjempelse og åpenhet av petroleumsinntekter (Frynas, 2010; Wiig og Kolstad, 2010; Hopstock, 2011).

Helse og sikkerhet står høyt på agendaen for alle BP sine virksomheter i Angola. BP samarbeider med den angolanske regjeringen om å utvikle lokale selskaper og gi utdanning til landets befolkning. Opplæring og utvikling av lokalt ansatte og kunnskapsoverføring er viktig, slik at angolannerne effektivt kan bygge opp sin kompetanse og dermed få stillinger innad i BP Angola. Selskapet har allerede klart å fremme lokale bidrag gjennom sine leverandører, slik at tjenestene selskapet leverer i landet, har bidratt til flere arbeidsplasser og til den samfunnsøkonomiske utviklingen av landet (BP, 2015).

BP er involvert i det angolanske samfunnet på flere måter. Selskapet driver frivillige organisasjoner, trafikksikkerhet, utdanning, næringsutvikling, samt et utdanningsprogram som gir en mastergrad i Oil and Gass. Utdanningsprogrammet har som mål å danne et lokalt nettverk av petroleumsrett i Angola, slik at oljesektoren har betydelige institusjonelle rammer. For å forbedre styresettet i Angola arbeider BP innenfor en rekke CSR tiltak, men har som mange andre internasjonale selskaper, deriblant Statoil ingen spesifikke tiltak som retter seg direkte mot en mer stabil og sikker styring av oljesektoren. BP uttrykker dette i deres retningslinjer, deres såkalte ”*BP Code Of Conduct*” som jeg har omtalt i tidligere kapitler. BP presiserer at deres ansatte ikke trenger å engasjere seg i noen former for korrupsjon, hvorvidt i offentlig eller privat sektor og at de følger alle lover og regler som forbyr dette. Selskapet presiserer også at de gjør sitt beste for at deres leverandører, entreprenører og samarbeidspartnere skal gjøre det samme (BP, 2014c).

Dagens oppfatning av samfunnsansvar (CSR) innebærer at selskapene frivillig implementerer sosiale og miljømessige hensyn i sine operasjoner i utlandet (Branco og Rodrigues, 2007). I prinsippet kan dette være at Statoil hjelper til med å ivareta arbeidernes og lokalsamfunnets rettigheter ved bygging av skoler og infrastruktur, samt gi helsetilbud. Noen av disse aktivitetene er lovpålagte av oljeselskapene, andre ikke. Hvor mange aktiviteter det blir lagt opp til, avgjør selskapene selv. Men tidligere studier tyder på at jo mer samfunnsansvar oljeselskaper tar, jo tryggere kan selskapene drive gass- og oljeutvinning i sine vertsland (Norli og Hanstad, 2013).

Mange av aktivitetene internasjonale oljeselskaper praktiserer i vertsland, går direkte på å styrke og verne samfunnet. For eksempel så vil miljøtiltak være et arbeid som oljeselskaper er lovpålagt. Ved utvinning av olje og gass er dette spesielt et viktig forebyggende tiltak, da

oljeforurensning er sterkt skadelig for miljøet. Internasjonale oljeselskap vil ikke sitte med ansvaret for store miljøforurensninger knyttet til deres olje og gass utvinning.

Etter en av de største miljøkatastrofene i nyere tid, der oljeriggen *Deepwater Horizon* i 2010 havarerte i Mexicogolfen, har BP brukt om lag 6 milliarder NOK på miljøkatastrofen. Det estimeres med at mellom 75 og 120 millioner olje rant ut i havet (NTB, 2010c). Et spørsmål som stilles, er hvem som sitter igjen med dette ansvaret tilslutt? Vil BP ta ansvar for all forurensning og skade på dyreliv og miljø etter mange år, eller rydder selskapet kun opp etter seg og lar det videre ansvaret gå til landene i området?

I Januar 2015, inngikk oljeselskapet Shell et forlik om å betale en millionerstatning til Nigeria for to tilfeller av grove oljeutslipp. Selskapet måtte ut med henholdsvis 600 millioner NOK til lokalsamfunnet og fiskerne i området, da opptil 600 000 fat olje lakk ut etter feil med en rørledning (NTB, 2015b). I Niger deltaet der oljen produseres, er det fortsatt stor fattigdom. Mange oljeutslipp og lekkasjer opp gjennom årene har ført til enorme forurensninger, noe oljeselskapene må ta ansvar for. Selskapene på sin side erkjenner ansvaret, men mener allikevel at mange av lekkasjene som oppstår, er som følge av ulovlig oljetyveri og at den totale skylden dermed ikke kan legges på oljeselskapene (NTB, 2015b).

Skal oljeselskaper ta hensyn til alle parter, eller skal man kun ta hensyn til de som blir påvirket av selskapenes arbeid?

På hvilken måte og i hvilke områder vestlige oljeselskaper skal ta samfunnsansvar er hovedsakelig et etisk spørsmål. Er det greit at Statoil og BP kun holder seg innenfor lover og regler selskapet er pålagt? Eller skal oljeselskapene bevege seg utover lovverket, og bidra til økt verdiskapning i samfunnet? I henhold til Kolstad et al. (2008: 4) legges det spesielt vekt på 3 spørsmål som oljeselskaper må ta hensyn til, for at CSR tiltak skal være en fordel for selskapet og vertslandet de opererer innenfor, og ikke en ulempe.

1. Hvem skal det tas ansvar for
2. Hva slags ansvar skal tas
3. Hvem tar dette ansvaret

For å kunne identifisere hvilke samfunnsgrupper man skal ta mest hensyn til opererer Kolstad et al. (2008) med et begrep kalt stakeholder perspektivet.

Perspektivet omfatter at man kartlegger hvilke deler av samfunnet selskapene påvirker, og selv blir påvirket av. Ut fra svaret, tar man en avgjørelse på hvilke områder man skal utøve samfunnsansvar. Et stakeholder prinsipp gir ikke bedriftene svar på hvem de skal ansvar for, men det gir dem en mulighet til å analysere bedriftens ansvarsrelasjoner. I kontrast til stakeholderperspektivet påpeker Branco og Rodrigues (2007) et annet perspektiv på samfunnsansvar, såkalt klassisk perspektiv, som går ut på at selskapene har et samfunnsansvar for alle parter som berøres av selskapenes operasjoner.

Samfunnsinvesteringer i ulike oljeselskap i 2006						
Selskap	Land	US\$	Fokusområde samfunnsinvesteringer			
			Helse	Utdanning	Entreprenør	Lokale innkjøp
BP	England	107	+	+	+	+
Statoil	Norge	10	+	+	+	+
Shell	England	140	+	+	+	+
Total	Frankrike	156	+	+	+	+
Chevron	USA	91	+	+	+	+
Exxon	USA	138	+	+	+	+
ENI	Italia	98	+	+	+	+

Tabell 2: Samfunnsinvesteringer av ulike oljeselskap i 2006 (Frynas, 2010)

Jedrzej George Frynas har i Frynas (2010) analysert 20 olje- og gasselskaper for å finne ut i hvilken grad oljeselskapene kan løse store og komplekse utfordringer, knyttet til et lands styresett. Analysen omfattet rapportene til 10 vestlige internasjonale selskaper. Jeg har valgt å ta syv av disse selskapene inn i tabell 2, da det er disse selskapene som har utgitt mest informasjon om hvordan de opererer innad i sine vertsland.

Som vi kan se ut fra tabell 2, støtter hver enkelt av disse 7 selskapene sosiale investeringer, knyttet opp mot utdanning, helse, entreprenørskap og lokale forhandlere i de lokalsamfunnene oljeselskapene har virksomhet. Selv om selskapene er relativt gode på å ta samfunnsansvar, er kontrasten stor når det gjelder å innføre tiltak for endring i den politiske styringsmodellen. Kun 11 av 20 selskaper oppgir at de kjemper for et bedre styresett i land der de driver foretaksomhet. Alle de 11 selskapene fokuserer i stor grad kun på en enkelt del av problemet. Nemlig åpenhet av finansielle transaksjoner, tilgang til selskapenes utbetalinger og statens inntekter fra olje og gassektoren. Som vi kan se i tabell 3 nedenfor, støtter alle disse syv vestlige oljeselskapene åpenhet av inntekter i sine vertsland.

Støtte for åpenhet av selskapets inntekter i de ulike oljeselskapene i 2006			
Selskap	Land	Støtter åpenhet av inntekter	Formal tilhenger av EITI
BP	England	+	+
Statoil	Norge	+	+
Shell	England	+	+
Total	Frankrike	+	+
Chevron	USA	+	+
Exxon	USA	+	+
ENI	Italia	+	+

Tabell 3: Åpenhet av inntekter i de ulike oljeselskapene i 2006 (Frynas, 2010)

Åpenhet av oljeinntekter blir regnet som et initiativ til forbedring av styresett. Det antas at ved å offentliggjøre hva oljeselskaper betaler til vertsland, kan det bidra til å minimere effekten av ressursforbannelsen gjennom å innføre gunstige politiske, sosiale og økonomiske effekter. Ved å åpne opp for pressefrihet, kan medias påvirkning bidra til at myndighetene stilles ansvarlige for forvaltningen av petroleumsinntektene, og må ta sin straff om de ikke kan dokumentere at inntektene går til landets økonomiske utvikling. Åpenhet kan derfor ses på som en løsning mot korrupsjon, da myndighetene ikke kan skjule hvor inntektene tar veien (Frynas, 2010).

Da BP i 2001 kunngjorde at de ville offentliggjøre informasjon om selskapets operasjoner i Angola, ble de møtt med stor misnøye angolanske myndigheter.

BP sitt forsøk på å forbedre styresettet, har blitt hyllet som et stort skritt i kampen for å forbedre opplysninger fra oljeselskapene. Handlingen til BP viste at selskaper vil ha nytte av et bedre styresett i vertslandene, men at de nasjonale oljeselskapene kan være motvillige til å følge styringstiltakene, da de kan lide som følge av offentliggjøringen (Frynas, 2010).

BP sin handling i Angola er delvis et resultat av EITI, som siden 2003 har kjempet for åpenhet av inntektene betalt til olje og gassektoren. Hvert land som implementerer EITI er nødt til å forplikte seg til kriterier som bidrar til å fremme åpenhet og uavhengige revisjoner i oljesektoren. Ved implementeringen av EITI får landene en tidsfrist de må overholde, for å vise at de retter seg etter kriteriene som er pålagt av EITI.

Land	EITI Medlem	Politisk og sivil frihet	Pressefrihet
Angola			
Nigeria	+	+/-	+/-

Tabell 4: Borgerrettigheter og pressefrihet i 2007 (Frynas, 2010) (Tabell oppdatert 2015)

Som vi kan se ut ifra tabell 4, mener Frynas (2010) at det er en sterk sammenheng mellom EITI medlemskap og politiskfrihet, sivilfrihet og pressefrihet. Angola er ikke medlem i EITI og regjeringen i landet har gjort lite for å legge til rette for en etisk og bærekraftig utvinning

av landets naturressurser. Det blir vanskelig å sette fokus på korrupsjon og gjøre det allment tilgjengelig, når media ikke kan bidra til å sette press på myndighetene.

Etter utarbeidelsen av en ny petroleumslov i 2004, har derimot det nasjonale oljeselskapet Sonangol tatt et skritt i riktig retning og åpnet opp internasjonal revisjon av sine inntekter. I Nigeria har det politiske systemet gradvis de siste årene blitt mer demokratisk, og landet har vært fullverdig medlem av EITI siden 1 Mars 2011. Nigeria har ennå ikke fullstendig politisk og sivil frihet, men landet er på vei i riktig retning.

Åpenhet om oljeinntekter kan bidra til å minimere effekten av ressursforbannelsen, da inntekter fra naturressurser blir forvaltet på en bedre måte. Det kan være vanskelig å se den virkelige effekten dette fører med seg på kort sikt. En annen mulighet kan være å etablere et ”inntektssparefond”, der man unngår de store svingninger i oljeprisen. Den politikken som kanskje gir størst reduksjon av ressursforbannelsen, er å utvikle et program som bidrar til å sikre at fremtidige oljeinntekter blir benyttet til samfunnets beste.

7.4.3 Antikorrupsjonstiltak og lovendringer: Hva slags problemer med lovene og antikorrupsjonsreformene står Statoil og BP ovenfor?

Et hovedproblem Statoil og BP står ovenfor når det kommer til korrupsjonsproblemet i oljesektoren, er hvordan bransjen har blitt strukturert i forhold til regjeringenes egne interesser. I Nigeria har de nye reformene skapt stor begeistring i oljesektoren, men når myndighetene og NNPC ikke klarer å nå målene som blir satt, blir fokuset rettet på å ta igjen økonomisk vekst landet tidligere har gått glipp av.

Landets petroleumslov går tilbake til 1969 og inneholder blant annet ikke reguleringer om utvinning av gassvirksomhet (Hugnes, 2014). Det oppstår derfor problemer når oljeselskapene i tillegg er nødt til å forholde seg til ulike reguleringer og kronglete lovforslag fra myndighetene. Arbeidet med å utforme et nytt lovverk for oljesektoren i Nigeria har vært utfordrende og gått svært sakte. Dermed vanskelig for oljeselskapene å vite hvilke lover og reguleringer man skal holde seg innenfor (Nwokeji, 2007). Ofte ender det opp med at selskapene forholder seg til det strengeste lovverket og sine egne retningslinjer.

Angolas petroleumslov, *General Petroleum Activities Law* er datert tilbake til 26 august 1978. Loven beskriver de grunnleggende prinsippene som regulerer utvinningen av landets petroleumspotensiell.

Etter tydelig forbedring i den angolanske oljesektoren, ble det i 2004 utarbeidet en ny petroleumslov med hjelp av penger fra norsk bistandspolitikk (Nordås, Tvedten og Wiig, 1999; Sonangol, 2004). Ved utarbeidelsen av ny petroleumslov og reformer, knyttet til miljø og sikkerhet, har angolanske myndigheter fått en økning i sine inntekter fra oljeindustrien. Det har blitt større åpenhet om hvordan disse inntektene brukes, da Sonangol har åpnet opp for en uavhengig internasjonal revisjon. Allikevel står fortsatt internasjonale oljeselskaper, inkludert Statoil og BP ovenfor store problemer, knyttet til landenes styresett og hvilke lover og reguleringer selskapene skal forholde seg etter, for å kunne bidra til en positiv økonomisk utvikling.

8. Oppsummering og konklusjon

Formålet med denne masteroppgaven har vært å belyse om vestlige oljeselskap bidrar til en reduksjon av ressursforbannelsen ved å operere innenfor et internasjonalt lovverk i korruperte land.

For å besvare problemstillingen har denne oppgaven hatt fokus på hvordan vestlige oljeselskaper som Statoil og BP, operer innad i land som er sterkt preget av ressursforbannelsen, og hvordan ulike styresett kan påvirke omfanget av korrupsjon og bidra til reduksjon av ressursforbannelsen.

For å gjøre rede for problemstillingen har denne oppgaven tatt i bruk kvalitativ metode, i form av et fortolkende casestudie design, da formålet med oppgaven har vært å forstå hvordan vestlige oljeselskap på best mulig måte kan operere innenfor land som er preget av ressursforbannelsen, og hvordan oljeselskapenes arbeid kan bidra til en reduksjon av ressursforbannelsen.

For å kunne gi en utdypende forklaring på problemstillingen har oppgaven hatt utgangspunkt i fire forskningsspørsmål:

1. Hvordan kan utenlandske oljeselskapers arbeid, bidra til en bedre utnyttelse av oljeinntektene i korruperte land, og dermed til en høyere levestandard og en reduksjon av ressursforbannelsen?
2. Hva slags praksis i henhold til lovverket følger vestlige oljeselskaper når de opererer i korruperte land, for å forhindre korrupsjon?
3. På hvilken måte bidrar EITI til større åpenhet av pengestrømmer i Nigeria, i forhold til Angola som ikke er medlem?
4. Bidrar dårlige styringsmodeller i oljesektoren, indirekte til korrupsjon og ressursforbannelsen?

Over de siste tiårene har oljeindustrien vokst frem som en anerkjent industri, der vestlige oljeselskaper til daglig møter store og kompliserte utfordringer knyttet til olje og gassutvinning. Denne avhandlingen har hatt fokus på de to utviklingslandene Angola og Nigeria, som begge har vært sterkt preget av ressursforbannelsen.

Hovedproblemet for vestlige oljeselskaper som opererer innad i korrupte land, er at disse landene ofte er sterkt preget av et svakt demokrati og et dårlig styresett, samt utbredt korrupsjon i politisk sektor. Dette medfører at det er vanskelig for oljeselskapene og praktisere i henhold til lovverket.

Oljeindustrien har opp gjennom årene vokst seg stor innenfor utøvelse av samfunnsansvar, såkalt CSR tiltak. Samfunnsansvar handler om i hvilken grad oljeselskapene tar ansvar utover det de er pålagt gjennom lover og reguleringer. Ved å ta samfunnsansvar utover det selskapene er pålagt, skaper de et bedre forhold til myndighetene og et tryggere samfunn og operere i. På grunn av internasjonale oljeselskapers omfattende virksomhet i utviklingsland, er det viktig at oljeselskapene bidrar til økt samfunnsansvar.

Statoil ser på samfunnsutvikling som en langvarig prosess for å bidra til økonomisk utvikling. I Angola gir oljeselskapet støtte gjennom å tilby lokalbefolkningen utdanning, helsetilbud, arbeid, samt å benytte lokale leverandører (Kolstad et al., 2008). Et sentralt poeng er at samfunnsansvar er med på å øke kunnskapen hos lokalbefolkningen, slik at de selv kan snu om inntektene fra naturressursene og bruke kunnskapen til å få landet ut av ressursforbannelsen. Ved å etablere utdanningsinstitusjoner og helsetilbud bidrar vestlige oljeselskap til at befolkningen selv kan skape en positiv økonomisk utvikling for landet. Det regnes med at omtrent US \$ 100 millioner hvert år går til sosiale bidrag, via PSA avtaler (Amundsen & Wiig, 2008). Problemet for utviklingslandene er derimot at alle disse pengene ikke benyttes til det de skal. Statoil, BP og andre oljeselskap sliter med at store deler av disse bidragene, går gjennom Sonangol. Dessverre er det slik at selskapet sjeldent kan dokumentere hva pengene er brukt til. Et eksempel er pengene som er øremerket *Sonangol Research and Technology Center*. Man har sterke indikasjoner på at disse pengene har gått til korrupsjon, da verken Sonangol eller myndighetene kan dokumentere at prosjektet finnes (NTB, 2013; Global Witness, 2014).

I Nigeria er Statoil blitt anerkjent for sitt samfunnsengasjement i lokalsamfunnet Akassa, der selskapet i 1997 startet et prosjekt med formål om å forebygge fattigdom og utvikle samfunnet gjennom å gi økt ansvar til lokalbefolkningen. Prosjektet skapte gode resultater og bidro til at samfunnet nesten er selvstendig. Ved å gi midler øremerket utdanning, infrastrukturbygging, helsetiltak og bygging av lokale leverandører er vestlige oljeselskap med å gi ansvar til lokalbefolkningen i vertslanene. De er nødt til å lære innbyggerne hvordan man skal bygge og holde i gang et samfunn, hvordan man på best mulig måte forvalter og skaper økonomisk vekst, uten å være totalt avhengig av andre. Oljeselskapene bidrar også med kurs og forebygging av antikorrupsjon. I et samfunn som over lang tid har vært preget av korrupsjonstendenser, må det også til en holdningsendring for at tankegangen rundt korrupsjon skal kunne endres.

En velfungerende politisk styringsmodell i oljesektoren vil bidra til en økonomisk stabilitet og en bærekraftig utvikling, som vil gi grobunn for en økonomisk vekst. En svikt i den politiske sektoren vil derimot kunne medføre store konsekvenser ovenfor et lands økonomiske utvikling, da inntekter fra naturressurser forvaltes på en gal måte (Lahn et al., 2007). Det finnes flere ulike styringsmodeller man kan implementere i land med dårlig økonomisk utvikling, som er preget av ressursforbannelsen. Al-Kasim (2006) opererer som tidligere nevnt, med fire ulike modeller land kan implementere. Det er viktig at styringsmodellene tilpasses i hvert enkelt tilfelle, da ingen land har lik politisk og økonomisk stabilitet. Man må huske på at selv om det er implementert en god styringsmodell, så kan forhold som korrupsjon og annen økonomisk korrupsjon bidra sterkt til en negativ økonomisk vekst.

I Angola er det i praksis det nasjonale oljeselskapet Sonangol som er sektorleder, og har i tråd med den norske oljemedellen (figur 6) bygget opp en solid oljesektor. Allikevel er oljesektoren dårlig implementert i den bredere økonomien og bidrar derfor i liten grad til sysselsetting. Hovedproblemet ligger ikke i selve styringsmodellen, men i gamle og dårlige utformede lover og reformer rundt hvordan oljesektoren i landet skal drives med en nasjonalt oljeselskap (NOC). I tillegg spiller korrupsjon en viktig rolle, da det er mangel på lover og reformer som hinder dette å oppstå. I Nigeria ser vi de samme tendensene. Oljesektoren er kontrollert av det statlige oljeselskapet NNPC, som sammen med sine datterselskap dominerer hele oljesektoren. Problemet i Nigeria, ligner i stor grad på Angola sitt problem knyttet til dårlige utformede reguleringer. I 2012 ble det foretatt endringer i den nigerianske styringsmodellen som er nedfelt i PIB. Endringene har medført at man nå forsøker å sikre at

ledelsen og fordeling av oljeressursene, blir gjennomført i samsvar med prinsippene som god styring. I mange år har det vært store problemer knyttet opp til politisk uro i landet. Dette har medført at oljesektoren har vært preget av korrupsjon og uro. Nå ser det derimot ut til å gå riktig vei for Nigerias politiske situasjon, da det for første gang har blitt valgt bort en sittende regjering på demokratisk vis (NTB, 2015a).

Så hvordan kan Statoil, BP og andre vestlige oljeselskaper, i samarbeid med EITI og andre antikorrupsjonsorganisasjoner praktisere i henhold til lovverket i korrupte land?

Angolanske myndigheter har blitt beskylt for å ha for liten grad av åpenhet og transparens i sine lover og regler i oljesektoren. Et hovedproblem for internasjonale oljeselskaper er deres samarbeid med det nasjonale oljeselskapet Sonangol. Sonangol har en fortid bak seg med flere korrupsjonsskandaler og når selskapet ikke offentliggjør hvor pengestrømmene fra de internasjonale oljeselskapene går hen, er det grunn til å stille spørsmål (NTB, 2013). Statoil, BP og andre vestlige oljeselskaper kan ikke gjøre noe med Sonangol sin mangelfulle offentliggjøring av pengestrømmer. Derimot kan selskapene selv bidra med å offentliggjøre hva de betaler til landet, noe både Statoil og BP bidrar med.

Oljeselskapene opererer innenfor sine etiske og forretningsmessige retningslinjer og praktiserer innenfor en av verdens strengeste korrupsjonslovgivninger, FCPA, for å forhindre at korrupte handlinger skal foregå i deres oppdrag. En løsning for oljeselskapene er blant annet å ha en holdning mot nulltoleranse for korrupsjon, og om lovverket er mangelfullt, skal selskapene alltid operere innenfor den strengeste korrupsjonslovgivningen. For å forebygge korrupsjon i oljesektoren og bidra til at naturressursene forvaltes på best mulig måte, arbeider selskapene med antikorrupsjonsprogrammer som skal forankres i selskapet gjennom opplæring, kontroll og kommunikasjon mellom de involverte partene innad i vertslandene.

I Nigeria arbeider Statoil, sammen med antikorrupsjonsorganisasjonen EITI med å opptre på en ansvarlig og lovlig måte. Statoil hevder at selskapet retter seg etter gjeldene lover og regler i landet, men at et svakt utviklet lovverk skaper problemer. For å kunne sikre at Statoil opererer i henhold til gitte lover og regler, ble det i 2006 inngått en avtale som gikk ut på at all forretningsvirksomhet i Nigeria skal basere seg på Global Compact prinsippene. De er juridisk bindende og er knyttet til menneskerettigheter, miljø, antikorrupsjon og arbeidskraft (Statoil, 2006, 2009c, 2011). En juridisk bindelse av disse prinsippene er viktig for Statoil, da det sikrer at alle opererer innenfor gitte lover og regler.

Statoil arbeider ut prinsippene om åpenhet av finansielle transaksjoner og mest mulig lokal arbeidskraft. Nigeria knyttet seg til EITI for å fremme åpenhet av landets oljeinntekter. På den måten bidrar medlemskapet i EITI til å se hvor pengestrømmene tar veien, slik at myndighetene kan stilles ansvarlige for forvaltningen av oljeinntektene, og at inntektene kan bidra til en økonomisk utvikling for landet. Ved å være medlem av EITI, viser Nigeria at landet kjemper for en mer åpen og rettferdig oljeindustri, da landet er nødt til å følge EITI sine fem steg om en mer åpen og fornuftig bruk av naturressurser (EITI, 2011). Angola derimot, gir ingen signaler på at landet vil kjempe mot en redusering av ressursforbannelsen, da myndighetene ikke viser hva oljeinntektene brukes til.

Vestlige oljeselskap bidrar i stor grad til en reduksjon av ressursforbannelsen, gjennom deres arbeid med CSR tiltak og ved å holde seg innenfor internasjonale lover og reguleringer i korrupte land. Ved å tilby lokalsamfunnene i vertslandene tiltak som utdanning, helsetilbud, bygging av infrastruktur og utvikling av lokale leverandører, legger vestlige oljeselskap opp til at samfunnet skal skaffe seg den kunnskapen som er nødvendig for å skape en positiv økonomisk vekst for landet. Ved å få flest mulig gjennom høyere utdanning, kan innbyggerne opparbeide seg et lønnsnivå, slik at det ikke lenger lønner seg å opptre korrupt, men i henhold til fastsatte lover og regler. Nyttene ved å beholde jobben og inntekten, vil da være større enn å opptre ulovlig.

Allikevel er den største jobben med å få landet i en positiv økonomisk vekst, lagt til vertslandene. Land som er preget av ressursforbannelsen, slik som Angola og Nigeria er nødt til å legge til rette for endringer i både den politiske styringen av landet og i oljesektoren. I tillegg må det fortas en holdningsendring, som sammen med et solid lovverk skal forhindre korrupte handlinger. Det er viktig at det legges til rette for åpenhet og transparens, slik at man ser hva oljeinntektene blir brukt til. Blant annet spiller pressefrihet en stor rolle. Media har en stor makt, og ved å sette saker opp i lyset kan dette bidra til at selskaper og enkeltpersoner stilles til ansvar for sine handlinger.

Vestlige oljeselskap kan operere innenfor strenge internasjonale lovverk, samt å kreve full åpenhet i inntekter og utgifter fra oljesektoren. De kan kreve at alle deres samarbeidspartnere og leverandører gjør det samme. Oljeselskapene kan utøve CSR tiltak som bygger opp samfunnet og legger til rette for økonomisk vekst, både ved økt kunnskap, sysselsetting av

arbeidsplasser, lokale leverandører, infrastruktur og antikorrupsjonsprogrammer. Men til slutt, er det myndighetene i vertslandet som må bruke disse ressursene på best mulig måte, for å komme seg ut av ressursforbannelsen. Oppgavens funn er med på å gi en god innsikt i hva slags utfordringer vestlige oljeselskap møter, når de gjør funn av betydelige naturressurser i utsatte områder. Videre forskning på området, burde gå dypere inn i de metoder som er brukt, ved forsøk på bekjempelse av ressursforbannelsen i ulike land.

Denne oppgavens begrensinger er knyttet til bruk av kvalitativ metode og bruk av casestudie som analyseenhet. Ved et casestudie der man sammenligner ressursforbannelsen i to land, kan det være forhold man ikke ser, som hadde gjort seg synlig dersom man hadde sammenlignet ressursforbannelsen i flere land og på ulike kontinenter.

Videre er begrensingene knyttet til valg av kilder. Oppgaven bygger på informasjon fra tidligere teori og empiri på området, nyhetsoppslag, samt opplysninger innhentet fra selskapenes egne hjemmesider og samarbeidspartnere. Det hadde vært interessant å innhente data gjennom intervjuer med representanter fra Statoil og BP, samt fra Angola og Nigeria. Dette lot seg dessverre ikke gjennomføre, da selskapene henviste til allerede publisert informasjon.

9. Referanser

- Agbiboa, D. (2012). Between Corruption and Development: The Political Economy of State Robbery in Nigeria. *J. Bus. Ethics*, 108(3), 325-345. doi: 10.1007/s10551-011-1093-5
- Al-Kasim, F. (2006). *The relevance of the norwegian model to developing countries Norad seminar: Olje for utvikling* Retrieved from <http://siteresources.worldbank.org/EXTNTFPSI/Resources/606764-1150299531473/FaroukAl-Kasim.pdf>
- Al-Kasim, F., Soreide, T., & Williams, A. (2013). Corruption and reduced oil production: An additional resource curse factor? *Energy Policy*, 54, 137-147. doi: 10.1016/j.enpol.2012.11.007
- Amadi, S., Germiso, M., & Henriksen, A. (2006). *Statoil in Nigeria Fremtiden i våre hender: Transparency and local content* Retrieved from <http://www.framtiden.no/rapporter/rapporter-2006/49-statoil-in-nigeria-fivh-report-nr-1-2006/file.html>
- Amundsen, I., & Wiig, A. (2008). *Social funds in Angola : channels, amounts and impact* Working paper (Chr. Michelsens institutt : online), Vol. WP 2008:8.
- Andersen, K. H. (2008, 22.04.). Olje- Angolas forbannelse eller velsignelse? *Verdensmagasinet X*. Retrieved from <http://www.xmag.no/id/846.0>
- Andersen, Ø. (2006, 13.10). Statoil innrømmer korrupsjon. *Dagbladet*. Retrieved from <http://www.dagbladet.no/nyheter/2006/10/13/479702.html>
- Beck, P. J., & Maher, M. W. (1986). A comparison of bribery and bidding in thin markets. *Economics Letters*, 20(1), 1-5. doi: 10.1016/0165-1765(86)90068-6
- Becker, G. S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach. *Journal of Political Economy*, 76(2), 169. doi: 10.1086/259394
- Bernt, J.F & Frihagen, F. (2014). Store Norske Leksikon. Offentlighetsloven. Retrieved from <https://snl.no/offentlighetsloven>
- Berg, B. L., & Lune, H. (2012). *Qualitative research methods for the social sciences* (8th ed. ed.). Boston: Pearson.
- Berg, O. T. (2013). Angolas politiske system. *Store Norske Leksikon*. from https://snl.no/Angolas_politiske_system
- Bjørnsen, A.E., (2013, 07.05). Oljå forsterker korrupsjon. *Aftenbladet*. Retrieved 27.05.2015 from <http://www.aftenbladet.no/energi/Olja-forsterker-korrupsjon-3172689.html>

- BP. (2014a). BP in Angola. Retrieved 02.03, 2015, from <http://www.bp.com/en/global/corporate/about-bp/bp-worldwide/bp-in-angola.html>
- BP. (2014b). *BP in Angola Sustainability Report 2013 Building a stronger, safer BP* (pp. 42). Retrieved from http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/sustainability/country-reports/BP_Angola_Sustainability_Report_2013.pdf
- BP (Ed.). (2014c). *Code of Conduct* (Vol. 2014): BP. Retrieved from http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/code-of-conduct/bp_code_of_conduct_en.pdf
- BP. (2015). BP in Angola. Retrieved 20/4, 2015, from <http://www.bp.com/en/global/corporate/about-bp/bp-worldwide/bp-in-angola.html>
- BP, & Morris, M. (2013). *BP in Angola 2012 Vol. 2012. Sustainability Report 2012*. Retrieved from <http://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/sustainability/country-reports/Angola-English-sustainability-country-report.pdf>
- Branco, M. C., & Rodrigues, L. L. (2007). Positioning stakeholder theory within the debate on corporate social responsibility. *Electronic journal of business ethics and organization studies*, 12(1), 11. http://ejbo.jyu.fi/pdf/ejbo_vol12_no1_pages_5-15
- Chêne, M. (2010). Overview of corruption and anti-corruption in Angola. Retrieved 27.02, 2015, from <http://www.u4.no/publications/overview-of-corruption-and-anti-corruption-in-angola/>
- Christiansen, A.C. (2002). Beyond petroleum: Can BP deliver?. FNI Report 6/2002. Retrieved from <http://www.fni.no/doc&pdf/FNI-R0602.pdf>
- DiPietro, B., Rubinfeld, S. (2013, 08.02). The wall street Journal. Statoil Won't back Extractive Rule Lawsuit. Retrieved from <http://blogs.wsj.com/corruption-currents/2013/02/08/statoil-wont-back-extractive-rule-lawsuit/>
- EITI. (2011). EITI Rules 2011. Retrieved 17.02, 2015, from https://eiti.org/files/2011-11-01_2011_EITI_RULES.pdf
- EITI. (2015a). History of EITI. Retrieved 03.03, 2015, from <https://eiti.org/eiti/history>
- EITI. (2015b). What is the EITI? Retrieved 16.02, 2015, from <https://eiti.org/eiti>
- EITI. (2015c). EITI Countries. Retrieved 17.02, 2015 from <https://eiti.org/countries>
- Elde, R. F. (2009). *Tilpasse seg fremtiden eller være med å forme fremtiden? : fra HMS til samfunnsansvar/CSR: University of Stavanger, Norway.*
- Eriksen, S., & Universitetet i T. (2008). *Korrupsjon etter straffeloven § 276a (1)*
- European Commission. (2011). *COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS* Vol.

- COM(2011) 681 final. *A renewed EU strategy 2011-14 for Corporate Social Responsibility*. Retrieved from <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0681:FIN:EN:PDF>
- European Commission. (2014, 03.12.2014). Corporate Social Responsibility (CSR). Retrieved 11.05, 2015, from http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sustainable-business/corporate-social-responsibility/index_en.htm
- Fernholz, T. (2014, 12.08). The absence of a mysterious research center in Angola could be evidence of oil corruption. Retrieved 27.05.2015, from <http://qz.com/247521/the-absence-of-a-mysterious-research-center-in-angola-could-be-evidence-of-oil-corruption/>
- Fjeldstad, O.-H. (1999). *Korrupsjon*. Bergen: Fagbokforl., cop. 1999.
- FOIA. (2011). What is FOIA. Retrieved 15.05, 2015, from <http://www.foia.gov/about.html>
- Fridstrøm, J. M., & Løvås, J. (2015, 31.03.2015). Mye på spill for Statoil i Nigeria. *Dagens Næringsliv*. Retrieved from <http://www.dn.no/nyheter/utenriks/2015/03/31/2013/Politikk/mye-p-spill-for-statoil-i-nigeria>
- Frynas, J. G. (2005). The false developmental promise of Corporate Social Responsibility: Evidence from multinational oil companies. *International Affairs*, 81(3), 581-598.
- Frynas, J. G. (2010). Corporate Social Responsibility and Societal Governance: Lessons from Transparency in the Oil and Gas Sector. *Journal of Business Ethics*, 93(2), 163-179. doi: 10.1007/s10551-010-0559-1
- George, A. L., & Bennett, A. (2005). *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge, Mass: MIT Press.
- Gerring, J. (2007). *Case study research : principles and practices*
- Globalis. (2015, 19.01). Nigeria, N.-F.. Retrieved from <http://www.globalis.no/Land/Nigeria>
- Global Witness. (2014, 05.8.2014). BP and partners' US\$ billion payments in corruption-prone Angola shows need for U.S transparency rules. *As African leaders meet Barack Obama, campaigners ask where has the money gone?* . Retrieved 18.05, 2015, from <http://yubanet.com/usa/BP-and-partners-US-350-million-payments-in-corruption-prone-Angola-show-need-for-U-S-transparency-rule.php-.VVmvK-vVujI>
- Gulbrandsen, L. H., & Moe, A. (2007). BP in Azerbaijan: A test case of the potential and limits of the CSR agenda? *Third World Quarterly*, 28(4), 813-830. doi: 10.1080/01436590701336689

- Gylfason, T. (2001a). Lessons from the Dutch Disease: Causes, Treatment, and Cures. For STATOIL-ECON conference volume .The Paradox of Plenty. Retrieved from <https://notendur.hi.is/~gylfason/pdf/statoil22.pdf>
- Gylfason, T. (2001b). Natural resources, education, and economic development. *Eur. Econ. Rev.*, 45(4-6), 847-859.
- Hopstock, N. (2011). *Statoil i Angola og Aserbajdsjan : et behov for en utvidet samfunnsansvarsagenda?* (Master), Universitetet i Oslo: Institutt for statsvitenskap, Oslo. Retrieved from <https://http://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/13143/Masteroppgavexvrx2011.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- Houeland, C. (2014, 21.05). Nigeria. *Store Norske Leksikon*. from <https://snl.no/Nigeria>,
- Houeland, C. (2015, 09.02). Nigerias samtidshistorie. Retrieved 25.02, 2015, from https://snl.no/Nigerias_samtidshistorie
- Hugnes, E. (2014). *En casestudie av Nigerias forvaltning av petroleumsindustrien*. (Master), Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet (NTNU), Trondheim, Norway. Retrieved from http://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/268962/754453_FULLTEXT01.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Human Right Watch. (2014). Vol 16. Nr 1. Some Transparency, No Accountability: The Use of Oil Revenue in Angola and Its Impact on Human Rights. Retrieved 02.05.15 from <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/angola0104.pdf>
- Ihenacho, C. S. (2014, 09.06.2014). Samfunnsansvar i Statoil. Retrieved 28.04, 2015, from <https://http://www.regjeringen.no/nb/tema/naringsliv/statlig-eierskap/statens-eierberetning2013/Samfunnsansvar-i-Statoil--Statoils-arbeid-med-etikk-og-antikorrupsjon/id761526/>
- International, T. (2009). *Beskytt din virksomhet!: håndbok i antikorrupsjon for norsk næringsliv*
- International, T. (2010/2011). Global Corruption Barometer 2010/2011. Retrieved 26.02, 2015, from http://www.transparency.org/country - NGA_PublicOpinion
- International, T. (2014a). Corruption by country/territory - Nigeria. Retrieved 10/2, 2015, from <http://www.transparency.org/country - NGA>
- International, T. (2014b). Corruption Perceptions Index 2014:Results. Retrieved 19.02, 2015, from <http://www.transparency.org/cpi2014/results>

- International, T. (2015a). Corruption perceptions index (CPI). Retrieved 18.02, 2015, from http://www.transparency.org/cpi2014/in_detail - myAnchor1
- International, T. (2015b). FAQs ON CORRUPTION. Retrieved 11.05, 2015, from https://http://www.transparency.org/whoweare/organisation/faqs_on_corruption/2/ - defineCorruption
- International, T. (2015c). Corruption perceptions index: early editions. Retrieved 23.05.2015, from http://www.transparency.org/research/cpi/cpi_early/0/
- Jelstad, J. (2005). *Corporate Social Responsibility (CSR) i Statoil. Hva kan forklare innholdet Statoils CSR-strategi? SUM rapport nr 1* Retrieved from <http://www.prosus.org/publikasjoner/Rapporter/2005-1/rapp1.pdf>
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskaplig metode*. Karl Johans gate 13, Oslo: Abstrakt forlag AS.
- Johnson, H. F. (2002). Korrupsjon og kampen mot fattigdom- En ny front i internasjonalt samarbeid. *En ny front i internasjonalt samarbeid*. Retrieved 23/2, 2015, from https://http://www.regjeringen.no/nb/aktuelt/korrupsjon_og_kampen_mot_fattigdom/i d266400/
- Jorde, S. (2012, 12.01.2012). Angola mangler 32 milliarder dollar i oljeinntekter. Retrieved 18.05, 2015, from <http://www.framtiden.no/201201125464/aktuelt/bedrifters-samfunnsansvar/angola-mangler-32-milliarder-dollar-i-oljeinntekter.html>
- Kaufmann, D. (1997). Corruption: The Facts. *Foreign Policy*(107), 114-131. doi: 10.2307/1149337
- Klitgaard, R. (1998). International Cooperation Against Corruption 6. <https://http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1998/03/pdf/klitgaar.pdf>
- Kolstad, I., Larsen, H. H., & Wiig, A. (2008). *Hvordan gjøre gode ting bedre? : norske bedrifters CSR aktiviteter i utviklingsland* Report (Chr. Michelsens institutt : online), Vol. R 2008:4.
- Kolstad, I., & Søreide, T. (2009). Corruption in natural resource management: Implications for policy makers. *Resources Policy*, 34(4), 214-226. doi: 10.1016/j.resourpol.2009.05.001
- Kolstad, I., & Wiig, A. (2009). Is Transparency the Key to Reducing Corruption in Resource-Rich Countries? *World Development*, 37(3), 521-532. doi: 10.1016/j.worlddev.2008.07.002
- Kristiansen, S. (2013, 29.04.2013). [UT-101 Marked vs Stat].

- Lahn, G., Marcel, V., Mitchell, J., Myers, K., & Stevens, P. (2007). *Good governance of the national petroleum sector The Chatman House Document* Retrieved from [http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Energy, Environment and Development/ggdoc0407.pdf](http://www.chathamhouse.org/sites/files/chathamhouse/public/Research/Energy,Environment%20and%20Development/ggdoc0407.pdf)
- Leraand, D. (2009). Angola. Retrieved 16.02, 2015, from <https://snl.no/Angola#menuitem1>
- Leraand, D. (2014). Økonomi og næringsliv i Angola. *Store Norske Leksikon* from https://snl.no/Økonomi_og_næringsliv_i_Angola
- Leraand, D. (2015). Angolas historie. *Store Norske Leksikon*. Retrieved 16/2, 2015, from https://snl.no/Angolas_historie
- Leite, C., & Weidmann, J. (1999). *Does Mother Nature Corrupt: Natural Resources, Corruption, and Economic Growth* IMF Working Papers, Vol. Working Paper No. 99/85.
- Lijphart, A. (1971). Comparative Politics and the Comparative Method. *The American Political Science Review*, 65(3), 682-693. doi: 10.2307/1955513
- Lindberg, A. (2013, 30.03.2013). 9,4 milliarder i signaturbonuser. *Dagens næringsliv*. Retrieved from <http://www.dn.no/nyheter/energi/2013/03/30/94-milliarder-i-signaturbonuser>
- Lovdata. (2014, 01.07). Lov om straff: Straffeloven. Retrieved from <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>
- McMillan, J. (2005a). "The main institution in the country is corruption" Creating transparency in Angola. *This working paper was produced as part of CDDRL's ongoing programming on economic and political development in transitional states*, 17. http://fsi.stanford.edu/sites/default/files/Corruption_transparency_Angola1_No36.pdf
- McMillan, J. (2005b). Promoting Transparency in Angola. *Journal of Democracy*, 16(3), 155-169.
- Miller, F. P., Vandrome, A. F., & McBrewster, J. (2009). *Petroleum industry in Nigeria*. Mauritius: Alphascript Publishing
- NEITI. (2015). About NEITI. Retrieved 10.02, 2015, from <http://neiti.org.ng/index.php?q=pages/about-neiti>
- Norli, K., Hanstad, I. (2013, 18.01). E24. Kjøper seg "goodwill" i risikoområder. Retrieved from <http://e24.no/energi/kjoeper-seg-goodwill-i-risikoomraader/20325007>
- Nordås, H. K., Tvedten, I., & Wiig, A. (1999). *Effekter i mottakerlandene av norske petroleumsinvesteringer med hovedvekt på Angola R 1999: 2* (pp. 50). Retrieved from

https://http://www.google.no/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=6&ved=0CD8QFjAF&url=http%3A%2F%2Fwww.researchgate.net%2Fprofile%2FArne_Wiig%2Fpublication%2F37166622_Effekter_i_mottakerlandene_av_norske_petroleumsinvesteringer_med_hovedvekt_p_Angola%2Flinks%2F0c96052032f5b14249000000.pdf&ei=pAICVcTxJML5yQPS_4G4Dg&usg=AFQjCNEybnD246178DWORZ6Xm5Y-V2EsUQ

- NTB. (2002, 23.10). Sultrammede Angola skal bistå Øst- Timor. Retrieved 27.05.2015 from http://www.offshore.no/sak/4030_sultrammede_angola_skal_bistaa_oest-timor
- NTB. (2010a, 01.03.2010). Hemmelig Statoil-granskning av priskutt i Nigeria. *e24*. Retrieved from <http://e24.no/boers-og-finans/statoil/hemmelig-statoil-gransking-av-priskutt-i-nigeria/3543072>
- NTB. (2010b, 13.02). Statoil betalte millioner til konsulent. *Abcnyheter*. Retrieved from <http://www.abcnyheter.no/nyheter/2010/02/13/104710/statoil-betalte-millioner-til-konsulent>
- NTB. (2010c, 28.05). Oljelekkasjen har kostet 6 milliarder kroner. Retrieved 28.05 from <http://e24.no/utenriks/oljelekkasjen-har-kostet-6-milliarder-kroner/3669278>
- NTB. (2013, 14.05). Statoil investerer milliarder i diktatur. *Dagbladet*. Retrieved from http://www.dagbladet.no/2013/05/14/nyheter/olje_og_energi/politikk/utenriks/27160243/
- NTB. (2015a, 31.03.2015). Demokratisk maktskifte i Nigeria. Retrieved 18.05, 2015, from <http://www.bistandsaktuelt.no/nyheter/2015/demokratisk-maktskifte-i-nigeria/>
- NTB (2015b, 07.01). Shell betaler erstatning. Retrieved 28.05.15 from http://www.offshore.no/sak/62966_shell_betaler_erstatning
- NWOKEJI, G. U. (2007). THE NIGERIAN NATIONAL PETROLEUM CORPORATION AND THE DEVELOPMENT OF THE NIGERIAN OIL AND GAS INDUSTRY: HISTORY, STRATEGIES AND CURRENT DIRECTIONS. *POLICY REPORT: THE CHANGING ROLE OF NATIONAL OIL COMPANIES IN INTERNATIONAL ENERGY MARKETS*, 138. http://bakerinstitute.org/media/files/page/9b067dc6/noc_nnpc_ugo.pdf
- Ovadia, J. S. (2014). Local content and natural resource governance: The cases of Angola and Nigeria. *Extractive Industries and Society*, 1(2), 137-146. doi: 10.1016/j.exis.2014.08.002

- Right 2 info. (2012, 20.01). Access to information laws: Overview and statutory goals.
Retrieved from <http://www.right2info.org/access-to-information-laws/access-to-information-laws>
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold- Samfunnsvitenskaplig forskning og kvantitativ metode*. Bergen, Norge: Fagbokforlaget Vigmostad og Bjørke AS.
- Rodum, E., Skjæraasen, M. (2011, 16.09). Aftenposten. Presidentens tre lakeier raner statskassen i Angola. Retrieved 27.05.2015 from
<http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/--Presidentens-tre-lakeier-raner-statskassen-i-Angola-5336944.html>
- Ross, M.L. (1999) World Politics, 1999, Vol. 51(2) pp.297-322. The political economy of the resource curse. Retrieved from
<http://www.jstor.org/stable/pdf/25054077.pdf?acceptTC=true>
- Sachs, J. D., & Warner, A. (1995). Natural resource abundance and economic growth. Working paper 5398. National Bureau of economic research. 1050 Massachusetts Avenue, Cambridge, MA 02138. Retrieved from
<http://www.nber.org/papers/w5398.pdf>
- Sachs, J. D., & Warner, A. (1997). Natural resource abundance and economic growth. *Center for International Development and Harvard Institute for International Development. Harvard University Cambridge MA. November, 1997*. Retrieved from
http://www.cid.harvard.edu/ciddata/warner_files/natresf5.pdf
- Sachs, J. D., & Warner, A. (2001). The curse of natural resources. *Eur. Econ. Rev.*, 45(4-6), 827-838.
- Skjæraasen, M. (2014, 16.01). Statoil øker pengestrømmen til korrupte og udemokratiske land. *Aftenposten*. Retrieved from <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/Statoil-okker-pengestrommen-til-korrupte-og-udemokratiske-land-7434461.html>
- Sogge, D. (2009). *Angola. Failed Yet Successful FRIDE workingpaper nr 81* Retrieved from
http://fride.org/download/WP81_Angola_failedyetsuccessful_ENG_may09.pdf
- Sonangol. (2004). *Republic of Angola: Petroleum Activities Law LAW No. 10/04 of 12 November 2004* Retrieved from
http://www.eisourcebook.org/cms/files/attachments/other/Angola_Petroleum_Activities_Law_2004.pdf
- Speed, J. (2010, 26.07). Pålegger oljegiganter mer åpenhet i utviklingsland. Retrieved from
<http://www.bistandsaktuelt.no/nyheter/nyheter---tidligere-ar/2010/palegger-oljegiganter-mer-apenhet-i-utviklingsland/>

- Statoil. (2006). *Mestre utfordringene Statoil og bærekraftig utvikling 2006* Retrieved from http://www.statoil.com/no/EnvironmentSociety/Sustainability/Downloads/Baerekraft_2006_nor.pdf
- Statoil. (2009a). Akassa modellen. Retrieved 13.04, 2015, from <http://www.statoil.com/no/EnvironmentSociety/Sustainability/2007/Society/CountryCases/Nigeria/Pages/AkassaModel.aspx>
- Statoil. (2009b). *Antikorrupsjons program Vol. 09. Antikorrupsjonsprogram 2009* Retrieved from <http://www.statoil.com/no/About/EthicsValues/Downloads/Antikorrupsjonsprogram.pdf>
- Statoil. (2009c). Innlemmelse av Global Compact-prinsippene i avtaler. Retrieved 13.04, 2015, from <http://www.statoil.com/no/EnvironmentSociety/Sustainability/2007/Society/CountryCases/Nigeria/Pages/SigningGlobalComactPrinciples.aspx>
- Statoil. (2009d, 09.10.2009). Sosialt ansvar i Angola. Retrieved 28.04, 2015, from <http://www.statoil.com/no/OurOperations/ExplorationProd/internationalFields/Angola/Pages/Socialresponsibility.aspx>
- Statoil. (2011). UN Global Compact index. Retrieved 13.04, 2015, from <http://www.statoil.com/annualreport2011/en/sustainability/thecontextoffourreporting/pages/unglobalcompactindex.aspx>
- Statoil. (2013, 19.11.2013). Angola. Retrieved 09.04, 2015, from <http://www.statoil.com/no/environmentsociety/sustainability/2007/society/countrycases/Angola/Pages/default.aspx>
- Statoil. (2014a). *Etiske retningslinjer for atferd Vol. 2014. Etiske retningslinjer for atferd, versjon 2.9* Retrieved from [http://www.statoil.com/en/About/EthicsValues/Downloads/Etiske_retningslinjer_for_atferd_\(aug2014\).pdf](http://www.statoil.com/en/About/EthicsValues/Downloads/Etiske_retningslinjer_for_atferd_(aug2014).pdf)
- Statoil. (2014b). Kort om Statoil. Retrieved 02.03, 2015, from <http://www.statoil.com/no/About/InBrief/Pages/default.aspx>
- Statoil. (2014c). Nigeria. Retrieved 02.03, 2015, from <http://www.statoil.com/no/About/Worldwide/Niger/Pages/default.aspx>
- Statoil. (2015). Angola. Retrieved 02.03, 2015, from <http://www.statoil.com/no/About/Worldwide/Angola/Pages/default.aspx>

- Statoil. (2015). Statoil *Sustainability report 2014* . Retrieved from http://www.statoil.com/no/InvestorCentre/AnnualReport/AnnualReport2014/Documents/DownloadCentreFiles/01_KeyDownloads/Sustainability_report_2014.pdf
- Straffeloven. (1902). *Almindelig borgelig straffelov*. Retrieved from <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1902-05-22-10>.
- Sæter, K., & Sundnes, T. (2014, 22.04.2014). Ekstrem korrupsjonsfare i Angola. *Dagens Næringsliv*. Retrieved from <http://www.dn.no/nyheter/2014/02/26/Statoil-i-Angola/-ekstrem-korrupsjonsfare-i-angola>
- Tanzi, V. (1998). *Corruption Around the World: Causes, Consequences, Scope, and Cures* IMF Working Papers, Vol. Working Paper No. 98/63.
- Thurber, M. C., Emelife, I. M., & Heller, P. R. P. (2010). *NNPC and Nigerias patronage ecosystem* Vol. 95. *Working paper 95* Retrieved from http://fsi.stanford.edu/sites/default/files/WP_95_Thurber_Emelif_Heller_NNPC_16_September_2010.pdf
- Tømte, E. (2012, 29.02). River seg løs fra bistandens bånd. *Bistandsaktuelt*. Retrieved 23.03.15 from <http://www.bistandsaktuelt.no/nyheter/nyheter---tidligere-ar/2012/river-seg-los-fra-bistandens-band/>
- Victor, D. G., Hults, D. R., & Thurber, M. (2012). *Oil and governance- State-owned Enterprises and the World Energy Supply*. New York: Cambridge University Press.
- Vleugels, R. (2012). *Fringe Special*. Overview of all FOI laws. Retrieved from http://www.right2info.org/resources/publications/laws-1/ati-laws_fringe-special_roger-vleugels_2011-oct
- Warner, A. M., & Sachs, J. D. (1995). *Natural Resource Abundance and Economic Growth* (Vol. 5398): National Bureau of Economic Research, Inc.
- Wiig, A., & Kolstad, I. (2010). Multinational corporations and host country institutions: A case study of CSR activities in Angola. *Int. Bus. Rev.*, 19(2), 178-190. doi: 10.1016/j.ibusrev.2009.11.006
- Wiig, A., & Ramalho, M. (2005). *Corporate social responsibility in the Angolan oil industry* Working paper (Chr. Michelsens institutt : online), Vol. WP 2005:8.
- Yin, R. K. (2009). *Case Study Research* (Vol. 5). United States of America: SAGE publications inc.